بسم الله الرحمن الرحيم

Tevbe 128. Ayet

“Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, mü’minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.”

NÜBÜVVET'İN IŞIĞINDA PEYGAMBERİMİN İZİNDE

Yayına Hazırlayan
Dr. Enes ÇALIK

Makaleler
Prof. Dr. Ali ERBAŞ
Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN
Doç. Dr. Fatih Kurt

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KREDİ VE YURTLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

NÜBÜVVETİN IŞIĞINDA, PEYGAMBERİMİN İZİNDE

TAKDİM

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Diyanet İşleri Başkanı

İnsanı en güzel surette yaratan Yüce Allah, buyrukları doğrultusunda insanlığa rehberlik etmek üzere peygamberler göndermiştir. Hz. Âdem'den itibaren bütün peygamberler, Allah katında yegâne din olan İslâm'ı tebliğ etmişler; insanları Allah'a ibadet etmeye, O'na karşı gelmekten sakınmaya çağırmışlardır. Bu sebeple aralarında hiçbir ayrım gözetmeksizin nübüvvet silsilesinin mensubu olan bütün peygamberlere inanmak ve onların Allah'tan getirdiklerini tasdik etmek, İslam'ın temel inanç esaslarından biri olarak müminlere emredilmiştir.

İnsanlara kitap ve hikmeti öğreten, onları inkârdan ve kötülüklerden temizleyen peygamberler, kendilerine ve getirdikleri ilahî mesajlara inananları dünya ve ahiret saadetine ulaştıran kutlu rehberlerdir. Peygamberler, Allah'tan aldıkları ilahî mesajı sadece insanlara ulaştırmakla kalmamış, getirdikleri dinin ilk Müslümanları olarak tebliğ ettikleri ilke, ölçü ve değerleri bizzat yaşamak suretiyle insanlığa örnek olmuşlardır. Nitekim yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerîm, peygamberlerin hayatlarını müminler için örnek olarak takdim etmektedir. Onların risalet görevleri boyunca karşılaştıkları zorlukları anlatarak mücadelelerinde ortaya koydukları tavrı insanlığa örnek olarak sunmaktadır.

Geçmişten bugüne insanoğlu, peygamberlerin örnekliğine tutundukça huzur ve esenlik bulmuş, ondan uzaklaştıkça aşırılıkların, krizlerin, bunalımların girdabında savrulmuştur. Nitekim insanlığı yoran ve örseleyen hemen hemen bütün sorunlar, peygamberlerin tebliğ ettiği hakikatlerden ve temsil ettiği değerlerden uzaklaşmanın bir sonucu olarak hayatı kuşatmıştır. Bugün bu kuşatmanın altında inancın itibarsızlaştırıldığı, istikametin örselendiği ve dünyevî menfaati yegâne hedef kılan yaklaşımların teşvik edildiği bir çağa tanıklık etmekteyiz. Çağımızın öne çıkardığı bireyselliğin ve bencilliğin insanlığı sürüklediği sonu gelmez arzu, istek ve ihtiraslar, imanı ve istikameti örseleyen başlıca yönelişler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaşanan tüm bu sıkıntılardan kurtuluş, ancak Sevgili Peygamberimizin getirdiği mesajlara, öğrettiği ilkelere ve temsil ettiği değerlere tutunmak ve hayata dair her konuda en güzel örnek olan Sünnet-i Nebevî'yi benimsemekle mümkündür. Çağları aşan örnekliğiyle Peygamberimiz, yeryüzünde iyiliğin ve huzurun yeniden tesisi adına insanlığın en büyük imkânıdır. Zira tarih, her türlü kötülüğün hâkim olduğu, merhamet, erdem ve hikmetin kaybolduğu bir cahiliye döneminin, sevgili peygamberimizin rehberliğiyle kısa sürede asr-ı saâdete dönüştüğüne tanıklık etmiştir. Onun öncülüğünde zihin, fikir ve ahlak planında tarihin en büyük inkişafı ve inkılabı yaşanmıştır. Rahmet peygamberi, Kur'ân'ı yaşanan bir hayata dönüştürmüş, cehaletin karanlığını vahyin aydınlığıyla izale ederek tevhidin, adaletin, merhametin ve güzel ahlakın egemen olduğu bir medeniyet inşa etmiştir.

Bu medeniyetin en temel hedefi, erdemli birey, faziletli toplum ve huzurlu bir dünya inşa etmektir. Bu ulvi ideali geleceğe taşıyacak olan en önemli unsur ise yaratılış gayesini idrak eden, Rabbine ve çevreye karşı sorumluluklarının farkında olan, tarihini bilen, mazlumdan, mağdurdan ve doğrudan yana tavır alan, inançlı, duyarlı, ahlaklı ve aksiyon sahibi bir gençliktir. Nitekim asr-ı saâdetten bu yana nübüvvetin ışığında yetişen İslam'ın gençleri, Müslüman toplumların gayretlerine ufuk, bunalımlarla kuşatılmış insanlığın kurtuluş umudu olmuştur. Geleceğin inşasında temel yapı taşı da, Peygamberimizin izindeki gençliğin imanla yoğrulmuş düşünceleri ve sadece Yüce Allah'ın rızasını gözeterek serdettikleri eylemleri olacaktır.

Bu duygu ve düşüncelerle ilahiyat gençliğinin bilgi, birikim ve motivasyonlarına katkı sunacak çalışmalarda emeği bulunan bütün kardeşlerimi tebrik ediyorum. Peygamber Efendimizin sünnetini anlama adına ortaya konan bu çalışmayı ve gençlerimizi inanç, değer ve güzel ahlakla geleceğe hazırlayan her türlü gayreti katından bir rahmetle bereketlendirmesini yüce Rabbimizden niyaz ediyorum.

İLAHİYAT YILDIZLARI ÖDÜLLERİ

“Gençlerin İlim ve Kültür Yarışması”

Amaç: Gençlerin farklı disiplinlerdeki yeteneklerini keşfetmelerini sağlayarak toplum nezdinde saygınlık kazandırmak ve ödüllendirmek amaçlanmaktadır.

Hedef: Gençliğin inanç problemlerine çözüm üretmek, toplumun ihya ve inşasına katkı sunmak, gençlerin bilgi, beceri ve yeteneklerini öne çıkararak topluma kazandırmak hedeflenmektedir.

Hakkında

Toplumun ihya ve inşasında büyük rol oynayan ilahiyat neslinin öncülüğünde, gençlerin inanç problemlerine çözüm sunmak ve farklı disiplinlerde becerilerini geliştirmek amacıyla ortaya çıkan İlahiyat Yıldızları Ödüllerinin

İlki; 2022 yılında Siyer-i Nebî öykü yazımı alanında gençlerin becerilerini sergiledikleri bir zemin oluşturmuş ve ödülleri 3. Uluslararası İlahiyat Gençlik Buluşması’nda Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan tarafından takdim edilmiştir.

İkincisi; 2023 yılında toplumdaki inanç problemlerine çözüm sunma gayesiyle “Akaid” başlığıyla gençlerle buluşturulmuştur. Yarışmanın yapıldığı “Gücünü İnancından Alan Gençlik” adlı eserde, kainat-insan-tevhid temaları işlenmiştir. 18-29 yaş arasındaki tüm gençlerin başvurusuna açık olan yarışmaya; 81 İl’den 20.000’e yakın genç başvurmuştur. Türkiye geneli yapılan sınav ile ödüller sahipleri ile buluşmuştur.

Üçüncü İlahiyat Yıldızları Ödüllerinin teması ise Nübüvvet olarak belirlenmiştir. Nübüvvet, insanlık için bir kılavuz ve ışık kaynağıdır. Nübüvvet müessesini doğru anlamak, anlamlandırmak ve inancımızı doğru temellendirmek için Peygamber Efendimizin nübüvvetine dair inanç esaslarının ele alındığı “Nübüvvetin Işığında Peygamberimin İzinde Bir Gençlik” isimli eser 3. İlahiyat Yıldızları yarışmasına medar olmuştur. “Nübüvvet” temasıyla düzenlenen 3. İlahiyat Yıldızları Yarışması; lise ve üniversite olmak üzere iki kategoriden oluşmaktadır.

TÜİD HAKKINDA:

Medeniyetler, tarih boyunca belli coğrafi sınırlar içerisinde tezahür etmiştir. Kimi medeniyetler doğmuş, gelişmiş ve kendini yenileyerek varlığını sürdürmüştür. Kimi medeniyetler ise doğmuş, büyümüş ve kısır bir döngü içerisine girerek tarih sahnesinden silinmiştir.

Asırlar önce belli bir coğrafi parça üzerinde ortaya çıkan İslam Medeniyeti, sınırlarını aşarak tüm insanlığa huzuru, barışı ve adaleti temin etmiş; kültürü, bilimi, bilgiyi ve bilgeliği merkeze alarak çağlar açan ve çağları aşan bir medeniyet olmuştur.

Özden kopmadan gelişime açık olan ve kültürü, bilimi, bilgiyi ve bilgeliği çalışmalarının merkezine alan Türkiye İlahiyatlılar Derneği, tarihsel bağlamda geleneksel İslami değerlere bağlı, bilgiyi işleyerek yaşadığı çağa uyarlayabilen ve yarınları inşa etmek için yorulmadan çalışan aksiyoner nesillerin yetişmesi gayesiyle kurulmuştur. TÜİD kurulduğu 2017 yılından beri bu hedefler doğrultusunda alt birimleri ile birlikte çatı kuruluş olarak çalışma yürütmektedir.

Türkiye İlahiyatlılar Derneği olarak;

✓ Türkiye'deki bütün İlahiyat ve İslâmi İlimler mezun ve mensuplarını tek çatı altında toplayarak aksiyoner ve çok yönlü lider kişilikli ilahiyatlı gençlerin yetişmesine olanak sağlamak için TÜİD il temsilciliklerimizle,

✓ Güçlü kalemlerin, edebi kişiliklerin ve hür fikirlerin yetişmesine katkı sağlamak için "Gençliğin Mahiyeti Burada" sloganıyla yola çıktığımız Mahiyet dergimiz ve yayınlarımızla;

✓ Fikrî ve entelektüel olarak donanımlı Müslüman hanım şahsiyetleri yetiştirmek gayesiyle Kef Hanım Akademimiz ve KEF kız öğrenci yurdumuzla;

✓ İlahiyat Fakülteleri ve gençlik üzerine 'Ar-Ge' çalışmaları yaparak akademik veri üreten İlahiyat Gençlik Araştırmaları Merkezimizle (İGEM);

✓ Dünyanın dört bir yanındaki Müslüman coğrafyalara dair güncel bilgiler ve Müslümanları yakından ilgilendiren gündemin nabzını tutan İlahiyat Haber kanalımızla;

✓ İlahiyat öğrencilerine özel hafızlık ve kıraat eğitimi vermek amacıyla hizmet eden Hafızlık Eğitim Merkezimizle;

✓ İlahiyatlı gençlerin içindeki cevheri ve yeteneği ortaya çıkarmak gayesiyle düzenlediğimiz İlahiyat Yıldızları Ödülleri yarışmamız ve tüm Türkiye'deki ilahiyatlı gençlerin birlik ve beraberlik duygusu içerinde bir araya geldikleri İlahiyat Gençlik Buluşmalarımızla,

"Ahlaki noktada erdemli, fikrî ve entelektüel olarak donanımlı, bilgiyi anlayan ve anlamlandıran, akademik ve sosyal olarak güçlü, toplumsal kalkınmayı hedefleyerek vizyon sahibi bir gençlik yetiştirmek gayesiyle çalışmaktayız."

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ

as	: Aleyhisselam
b.	: Bin
bk.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
h.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hz.
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
Ktp.	: Kütüphane
r.h.	: Rahimehullâh
r.aleyhim	: Rahmetullahi Aleyhim
ra	: Radıyallahu Anh
r.anha	: Radıyallahu Anhâ
r.anhum	: Radıyallahu Anhum
sav	: Sallallâhu Aleyhi ve Sellem
Thk.	: Tahkik eden
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Trc.	: Tercüme eden
t.y.	: Tarih yok
vb.	: Ve benzerleri
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları

BAŞLARKEN

Nübüvvet, ilk insan Hz. Âdem ile başlayıp Hz. Muhammed (sav) ile son bulan mukaddes bir müessesedir.

İnsanlığın yaratılışından günümüze kadar kâinatta en büyük hakikat, Allah'ın varlığı ve birliğidir. Diğer bir hakikat ise peygamberliktir. Öyle ki tarih boyunca peygamberlerin çalışmaları ve onların mirası olan nübüvvetin meyvelerini görmekteyiz. Bununla birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü sonrasında, bu bölgede bilinçli bir şekilde gündeme getirilen temel inanç meselelerinden biri nübüvvet olmuş ve hilafetin yıkılmasıyla, bu alandaki fitneler daha da alevlenmiştir. Oryantalistler[1], bu coğrafyada Allah'ın birliğine doğrudan saldırıda bulunamayınca, bizi Allah'ın birliğine yönlendiren nübüvvet, özellikle de "fahr-i âlem (âlemin övüncü)" unvanına sahip Peygamber Efendimiz (sav) hakkında şüphe uyandırmaya çalışmışlardır. Nübüvvete doğrudan saldıramayanlar; hadisleri, hadis âlimlerini ve diğer ulemayı itibarsızlaştırarak nübüvvetin etrafındaki koruyucu kalkanları bir bir yıkmayı amaçlamışlardır.

Yıllarca sürdürülen bu planın, onlar açısından bir ölçüde sonuç verdiğini görmekteyiz. Bu sebeple, Allah'ı açıkça inkâr edemeyen bazı kişiler "Peygamberlere ne lüzum var?" diyerek nübüvveti göz ardı etmeye başlamışlardır. Nübüvvetin insanlığa kazandırdığı maddi-manevi değerleri görmezden gelmişlerdir. Ancak bu görüşler, doğrudan "Peygamberi inkâr ediyoruz." demek yerine, "Allah kâinatı yarattı ama dinlere ne gerek var?" veya "Allah yaratıcıdır ancak neden insan hayatına müdahale etsin?" gibi ifadelerle yayılmaktadır. Bu sözlerin arka planında peygamberlik müessesesini ve peygamberleri inkâr söz konusudur. Bu türden bir düşünceye sahip olanlar, fikirlerini desteklemek için Peygamber Efendimizin (sav) yapmadığı bazı şeyleri yapmış gibi göstermekte veya gerçekleri çarpıtmaktadırlar.

---

1 Doğu toplumlarının dilleri, kültürleri, tarihleri ve coğrafyaları hakkında araştırma yapan batılı bilginler.

Nübüvvet müessesine gelen saldırıların bir neticesi de "deizm" problemidir. Nübüvvete karşı çıkan deizmin temelinde, sorumluluktan kaçma ve özgürce yaşama arzusu vardır. Deizm, bir yaratıcıyı kabul ederken peygamberliği ve buna bağlı inanç esaslarını reddeden bir düşünce akımıdır. Bu düşünceyi benimseyenler, yaratıcı inancını hatalarını örtmek için bir siper olarak kullanırlar. Onlar, ahiret ve hesap varsa, "Biz Allah'a inanıyorduk." diyerek sorumluluktan sıyrılmayı umarlar fakat Allah'ın emir ve yasaklarını anlamak için çaba göstermezler.

Halbuki peygamberler, insan zihnini en çok meşgul eden; hayatın anlamı, ölüm ve ölüm sonrası hayat gibi insanlığın temel sorularına açıklık getirmişlerdir. Nübüvvete inanmayanlar, geçici eğlencelerle kendilerini avutsalar da toplumlarda yaşanan maddi sıkıntılar ve savaşlar, bireylerde ise hastalık, yaşlanma ve ölüm gibi hakikatler nübüvvet inancının yokluğunda anlamsızlaşır. Bu durum, hayatın zorlukları karşısında insanın manevi rehberliğe olan ihtiyacını gösterir. Bilimin gelişmesiyle dünyanın ve kâinatın mükemmelliğini daha iyi gören insanoğlu, bu koca kâinatın yaratıldıktan sonra başıboş bırakılmayacağını ve ortaya çıkan olayların arkasında bir hikmetin ve amacın bulunması gerektiğini hisseder.

İslâm'da akıl ve din, ayrılmaz temel iki ölçüt kabul edilir. Oysa günümüzde bilimin ilerlemesiyle birlikte, her şeyi bilimsel veriler ve akılla anlama, mutluluğu akılla elde etme ve her türlü zorluğa akılla karşı koyma eğilimi güçlenmiştir. Fakat bu yaklaşımın, hayatın tüm yönlerini kapsayıcı bir çözüm sunduğu, insanın en temel manevi ihtiyaçlarını karşılayabildiği tartışmalıdır. Bu durum, modern dünyanın karşılaştığı temel problemlerden birini oluşturmaktadır.

Vahyin göz ardı edildiği, aklın kontrolsüz bırakıldığı bir sistem sağlıklı işlemez. İslâm, gerçekçi bir dindir ve akla bir değer atfeder. Ancak bazı konular vardır ki aklı aşar ve akıl bunları kavrayamaz. İşte bu noktalarda vahiy, güneş ışığı gibi devreye girer

ve karanlıkları aydınlatır. Dolayısıyla vahyin kontrolündeki akıl, insanı hakikate ulaştıran bir nimettir.

Ne zaman ki şahsi ve sosyal hayatımızda akıl; vahyin rehberliğine tabi olmuşsa insanlığa faydalı, nitelikli bireyler yetişmiş ve âdil medeniyetler kurulmuştur. Vahyin dışlanıp salt aklın esas alındığı zamanlarda ise kaos ortaya çıkmış, milyonlarca insanın kanı dökülmüş ve pek çok masum zulme uğramıştır. Çünkü akıl tek başına, bireyler ve toplumlar arasında adaleti sağlamada yetersiz kalmaktadır. Bugün, binlerce aklın ortaya koyduğu kuralların neden sürekli olarak sefalet, haksızlık ve ölümlere yol açtığını sorgulamalıyız. Hâlbuki İslâm medeniyetinin hâkim olduğu dönemlerde insanlığın daha âdil ve yaşanabilir bir dünya inşa edebildiğini görmekteyiz. Nitekim aklın, vahye uygun hareket ettiği "Asr-ı Saâdet" döneminde seçkin bir nesil yetişmiş ve bu nesil diğer medeniyetlere öncü olmuştur.

Tüm bunları dikkate aldığımızda, vahiy tarafından yönlendirilen bir aklın, insanlığa huzur ve her iki dünya saadetini temin edeceğini görebiliriz.

Nübüvvet delilleri, özellikle Hz. Muhammed'in (sav) risalet delilleri; akıl, ruh ve latifelerimize hitap eden unsurları içermektedir. Asıl itibariyle akli ve nakli temellere dayanan nübüvvetin ispatında akıl ve duygularımızı canlı tutacak hissi delillere de kitapta yer verilmiştir. Peygamber Efendimizin (sav) ahlakı, akli bir delil olarak kabul edilse de onun örnek hayatındaki olaylar duygularımızı da derinden etkilemektedir. Bu sebeple çalışmamızda Peygamber Efendimizin (sav) güzel ahlakına genişçe yer verilmiştir.

Kitabın girişinde, peygamberlikle ilgili bilinmesi gereken bazı terimlerin açıklamasına, nübüvvetin imkan ve gerekliliğine yer verilmiştir. Birinci bölümde, Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvet delilleri ele alınmış, özellikle akli mûcizesi olan Kur'ân-ı Kerîm ve Peygamberimizin (sav) güzel ahlakı zikredilmiştir. Ayrıca, Peygamber Efendimizi (sav) haber veren müjdeler, geçmiş

peygamberlerin ve İslâm alimlerinin Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetine delil olması da bu bölümde değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde ise mûcize hakkında genel bilgiden sonra Peygamber Efendimizin (sav) mûcizeleri, bir kısım misallerle ele alınmıştır. Ayrıca ehemmiyetlerinden dolayı Mi'rac ve ayın ikiye yarılması mûcizeleri müstakil olarak değerlendirilmiştir.

Son bölüm olan üçüncü bölümde ise kıymetli hocalarımızın nübüvvetle alakalı bir kısım yazılarına, ayrıca nübüvvetin pratik tarafı olan ve hayatımızı da şekillendiren sünnetin önemi ile ilgili bir yazıya yer verilmiştir.

Kitabı okuduğumuzda maddi-manevi kemâlâtımızın Peygamber Efendimize (sav) itaatten geçtiğini, onun çizgisinden çıkan kimsenin ise gerçek huzur ve rehberliği kaybettiğini daha iyi anlayacağız. Özellikle insanlıkla yoğrulmuş büyük bir mesele olan nübüvvetin bazı yanlış ve zayıf çıkarımlarla inkâr edilemeyecek kadar güçlü bir müessese olduğunun farkına varmış olacağız.

Çalışmamızın şekillenmesinde önemli katkılarda bulunan değerli hocalarımıza en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bu vesileyle başta Diyanet İşleri Başkanımız Prof. Dr. Ali ERBAŞ olmak üzere, Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN ve Doç. Dr. Fatih KURT hocalarımıza teşekkürü bir borç biliriz. Ayrıca tashih sürecindeki katkılarından dolayı Doç. Dr. Ahmet GÖKDEMİR'e, doktoralarına devam eden Muhlis KÖRPE ve Ahmed Hüsrev ERDAŞ'a, yüksek lisans öğrencilerinden Furkan YILMAZ ve İskender YILMAZ kardeşlerime teşekkür ederiz. Çalışmanın yayılması için her türlü gayreti gösteren kıymetli kardeşim Mehmet Salih TURAN Beyefendiye ve TÜİD'in kıymetli gönüllülerine de teşekkür ederiz.

Gayret bizden, tevfîk Allah'tandır.

GİRİŞ

Peygamberlik

"Peygamber" kelimesi, Farsça kökenli olup "haber getiren" anlamına gelir.[2] "Nübüvvet" kelimesi ise, haber vermek veya konum ve değeri yüksek olmak anlamındadır. Burada "haber vermek", peygamberin Allah'tan aldığı haberleri insanlara ulaştırmasını; "yükselmek" ise peygamberin şan ve şerefinin yüce olmasını ifade eder. Bu manalardan yola çıkarak, "nebîlerin", yani peygamberlerin, Allah'tan haber getirdiği ve özgün nitelikleriyle insanlar arasında üstün bir konuma sahip olduğu anlaşılır. Istılahta ise peygamberlik, Allah ile akıl sahibi kulları arasında dünya ve âhiret hayatlarıyla ilgili ihtiyaçlarının giderilmesi için yapılan elçilik görevidir.[3] "Risâlet" kelimesi ise, "göndermek" anlamına gelmektedir. Resûl, "mürsel" yani gönderilmiş kimse anlamındadır. Allah tarafından, O'nun hükümlerini bildirmek amacıyla kitap veya suhuf ile gönderilen kişilere "resûl" denir.[4]

"Resûl" ve "nebî", bir yönüyle aynı anlamı taşıyan iki kavramdır. Bu kavramların birbirinden farklı olduğunu ifade eden kimselere göre; kendilerine kitap verilen Peygamberlere resûl, kitap verilmeyenlere ise nebî denir. Şu halde Hz. Mûsâ (as), Hz. İsâ (as), Hz. Dâvûd (as) ve Hz. Muhammed (sav) gibi peygamberler hem resûl hem de nebîdirler. Yani resûller, nebî özelliği taşımakla beraber yeni bir şeriatla gelir. Nebî ise kendinden önceki şeriata tâbidir. Kısacası her resûl, nebîdir; fakat her nebî, resûl değildir.

Nübüvvet ile ilgili diğer bir kavram ise "vahiy"dir. Vahiy, sözlükte "Hızlı bir şekilde ve gizlice söylemek, işaret etmek, ilham etmek" anlamındadır. Istılahta ise "Allah'ın bir emri, bir hükmü veya bilgiyi gizli olarak bildirmesi" demektir.[5]

---

2 Yusuf Şevki Yavuz, "Peygamber", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 34/257-262.

3 Yusuf Şevki Yavuz, "Nübüvvet", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 33/279.

4 Cürcânî, **Ta'rîfât,** 110; İbn Manzûr, **Lisânü'l-Arab,** 11/284.

5 Yusuf Şevki Yavuz, "Vahiy", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 42/440.

Açıklanan terimlerden de anlaşılacağı üzere peygamberler vazifeli kimselerdir. Rabbimiz peygamberleri gönderdiği kâinatı bir kitap gibi yaratmıştır. Bu kâinat kitabını açıklamak, emir ve yasaklarını bildirmek ve kendisini tanıtmak için de elçiler ve kitaplar göndermiştir. Çünkü yaratılan her bir varlıkta eşsiz bir sanat vardır. İnsanın da yaratılış amacı; bu kâinat kitabını okumak, kendisini yaratan Rabbine kulluk etmek ve O'nu tanımaktır. Kâinat kitabının sahibi olan Rabbimiz, bu kitabını bizlere açıklama vazifesini insanlar arasındaki üstün ahlak sahibi peygamberlere vermiştir. "Allah rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah, büyük lütuf sahibidir."[6] ve "Allah, hikmeti dilediğine verir."[7] âyetlerinde belirtildiği gibi nübüvvet, Cenâb-ı Hakk'ın dilediğine bahşettiği büyük bir rahmet, lütuf ve hikmettir.

Peygamberler insanlara doğru yolu gösterip onları hak ve hakikate davet ederler. İnsanları Allah'a yakınlaştırır ve bulundukları toplumda zamanla meydana gelen problemleri çözüme kavuştururlar. Ayrıca onlar, tebliğ vazifelerine karşılık insanlardan bir ücret beklemezler. Onlar, "Benim ücretim ancak Allah'a aittir."[8] derler. Dolayısıyla Allah tarafından görevlendirilen peygamberlerin temel amacı, toplumu ihya ve inşa etmek, ferdi ise mükemmel bir insan mertebesine eriştirmektir. Nitekim yeryüzündeki karınca ve arıları bile lidersiz yaratmayan Rabbimiz, insanları da lidersiz, peygambersiz bırakmamıştır. Kur'ân-ı Kerîm, "Her ümmetin bir peygamberi vardır."[9] ifadesiyle buna işaret etmektedir.

Kur'ân'da ayrıca peygamberler için "insanlara hayırlı bir haberi müjdeleyen kimse" anlamında "beşîr" ve "mübeşşir";[10] "ileride gelecek tehlikeyi önceden haber veren, insanları bundan sakındırarak uyaran" manasında "nezîr";[11] "yol gösteren, doğru yola

6 **el-Bakara,** 2/105.
7 **el-Bakara,** 2/269.
8 **Sebe',** 34/47.
9 **Yûnus,** 10/47.
10 **el-İsrâ,** 17/105.
11 Muhammed Fuâd Abdülbâkî, **el-Mu'cem,** "nezir" md.

ileten" manasında "hâdî";[12] ve Allah'ın "kulu" anlamında "abd"[13] kelimeleri de kullanılmaktadır.[14]

Peygamberlerin Sayısı

Kur'ân-ı Kerîm'de geçen peygamber sayısı yirmi beştir. Hadîslerde ise 124 bin peygamber gönderildiği rivayet edilmiştir.[15]

Kur'ân'da isimleri belirtilen peygamberler; Âdem,[16] İdrîs,[17] Nûh,[18] Hûd,[19] Sâlih,[20] İbrâhim,[21] Lût,[22] İsmâil,[23] İshâk,[24] Ya'kûb,[25] Yûsuf,[26] Eyyûb,[27] Zülkif,[28] Şuayb,[29] Mûsâ,[30] Hârûn,[31] Dâvûd,[32]

12 **er-Ra'd,** 13/7.
13 **Meryem,** 19/30; **Sâd,** 38/30, 44.
14 Mustafa Sinanoğlu, **Peygamberlere İman,** 24.
15 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 36/618-619 (No. 22288).
16 **el-Bakara,** 2/30-31.
17 **Meryem,** 19/56-57.
18 **el-İsrâ,** 17/3.
19 **el-A'râf,** 7/65; **Hûd,** 11/50.
20 **el-A'râf,** 7/73; Hûd, 11/61.
21 **el-Enbiyâ,** 21/52-68.
22 **el-A'râf,** 7/80-84.
23 **İbrâhim,** 14/39.
24 **en-Nisâ,** 4/163.
25 **el-Enbiyâ,** 21/72-73.
26 **Yûsuf,** 12/3-102.
27 **el-Enbiyâ,** 21/83-84.
28 **el-Enbiyâ,** 21/85.
29 **el-A'râf,** 7/85.
30 **el-Bakara,** 2/51, 53, 87.
31 **Meryem,** 19/53; **el-Kasas,** 28/33-35.
32 **el-Enbiyâ,** 21/78.

Süleymân,[33] İlyâs,[34] Elyesa,[35] Yûnus,[36] Zekeriyyâ,[37] Yahyâ,[38] Îsâ[39] ve Muhammed. (sav)[40] Kur'ân'da ismi geçen Üzeyir, Lokman ve Zülkarneyn'in (asm) peygamberliği konusunda ise ihtilâf vardır.[41]

Peygamberlerin Sıfatları

Peygamberler, kendilerine özgü belirli sıfatlara sahiptir. Bu nitelikler aracılığıyla, onlar Yüce Allah ile kulları arasındaki elçilik görevini yerine getirmişlerdir. Peygamberlerde bulunan başlıca sıfatlar şu şekilde sıralanabilir: Sıdk (doğruluk), emanet (güvenilirlik), fetânet (zekilik), ismet (günah işlememek, günahtan korunmuş olmak) ve tebliğ (Allah'tan aldığını aynen halka duyurmak).

Peygamberlerin **sıdk** sıfatı, ilahî mesajı toplumlara doğru, etkin ve sağlıklı bir şekilde aktarabilmeleri için şarttır. Bu, insanların peygamberlerin sözlerine güvenebilecekleri manasına gelir ki bulundukları topluma hitap ettikleri zaman sözlerine itimat edilmesini sağlar.

Peygamberler, **emanet** sıfatlarıyla insanlara karşı tarafsız ve âdil bir tavır sergilerler. Çünkü peygamberler emanete asla hıyanet etmezler. Konuyla ilgili âyet-i kerîmede şöyle buyurulur: "Hiçbir peygamberin emanete hıyanet etmesi düşünülemez."[42] Nitekim Hz. Muhammed'e (sav) peygamberlik vazifesi gelmeden önce dahi Mekkeliler tarafından "Muhammedü'l-Emîn" (kendisine güvenilen Muhammed) denilmesi buna en büyük delildir.

33 **el-Enbiyâ,** 21/81-82.

34 **es-Sâffât,** 37/123, 132.

35 **Sâd,** 38/48.

36 **es-Sâffât,** 37/139-147.

37 **Meryem,** 19/2-11.

38 **Meryem,** 19/2-15.

39 **Âl-i İmrân,** 3/54-55; **en-Nisâ,** 4/157-158.

40 **Âl-i İmrân,** 3/164; **el-A'râf,** 7/158; **et-Tevbe,** 9/128; **er-Ra'd,** 13/7; **el-Ahzâb,** 33/40; **es-Sâffât,** 37/37; **el-Cum'a,** 62/3.

41 Mustafa Sinanoğlu, **Peygamberlere İman,** 118.

42 **Âl-i İmrân,** 3/161.

Peygamberler, doğruluk ve güvenilirliğin somut örnekleridir. Onlar, sadece yalandan kaçınmakla kalmaz, ayrıca her türlü yanıltıcı söylemden de uzak dururlar. Nitekim, Peygamber Efendimizin hayatında en ufak bir yalan olmuş olsaydı, düşmanları hemen fark eder ve açığa çıkarmak için çaba gösterirlerdi.

Fetânet sıfatı ise, peygamberlerin yüksek bir zekâya sahip olmalarını gerektirir. Bu sıfat, hikmeti de kapsayarak peygamberlere, zor zamanlarda mantıklı kararlar alma ve vazifeleriyle ilgili her çeşit sorunun üstesinden gelme özelliğini verir. Vehb b. Münebbih bu hususta şöyle demiştir: "Yetmiş bir kitap okudum. Bu kitapların tümünde akıl ve görüş bakımından en isabetli ve doğru olanın Peygamber Efendimizin (sav) görüşlerinin olduğunu gördüm."[43]

İsmet, peygamberlerin günah işleme gücüne sahip olmalarına rağmen bundan kaçınmalarını ifade eder.[44] Bu, nübüvvetten sonra böyle olduğu gibi nübüvvetten önce de kabul gören görüşe göre böyledir.[45] Bunun hikmeti ise kendilerine "Sen zamanında şu işleri yapmana rağmen nasıl olur da şimdi bizi bunlardan menedersin?" denilmemesi içindir. Onların her halleriyle değerlerini düşürecek hatalardan kaçınmaları elzemdir.

Şunu da belirtmek gerekir ki peygamberlerin iradeleri ellerinden alınmamış, günah işlemekten âciz bırakılmamışlardır. Şayet böyle bir durum söz konusu olsaydı onlar da melekler gibi olurlardı.

Tebliğ sıfatı, peygamberlerin Allah'tan aldıklarını eksiksiz ve tam bir biçimde halka iletmelerinden sorumlu olduklarını belirtir. Dolayısıyla onlar kendi nefislerinden konuşmayarak ilahî emir ve yasakları bulundukları topluma doğrudan ulaştırmışlar-

43 Ebû Nuaym el-İsfahânî, **Hilyetü'l-evliyâ,** 4/26; Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/67; Vehb b. Münebbih; İsrâiliyât'tan ve Ehl-i Kitâb'ın eserlerinden yaptığı nakillerle tanınan birisidir. Muhaddis Hemmâm b. Münebbih'in de kardeşidir. Kütüb-i sitte sahipleri ondan rivâyetler etmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bk. Mahmut Demir - Mehmet Emin Özafşar, "Vehb b. Münebbih", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 42/608-610.

44 Cürcânî, **Ta'rîfât,** 150.

45 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 2/137.

dır. Bu hususta Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: "Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan onun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun."[46]

Peygamberlik, oldukça meşakkatli bir görev olup, birçok zorluğu beraberinde getirir. İnsanlar arasında en ağır şekilde imtihan edilen kişilerin de peygamberler oldukları bilinir. Peygamber Efendimizin (sav) hayatı boyunca birçok sıkıntılar çekmesi, Hz. Yûsuf'un (as) zindana atılması, Hz. Eyyûb'un (as) ağır hastalıklara yakalanması gibi olaylar bu duruma örnektir.

Peygamberler, bahsi geçen sıfatların dışında ayrıca bir kısım özelliklere de sahip olmalıdır. Bunlardan bazıları; erkek olmaları, cesur olmaları, sabırlı olmaları, mükemmel olmaları gibi hususiyetlerdir. Mükemmel olmaktan kasıt ise peygamberlerin yaratılış, ahlak, akıl ve soy bakımından nitelikli olmalarıdır. Onların bütün bu hususlarda insanlar arasında en nezih, en yüce ve en şerefli kimseler olmaları icap eder ki ilahî makamdan emir alıp insanlara iletebilsinler. Peygamberlerin bahsi geçen sıfatlarında herhangi bir kusur olursa o kusuruyla anılabilir ve söyledikleri dikkate alınmayabilir.

Tüm bu sıfat ve özelliklerin yanı sıra, peygamberlerin de bizler gibi insan oldukları gerçeği unutulmamalıdır. Nitekim onlarda da yeme, içme, fakirlik, açlık, uyku, evlenme, hastalık ve ölüm gibi beşerî durumlar bulunmaktadır. Burada peygamberlerin her hallerinin doğruluğu nübüvvetlerine delilken, bütün işlerinin harikulade olmasının gerekmediği de belirtilmelidir.

Nübüvvetin İmkânı ve Gerekliliği

Nübüvvet aklen mümkün ve gereklidir. Bu husus, Allah, insan ve kainat açısından ispatlanabilir.

46 **el-Mâide,** 5/67.

A. Allah'a İnanmanın Peygambere İnanmayı Gerektirmesi

İman, insanın manevi değerini yüceltir. Fakat bu imanın, tüm inanç esaslarını kapsaması gerekmektedir. Çünkü imanın her bir esası, diğer esaslara inanmayı gerektirir ve bir zincirin halkaları gibi onları birbirine bağlar. Dolayısıyla Allah'ın varlığına ve birliğine olan inanç, peygamberlere, kitaplara, meleklere, ahirete ve kadere olan inançla doğrudan ilişkilidir. Özellikle peygamberlere iman esası, Allah'a imanı da beraberinde getirir. Çünkü peygamberlerin temel iddiaları, Allah'ın varlığı ve birliğine dayanır. Zaten Cenâb-ı Hak, peygamberler aracılığıyla dinin güzelliklerini güneş gibi tüm âleme yaymıştır. Tıpkı ışıksız bir güneşin düşünülememesi gibi nübüvvet olmadan da ulûhiyet düşünülemez. Nitekim dünyada canlı ve cansız birçok varlık güneşe muhtaç olduğu gibi manevi dünyalarımız da Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin tam tecelli etmesi için nübüvvete muhtaçtır.

Cenâb-ı Hak, insanı yokluktan varlığa çıkarmıştır. Fakat insanlar zaman zaman yüce yaratıcıyı unutmuş; kimi zaman taş ve tahtadan yaptıkları, zarar ve menfaatleri dokunmayan cansız putlara; kimi zaman da güneşe, yıldızlara ve ateşe tapmışlardır. Cenâb-ı Hak yalnızca kendisine ibadet edilmesi gerektiğini ve yegâne yaratıcının kendisi olduğunu gönderdiği peygamberlerle insanlara bildirmiş, hatırlatmıştır.

İbadet edilmeye layık yegâne zât olan Cenâb-ı Hak insanlara nasıl ibadet edileceğini de bildirmiştir. O, emir ve yasaklarını peygamberleriyle tebliğ etmiş, insanoğluna melekleri de geçecek yüksek makamlar ve hedefler göstermiştir. Bu mertebelere ulaşmak için peygamberleri gönderen de Rabbimizdir.

Kâinatın hassas işleyişi ve sanatları üzerine düşündüğümüzde, Allah'ın pek çok isminin peygamberlerin gelmesini gerektirdiğini görebiliriz. Mesela "Hakîm" (Her işi hikmetli yapan) ve "Hakem" (Hükmeden) isimleri, peygamberlerin risâletine açık birer delildir. Çünkü manidar ve doğru yorumlanması gereken bir kitabın içeriğini ancak bu kitabı en iyi şekilde anlamış bir kimse aktarabilir.

Kâinatta meydana gelen hikmet dolu işleyişleri bilebilecek, insanları Cenâb-ı Hakk'ın hükümleriyle buluşturacak ve Allah'a yönlendirecek elçilerin gelmesi de bu hikmetin göstergesidir. Kâinata baktığımızda, bu vazifeyi en iyi şekilde yerine getirenler başta Peygamber Efendimiz (sav) olmak üzere diğer peygamberlerdir. Dolayısıyla güneş ışığı nasıl gündüzü gerektiriyorsa kâinattaki hikmetler de peygamberliği öyle gerektirir.

Bu iki isimle (Hakîm ve Hakem) birlikte Allah'ın isimlerinden olan "Rahmân" (merhamet eden), "Rahîm" (bağışlayan), "Vedûd" (çok seven, çok sevilen), "Mün'im" (nimet veren), "Kerîm" (cömert), "Cemîl" (tüm güzellikleri kendisinde toplayan ve güzellikleri veren), "Rab" (terbiye eden) gibi birçok isim peygamberliği gerektirir. Örneğin Rahmân isminin kainatta yansıması olan Rabbimizin geniş merhameti, başta Peygamberimiz (sav) olmak üzere bütün peygamberlerin üzerinde görülmüştür. Vedûd isminin tezahürü olan Rabbimizi tanımak ve O'na muhabbet duymak yine peygamberler vasıtasıyla ortaya çıkmıştır. İşte bunlar gibi Rabbimizin isimlerinin kâinattaki tecellisine baksak peygamberlerin o isimleri kendi üzerlerinde gösterdiklerini ve bizlere de en güzel şekilde örnek olduklarını tasdik ederiz.

Bahsi geçen isimlerin dışında Cenâb-ı Hakk'ın "Âdil" ismi, O'nun adaletini her yönüyle gösterir. Bu adalet, sadece diğer varlıklar üzerinde değil, aynı zamanda insanlar arasında da tecelli eder. İnsanlar arası, milletler arası ve devletlerin kendi halklarıyla olan ilişkilerinde adaletin sağlanması, peygamberler tarafından getirilen âdil kanunlarla mümkündür. Dolayısıyla Cenâb-ı Hakk'ın Âdil isminin insanlar arasında gerçek anlamda ortaya çıkması, nübüvvet aracılığıyla olur.

Rabbimizin diğer bir isim olan "Hâdî", yani hidayet veren, yine peygamberlerin varlığını gerektirir. Zira Cenâb-ı Hak, hidayeti peygamberleri aracı kılarak insanlara ulaştırmıştır. Peygamberler de Allah'ın "Hâdî" isminin bir yansıması olarak insanları en doğru yola, hakikate yönlendirmiştir. Ayrıca, Rabbimizin

"Mütekellim" (konuşan) ismi de peygamberliği gerektirir. Bu vasfın tecellisi, Kur'ân-ı Kerîm'de açıkça ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde peygamberleri gönderen Zât'ın, mutlak bir iradeye sahip olması da gerekir. Zira kâinatı ilmi, iradesi ve kudretiyle kuşatamayan bir Zât, peygamber gönderme iradesine de sahip olamaz. Bu nedenle, Allah, irade sıfatıyla peygamber göndermeyi tercih etmiştir, denilir.

Konunun başka bir yönü, Rabbimizin kendini tanıtması ve sevdirmesiyle ilgilidir. Yüce Rabbimiz, kâinatı ve içindeki her detayı, bizim gözlemlememiz, anlamamız ve O'na minnettar olmamız için yaratmıştır. Kâinat, bir ziyafet sofrası misali bizlere Rabbimizin merhametini, cömertliğini ve muhteşem yaratıcılığını göstermek ve O'na şükretmemiz için sunulmuştur. Bu, Rabbimizin bizlere olan sevgisini, şefkatini ve sonsuz merhametini göstermektedir. Ayrıca Rabbimiz, yarattığı sanat eserlerini sadece sevmekle kalmaz, aynı zamanda onları beğendirmeyi de ister. Hatta O, tat alma duyularımızı o kadar geniş tutmuştur ki bu sayede binlerce çeşit lezzeti tadıp anlayabiliriz. Eğer insanlar arasından bir elçi gönderilmemiş olsaydı, bu nimetleri bizlere gönderen merhametli bir Zât'ın varlığını nasıl bilebilir ve O'nu nasıl tanıyabilirdik?

Bu kadar güzelliği bizlere gösteren Rabbimizin, kendilerine nimetler ihsan ettiği varlıklarla irtibat kurmaması ve özellikle insanlarla konuşmaması mümkün olabilir mi? Bu vesileyle verdiği nimetlere karşı bizden razı olduğu davranış tarzını sergilemek ve istediği ibadetleri nasıl uygulayacağımızı bildirmek için elçi göndermemesi düşünülebilir mi?

İnsanlık tarihine baktığımızda, dost ve düşmanlarının tasdikiyle en yüksek kabiliyetleri taşıyan ve en güzel ahlaka sahip olan kimselerin Peygamber Efendimiz (sav) başta olmak üzere diğer peygamberler olduğunu görmekteyiz. Bu sebeple Rabbimiz onlarla konuşmuş, onları elçi yapmış ve bizlere en güzel rehber kılmıştır. Peygamber Efendimiz (sav) ise bu vazifeyi hakkıyla yaparak Rabbimizi bize tanıtmış ve sevdirmiştir.

Netice itibariyle kelime-i şehadetin birinci kısmı olan "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur." hakikati; ikinci kısmı olan "Yine şehadet ederim ki Hz. Muhammed (sav) O'nun kulu ve resûlüdür." hakikatini ispat etmiştir.

B. İnsanların Peygamberlere Olan İhtiyacı

İnsanlar, bilmedikleri konularda bir öğretmene ihtiyaç duydukları gibi iman, ibadet ve ahlak gibi konularda rehberlik edecek peygamberlere de muhtaçtırlar. Maddi hastalıklarında doktora muhtaç oldukları gibi manevi hastalıklarını tedavi edecek manevi doktorlara da muhtaçtırlar. Bu husus, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle geçmektedir: "Nitekim kendi aranızdan, size âyetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik."[47]

İnsanın kendisine sorması gereken temel sorular arasında 'Ben kimim?', 'Nereden geldim?', 'Nereye gidiyorum?', 'Bu kâinat niçin var?' gibi sorular yer almaktadır. Akıl, göz, kulak gibi nimetler bize neden verildi? 'Kâinatta bu kadar nimetin olması ve her şeyin birbirine bu kadar bağlı olmasının sebebi nedir?' 'Ölüm neden var' ve 'Ölüm sonrası bizi neler bekliyor?' Bu ve benzeri binlerce sorunun cevabı, nübüvvette gizlidir. Yeter ki, insan imanla bu hazineyi keşfetmeye açık olsun.

Cenâb-ı Hak, insanı benzersiz yetenekler ve donanımlarla yaratmıştır. Bu durum, insanın sınırsız istek ve arzularını da beraberinde getirmektedir. İnsanın yeme, içme, barınma vb. ihtiyaçlarını tek başına karşılaması imkânsızdır. Bunun için diğer insanların yardımına, çeşitli bilgi ve becerilerine ihtiyaç duyar. İnsanların bu ihtiyaçlarını karşılamak için iş bölümü ve görev paylaşımı yapmaları gerekir. Ancak insanın duygu ve yeteneklerine doğuştan bir sınır konmaması insanlar arasında zulüm ve haksızlık gibi sorunların ortaya çıkmasına yol açar. İnsanların farklı adalet anlayışları, adaletin sağlanmasını zorlaştırır. Bu sebeple, insan aklı tek başına adaleti tam manasıyla kavrayamaz ve kanunlara ihtiyaç

47 **el-Bakara,** 2/151.

duyar. Bu manada insan davranışları üzerinde en etkili yaptırım gücüne sahip olan kanunlar, ilahî kanunlardır. İlâhî kanunların uygulanmasında ise bir otoriteye yani peygambere ihtiyaç vardır.

Sözün özü insanların peygamberlere olan ihtiyacı, şu maddelerle özetlenebilir:

- ❖ İman esaslarını doğru bir şekilde ancak peygamberler öğretir.
- ❖ Kâinatı tanıtan peygamberlerdir.
- ❖ Allah'a yapacağımız ibadetleri ve güzel ahlakı ancak peygamberler öğretir.
- ❖ Şahsi, ailevi ve toplumsal hayatımızı nasıl düzene koyacağımızı; insanî ilişkilerdeki kuralları bize öğreten peygamberlerdir.
- ❖ Peygamberler bizim dünya ve ahiret saadetine ulaşmamıza vesiledirler.

C. Kâinatın Peygamberliğe Delil Olması

İnsanlar, peygamberler olmadan kâinatı tam idrak edemezler. Peygamberler, kâinatın sırlarını ve güzelliklerini bizlere anlatarak gözlerimizi açmış, kâinatla olan bağımızı anlamamızı sağlamışlardır. Böylelikle, insanlık kâinatın derin manasını anlayabilmiş ve kâinattaki konumunu daha iyi kavrayabilmiştir.

Tüm bilim dallarına hâkim bir bilim insanının mükemmel bir kitap yazdığını varsayalım. Bu kitabın her sayfasında yüzlerce gerçeğe değinildiğini ve her satırında yüz sayfa değerinde harika manalar bulunduğunu düşünelim. Böylesine zengin bilgi ve derinlikte bir kitap yazan bu zât, o eserini paylaşarak ve insanlara anlatarak daha geniş çevrelere ulaştırmak istemez mi? Elbette bunu ister. Aksi takdirde kitap boşa yazılmış olur. Aynen bunun gibi Rabbimiz, kâinatı kendi mükemmelliğini, güzelliklerini göstermek ve kendini sevdirmek için harika bir kitap şeklinde yaratmıştır. Böyle bir kitabın manası bilinmezse hiçbir kıymet ifade etmez. Oysa bu kitabın en küçük harfine bile denk gelmeyen bir

çiçekte dahi sayısız sanatlar işlenmiştir. Bir meyvesinde bile Rabbimizin her şeyi sanatlı yaratan manasındaki "Sânî", güzel yaratan manasındaki "Cemîl", rızık veren manasındaki "Rezzâk" gibi birçok ismi tecelli etmiştir.

Rabbimiz Kur'ân-ı Kerîm aracılığıyla bu dersi bizlere vermekle birlikte, bizim gibi düşünen, yiyip içen, bizden birini peygamber olarak göndermiştir. Öyle ki yaratılıştaki ilahî maksatları bizlere bildirecek ve sürekli değişen kâinatta, her olayın sonucundaki hikmetleri ve güzel dersleri öğretecek elçilere ihtiyacımız vardır. Onlar, "Bu varlıklar nereden geliyorlar, buraya niçin geldiler ve hızlıca gidiyorlar?" gibi hepimizin düşünmesi gereken sorulara cevap vermişlerdir. Yoksa biz insanlar, sanattaki bu incelikleri fark edemeyecek ve Cenâb-ı Hakka ulaşamayacaktık.

Özetle kâinat bir ağaç gibi düşünüldüğünde toprak, su gibi unsurlar onun dalları, bitkiler yaprakları, hayvanlar onun çiçekleri gibidirler. İnsanlar ise onun meyvesidir. Elbette bu meyvelerin en mükemmeli, en güzeli, Allah'ın en sevgili kulu ve son peygamber olan Hz. Muhammed'dir (sav).

1. bölüm

Hz. MUHAMMED'İN (sav) PEYGAMBERLİK DELİLLERİ

Önceki bölümde peygamberliğin genel delillerini ele aldık. Bu bölümde, Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvet delillerini ele alacağız. Zaten parça (cüz'), bütüne (küll) ait olduğundan parçanın ispat edilmesi bütünün de ispat edilmesi anlamına gelir.

Bir meyvenin tüm programı çekirdeğinde gizlidir. Peygamberimiz (sav) de kâinatın çekirdeği hükmündedir. Nasıl ki bir meyvenin rengi, kokusu ve tadı çekirdeğindeki yazılımda saklıdır, aynı şekilde kâinatın çekirdeği hükmünde olan Peygamberimiz (sav) de İslâmiyet'in bütün özelliklerini taşımaktadır.

Peygamber Efendimizin (sav) gönderilişi dünya toprağına ekilen bir tohum gibi bir dizi harikulade dönüşümün de başlangıcıdır. Onun etkisi, yaşadığı dönemle sınırlı kalmamış, birey ve toplumları asırlarca etkilemeye devam etmiştir.

Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetten önceki ve sonraki bütün hayatı, her bir hareketi mûcize olmasa da onun nübüvvetine ve doğruluğuna delildir. Örneğin, hicret esnasında mağarada bütün ümitlerin kesildiği bir anda Hz. Ebû Bekir'e (ra) "Üzülme, çünkü Allah bizimle berâberdir."[48] sözüyle verdiği teselli, diğer insanların vereceği tesellilden çok farklıdır. Bu teselli, Allah'a imanından zerre şüphesi olmayan bir edayla, harikulade bir cesaretle, mutmain bir sesle, muhatabına güven veren bir sükûnetle olmuştur. Hayatı boyunca devam eden bu ciddiyeti, metaneti, korkusuzca yaptığı mücadeleleri, elbette onun doğruluğuna ve Rabbine olan itimadına güneş gibi bir delildir. Bununla birlikte onun hem dünya hem de ahiret saadeti için yaptığı çalışmalar ve getirdiği kanunlar o kadar hakkaniyetli olmuştur ki bütün dünyada müspet karşılık görmüştür.

Konunun daha iyi anlaşılması için şu hususlara dikkat edilmelidir. Öncelikle, fıtrî bir güzellik, sunî güzellikler gibi değildir.

48 **et-Tevbe,** 9/40.

Fıtrî güzellikler yapmacık güzelliklerden daima üstündür. Peygamber Efendimizin (sav) hareketleri ve ahlakı, yapmacık davranışlardan öylesine uzaktır ki, her davranışında bu fıtrîliği açıkça göze çarpmaktadır. Nitekim onun çocukluğundan kırk yaşına kadarki gençlik döneminde ne bir yalanı ne de bir hilesi görülmemiştir. Dolayısıyla kırk yaşına geldiğinde icrasına başladığı inkılapların insanlar üzerinde derin izler bırakmasının temel sebebi onun doğruluğu ve emanete riayeti olmuştur. Zaten yüksek ahlakın sürdürülebilir olması doğruluğa bağlıdır. Eğer doğruluk ortadan kalkarsa o insanın toplumda böyle bir karşılık bulması imkânsız olur. Hâlbuki Peygamber Efendimizin (sav) yüksek ahlakından dolayı kendisine düşmanları tarafından bile *"Muhammedü'l-Emin"* denmiştir.

Peygamber Efendimizin (sav) manevi şahsiyetine baktığımızda, Allah'ın tüm isimlerinin en mükemmel şekilde onda tecelli ettiğini görüyoruz. Ayrıca Cenâb-ı Hak onu hem şahsi hem sosyal hayatta bütün ümmete "Üsve-i Hasene" yani en güzel örnek kılmıştır.[49] Yine O, Peygamber Efendimizi (sav) büyük ve kutsi vazifelerle insanlığın yardımına göndermiş, insanlığa da İslâmiyet'in hakikatlerini ulaştırarak rahmet, hikmet ve adalet yönünden onu insanlığa rehber kılmıştır.

Peygamber Efendimizin (sav) hayatına ve yaptığı gayretli çalışmalara baktığımızda Allah'ın yardımını açıkça görmekteyiz. Nitekim Cenâb-ı Hak, Peygamber Efendimiz (sav) vasıtasıyla karanlıkları kaldırmış, bütün varlıkları -özellikle de şuur sahiplerini- ebedî bir hayat ile müjdelemiş; dünya ve ahiret dengesini sağlamıştır.

Netice olarak, Peygamber Efendimiz (sav) tek başına, nübüvvet için güneş gibi parlak bir delildir.

49 **el-Ahzâb,** 33/21.

A. Kur'ân-ı Kerîm

Peygamberimizin (sav) en büyük nübüvvet delili, şüphesiz Kur'ân-ı Kerîm'dir. Kur'ân-ı Kerîm'in peygamberlik delili olmasının pek çok boyutu vardır. Bunlardan biri de onun, Allah ile kulları arasındaki irtibatı sağlamasıdır.

Allah'ın kullarıyla iletişim kurması, hem Allah'ın kelam sıfatının bir yansıması hem de insanların bu mesajı başka türlü anlayamayacak olmaları açısından önemlidir.

Kâinata dikkatlice baktığımızda Allah'ın kelam sıfatının, varlıkların kendi dilleri aracılığıyla birbirleriyle iletişim kurmalarında kendini gösterdiğini anlıyoruz. Milyarlarca varlık arasında sürekli bir iletişim sağlayan bu kudret, en yüksek makama sahip olan insanla da iletişim kurmuştur. Bu iletişim, öncelikle peygamberler aracılığıyla gerçekleşmiş ve Rabbimiz, Kur'ân-ı Kerîm vasıtasıyla bu iletişim kanalını her dönemde açık tutmuştur. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm, tüm asırlara ve topluluklara hitap eden evrensel bir mesaj taşır. Buna göre her asır, toplum ve millet Kur'ân'dan kendi zamanına ve durumuna uygun dersler çıkarabilir.

Kur'ân-ı Kerîm'in insanlar tarafından anlaşılabilir oluşu, âlimler tarafından "tenezzülât-ı ilâhiye" kavramıyla açıklanmıştır. "Bu, Allah'ın kelamının insanların anlayış düzeyine uygun bir şekilde ifade edildiği" anlamına gelir. Eğer Allah'ın kelamı, insanların kavrayamayacağı bir düzeyde olsaydı, bu durumda kelamın pratik anlamı kaybolurdu. Ancak Kur'ân, günlük yaşamdan, aile ilişkilerinden, yetimin hakkından ticaret ahlakına kadar insanların anlayabileceği ve ilgili olduğu konular üzerine odaklanır.

Kur'ân, insanlara Allah'ı tanıtırken kâinatta gözle görülen delillerden, göklerin ve yerin yaratılışı, dillerin çeşitliliği, denizlerdeki gemilerin seyri, rüzgârların esmesinden bahseder. Bu gibi izahlar, Allah'ın kelamının insan seviyesine nasıl "indirildiğini" gösterir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (sav) en büyük mûcizesi, şüphesiz Kur'ân-ı Kerîm'dir. Peygamberimiz (sav) bir hadisinde

"Peygamberlerden her bir peygambere insanların iman etmesi için mutlaka mûcizeler verilmiştir. Bana verilen mûcize ise Allah'ın bana vahyettiği Kur'ân'dır. Bu yüzden kıyamet gününde ümmeti en çok olanın ben olacağımı umuyorum."[50] buyurmuştur.

Peygamberimizin (sav) en büyük mûcizesinin Kur'ân-ı Kerîm olmasının birçok sebebi vardır. Bunun temel sebeplerinden birisi diğer peygamberlerin mûcizeleri kendi dönemlerine hitap ederken Kur'ân-ı Kerîm'in bütün asırlara hitap etmesidir. Ayrıca Kur'ân, kendi içindeki hakikat ve delillerle Peygamber Efendimizin (sav) risaletine delil olmuştur. Çünkü bizâtihi Kur'ân-ı Kerîm kırk yönden mûcizedir. Kur'ân on dört asrı getirdiği hakikatlerle nurlandırmış ve insanların beşte birini kanunlarıyla idare etmiştir.

Peygamberlerin mûcizeleri genellikle bulundukları dönemde rağbet gören şeylerden gelmiştir. Örneğin Hz. Mûsâ (as) döneminde sihir ön plandaydı. Bu sebeple Hz. Mûsâ'nın (as) mûcizesi sihirle alakalı olmuş ve onların sihrini bitirmiştir. Hz. İsâ (as) döneminde tıp ilmi ön planda olduğundan onun mûcizeleri de tıp ilmini geride bırakacak şekilde gelmiştir.

Peygamber Efendimizin (sav) dönemine baktığımızda ise dört şeyin rağbet bulduğunu görmekteyiz. Birincisi belâgat ve fesâhat, ikincisi şiir ve hitabet, üçüncüsü kâhinlik ve gelecekten haber vermek, dördüncüsü ise geçmişteki olayları bilmektir. Kur'ân-ı Kerîm, nâzil olduğunda en başta belâgat sahasında onlara diz çöktürdü. Kur'ân-ı Kerîm'i hayretle dinlediler. Hatta meşhur şairlerin Kâbe'nin duvarına asılan *muallakât-ı seb'a* ismini verdikleri şiirlerini Kâbe'nin duvarından indirmek zorunda kalmışlardır.

Kur'ân-ı Kerîm'in en dikkat çeken özelliklerinden biri, o dönemde çokça ilgi duyulan belâgat ve fesâhat alanlarındaki üstünlüğüdür. Kur'ân-ı Kerîm, bu alanlarda rakiplerini tamamen âciz bırakmıştır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'in bütün meydan okumalarına rağmen o dönemin en büyük edebiyatçıları ve şairleri, Kur'ân-ı Kerîm'in bir sûresine benzer getirmek yerine kılıçla mücadeleyi tercih etmişlerdir.

50 Buhârî, **"İ'tisâm",** 1; Müslim, **"Îmân",** 239.

Kur'ân-ı Kerîm'in benzerini oluşturmak, hatta en azından bir sûrenin benzerini getirmek mümkün olsaydı, bu kişiler uzun ve zorlu olan savaş yoluna başvurmazlar, doğrudan belâgatle mücadeleye girişirlerdi. Ancak Kur'ân'ın eşsiz belâgatı ve derin anlamı karşısında, bu mümkün olmamıştır. Rabbimiz bu hususta şöyle buyurmuştur:

De ki: "Andolsun, insanlar ve cinler bu Kur'ân'ın bir benzerini getirmek üzere toplansalar ve birbirlerine de destek olsalar, yine onun benzerini getiremezler."[51]

Velid b. Muğire, Peygamber Efendimizin (sav) davetini işitip, ondan Kur'ân-ı Kerîm'i dinlediğinde kalbi yumuşamış, bunun üzerine Ebû Cehil onun bu durumuna karşı çıktığında Velid şöyle demiştir: "Allah'a yemin olsun ki sizler, şiirlerin hiçbirini benden daha iyi bilemezsiniz. Hâlbuki onun söyledikleri bu şiirlerden hiçbirisine benzemiyor."[52]

Rivâyete göre İbnü'l-Mukaffâ, Kur'ân-ı Kerîm'e itiraz etmek istedi ve bunun için hazırlanmaya başladı. Bir gün "Ey yeryüzü! Yut suyunu. Ey gök! Tut suyunu" denildi. Su çekildi, iş bitirildi."[53] âyet-i kerîmesini okuyan bir çocuk ile karşılaşınca, derhal döndü ve bütün çalışmalarını yok ederek "Ben şahitlik ederim ki bu Kur'ân'a karşı konulamaz. Zira o, bir insan sözü değildir." dedi. İbnü'l-Mukaffâ bunları söylerken zamanının en fasihlerinden birisiydi.[54]

Kur'ân, gelecekten haber vermek için bir kısım vesilelere müracaat eden ve doğru-yanlış her türlü bilgiye ulaşmaya çalışan kâhinlerin bütün haber vasıtalarını -vahye zarar gelmesin diye- kesmiş ve bu şekilde kâhinliği bitirmiştir. Peygamberlerin kıssalarıyla ilgili önceki ümmetlerce bilinen hurafeler yerine olayların hakikatlerini anlatmıştır. İşte bu dört ayrı grup, Kur'ân-ı Kerîm'e

51 **el-İsrâ,** 17/88.

52 Hâkim, **Müstedrek,** 2/550 (No. 3872); Taberî, **Tefsîr,** 24/24; Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/198.

53 **Hûd,** 11/44.

54 Mâverdî, **Tefsîr,** 1/31; Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/275.

karşı hayret ve muhabbetle diz çökmüş; hiçbiri tek bir sûreye bile itiraz edememiştir.

Kur'ân-ı Kerîm, şair ve hatiplerin dikkatini çektiği gibi her bir gruba yönelik de bir mûcizeye sahiptir. Örneğin Kur'ân-ı Kerîm'in avam tabakasına bakan mûcizevi bir özelliği, asla usandırmamasıdır. Çünkü en meşhur bir şiiri sekiz-on defa dinlesek bir süre sonra usanç verdiği halde Kur'ân-ı Kerîm milyonlarca defa dinlenilse bile usanç vermemektedir. Nitekim milyonlarca insanın heyecan ve hürmetle daima Kur'ân'ı okuması bunun bir delilidir. Ayrıca Kur'ân'ı ezberleyenler, normal şartlarda başka kitaptan bir sayfayı ezberlemekte bile zorlanırlarken, Kur'ân-ı Kerîm'in tamamını ezberlemeleri yine Kur'ân'ın mûcizevi yönüyle ilgilidir.

Herhangi bir kimse Kur'ân-ı Kerîm'i ve diğer kitapları dinlese Kur'ân'ın farklılığını idrak edecektir. Burada iki ihtimal devreye girmektedir. Ya Kur'ân diğer kitaplardan daha basit üsluba sahiptir ya da hepsinin üstündedir. Tarih boyunca birinci ihtimali savunabilen kimse olmamıştır, dolayısıyla Kur'ân-ı Kerîm bütün kitapların üstünde bir üsluba sahiptir.

Özellikle azıcık bir ses veya gürültüden rahatsız olan hastaların ve vefat etmek üzere olan kişilerin yanında Kur'ân okunduğunda, bu sesin onlara hoş ve tatlı geldiği genel kabul gören bir gerçektir. Şüphesi olan kişi, Kur'ân'ı bir kez samimi bir şekilde okuduğunda bu gerçeği kavrayabilir. Zaten selim fıtrat üzere olanlar Kur'ân'ı tasdik etmişlerdir. Çünkü Kur'ân'ın sunduğu hakikatler hem mükemmel hem de hayatın her alanına dokunan hususlardır. Bunun en büyük delili ise İslâm âleminin Kur'ân'a tam uydukları vakit hem madden hem manen inşa ettikleri medeniyetlerdir.

Peygamber Efendimizin (sav) yaşayan bir mûcizesi olan Kur'ân-ı Kerîm, bin dört yüz yıldır tüm inananların gönüllerine şifa, ruhlarına gıda olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm geçmişten haber verdiği gibi gelecekten de haber vermektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan peygamber mûcizeleri ise insanların ulaşabilecekleri en ileri teknolojik gelişmelere işaret eder.

Netice olarak Kur'ân-ı Kerîm, Peygamber Efendimizin (sav) en büyük mûcizesi olduğu gibi onun bütün hayatı da Kur'ân'a göre şekillenmiştir. Peygamberimiz (sav), Kur'ân'ı tebliğ edip açıkladığı gibi, hali ile de yaşayan bir Kur'ân olmuştur.

B. Peygamber Efendimizin (sav) Şahsiyeti

Hz. Âdem (as) ile başlayan peygamberlik, nihai ve kemal noktada Peygamber Efendimiz (sav) ile son bulmuştur. Peygamber Efendimiz (sav) ise bu âlemin çekirdeği olduğu gibi aynı zamanda aklı, ruhu ve en güzel meyvesidir. Bu âlem büyük bir ağaç gibi düşünüldüğünde Peygamber Efendimiz (sav) nuru bu âlemin hem çekirdeği hem de meyvesidir. Dünyayı hayat sahibi varsaysak Peygamber Efendimiz (sav) âlemin ruhu; büyük bir insan gibi hayal etsek Peygamber Efendimiz (sav), o insanın aklı olur. Kâinatı büyük bir saray olarak düşünsek bu saraya insanları davet eden ve Rabbimizin sanatlarını anlatan yine o olur.

Rabbimizi bize tanıtan dört büyük tanıtıcı vardır. Bunlar: Kâinat, Kur'ân-ı Kerîm, Peygamber Efendimiz (sav) ve vicdanımızdır. Peygamber Efendimizi (sav) tanımak için onun manevi şahsiyetine bakmalıyız. Bu cihetle baktığımızda yeryüzü bir mescit, Mekke bir mihrap, Medine bir minber, Peygamber Efendimiz (sav) ise bütün iman sahiplerine imam, bütün insanlara hakikatleri anlatan bir hatip, bütün peygamberlere reis, bütün velilerin de efendisi hükmündedir. Yeryüzündeki peygamber ve evliyalar bir araya gelse onların baş tacı Peygamber Efendimiz (sav) olur. Çünkü bütün peygamberler mûcizeleriyle, bütün evliyalar kerametleriyle onun peygamberliğini doğrulamışlardır. Zaten Peygamber Efendimizin (sav) risâleti hem geçmiş peygamberler hem de kendisinden sonra gelen ilim ehli kimseler tarafından teyit edilmiştir.

Meleklerin, cinlerin ve insanların efendisi olan Peygamberimiz (sav), şu kâinat ağacının en mükemmel meyvesi ve Cenâb-ı Hakk'ın merhametinin tecelli ettiği zâtıyla hak ve hakikatin delili olmuştur. Aynı zamanda kâinatın yaratılış gayesinin anahtarı olan ve yaratılışta anlaşılmayan bütün düğümleri çözen, anlatan

ve böylelikle kâinatta cereyan eden olayların iç yüzünü bize açıklayan yine Peygamber Efendimizdir (sav).

Peygamber Efendimizin (sav) Kur'ân'dan sonra en büyük mûcizesi kendi zâtıdır. Bundan kasıt ise en güzel ahlakın onda bulunmasıdır. Çünkü dost ve düşmanları onun ahlakının en güzel ve en yüksek seviyede olduğunu ifade etmişlerdir. Şöyle ki o, iman ve ibadetinde, doğruluk ve güvenirliliğinde, tevazu ve sevgisinde, şefkat ve cesaretinde, iktisat ve cömertliğinde insanların en üstünüdür. Peygamberimizin (sav) hayatı boyunca hiçbir yalanının görülmemesi, Allah'ı herkesten ziyade tanıması, sevmesi ve O'ndan korkması, ibadetlerde en ileride olması, getirdiği dinin bütün kurallarına herkesten daha çok uyması, ümmi olduğu halde insanlık âlemine getirdiği yüksek ilmi hakikatler ve tebliğ vazifesini yaparken gösterdiği tavırlar onun peygamber olduğunu gösteren delillerdendir.

Peygamber Efendimiz (sav) güneş gibi kendi kendine delildir.

Gösterdiği bin kadar mûcize ve davasındaki mükemmel duruşu ile onun yüksek ahlakı bunun en büyük şahididir. Nitekim onun güzel ahlakı hususunda insanlar ittifak etmiştir. Arkasından gelip ona tabi olarak kemâlâta ulaşan milyonlarca âlim ve veli olan insanlar da ittifakla ve yaşantılarıyla onun yüksek ahlakını tasdik etmişlerdir.

Bütün kemâlâtın madeni ve güzel ahlakın muallimi olan Peygamber Efendimiz (sav) söylediği ve tavsiye ettiği şeyleri kendi hevâsından söylememiş, bizzat ona söylettirilmiştir. Yani o, dersini Cenâb-ı Hak'tan alıp bize vermiştir. Dolayısıyla kendi zâtında bulunan ihlası, takvası, ciddiyeti, emanete riayeti gösteriyor ki o, yaptığı işlerde Cenâb-ı Hakk'ın razı olduğu istikamet üzeredir.

1. Güzel Ahlakın Tamamına Sahip Olması

Cenâb-ı Hak, insanlığı doğru yola yönlendirmek için peygamberleri birer rehber olarak göndermiştir. Şu halde peygamberlerin en önemli vazifelerinden biri, güzel ahlakı toplumun yaşamına yerleştirmektir. Bu bakımdan Hz. Muhammed (sav), ahlak konusunda en mükemmel örneği teşkil etmiş ve insanları ahlaksızlığın pençesinden kurtarmıştır. Peygamberimizin (sav) ahlaki tutumunun takdire şayan olduğuna işaret eden Kur'ân-ı Kerîm, "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."[55] ve "Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."[56] âyetleriyle bu durumu vurgulamıştır.

Peygamberimiz (sav), Kur'ân-ı Kerîm'in işaret ettiği tüm ahlakî güzellikleri hayatında sergilemiştir. Onun en yakınlarından biri olan hanımı Hz. Âişe'ye Peygamber Efendimizin (sav) ahlakı sorulduğunda "Onun ahlakı Kur'ân'dı."[57] şeklindeki cevabı son derece manidardır. Peygamberimizin (sav) tüm hayatı boyunca dengeli ve ölçülü davranışları, aşırılıklardan kaçınması, emrolunduğu gibi dosdoğru olması, onun büyük bir örnek olduğunu gösterir.

Sevgili Peygamberimiz (sav) insanlara karşı son derece şefkatli ve merhametliydi. O, yardıma muhtaç olan insanlara yardım etmiş, onlara sevgiyle muamelede bulunmuştur. Bu hususta Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurmaktadır: "Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir." [58]

Peygamberimiz (sav) insanlara karşı her zaman güler yüzlü, yumuşak huylu ve hoşgörülü davranmıştır. Hayatı boyunca kimseye hakaret etmemiş, kötü söz söylememiş ve kimseyi azarlamamıştır.

55 **el-Kalem,** 68/4.

56 **el-Ahzâb,** 33/21.

57 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 41/148 (No. 24601); Müslim, **"Müsâfirîn",** 139.

58 **et-Tevbe,** 9/128.

Bu durum hakkında Cenâb-ı Hak, "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi."[59] buyurmuştur.

Peygamber Efendimizin (sav) hayatı, onun sadece bir dinin veya bir devletin lideri olmadığını, aynı zamanda güzel ahlakın en üst düzeyde teşvik edildiği ve uygulandığı bir toplumun mimarı olduğunu göstermektedir. Nitekim Peygamber Efendimizin (sav) vefatından sonraya baktığımızda onun güzel ahlakının bir meyvesi olarak başta "Hulefâ-i Râşidîn/Dört Büyük Halife" olmak üzere bütün sahâbe efendilerimizde bu güzel ahlakın örneklerini görmekteyiz. Bu sayede milyonlarca Müslüman bu ahlakı rehber edinmiş, dünya ve ahirette huzura kavuşmuş ve manevi mertebeleri yükselmiştir. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki Hz. Muhammed'in (sav) yaşantısı ve ahlakı bizler için uyulacak, örnek alınacak en güzel yoldur ki "sünnet-i seniyye" bunu ifade etmektedir.

Peygamberimizin (sav) örnek ahlakının temelinde, Allah'ı razı etmek vardır. Onun hayatı boyunca gösterdiği bu tutum, gerçekleştirdiği her işte ve yapmış olduğu büyük sosyal değişimlerde açıkça görülür. O, insanlardan hiçbir karşılık veya mükâfat beklemeden sadece Allah'ın rızasını gözetmiştir. Kur'ân'da geçen yakınlarına gösterilmesi gereken muhabbet ise Peygamberimizin (sav) şahsi bir talebinden ziyade, ümmetinin onları örnek alması ve onlara şefkatle yaklaşması içindir.[60]

Peygamber Efendimizin (sav) ahlakında dikkat çekici bir diğer özellik de zıt gibi görünen ahlaki niteliklerin onda mükemmel bir uyum içinde bulunmasıdır. Nitekim iktisat ve cömertlik, merhamet ve adalet, şefkat ve cesaret gibi zıt özelliklerin onda bir arada bulunması, onun ahlakının mûcizevi yönünü gösterir ve Peygamberimizin (sav) ahlakının sıra dışı olduğunu ispat eder. Ahlaki yönü bu bakış açısıyla da incelendiğinde, onun ahlakındaki güzellik daha net anlaşılır.

59 **Âl-i İmrân,** 3/159.

60 Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum"; **eş-Şûrâ,** 42/23.

a. Doğruluğu

Güzel ahlakın en önemli özelliği sorulduğunda, çoğumuz için akla gelen ilk cevap doğruluktur. Zaten güzel ahlakın esası doğruluktur, yalan söylememektir. Allah Resûlü'nde (sav) ne peygamberlikten önce ne de peygamberlik döneminde en küçük bir yalan izine bile rastlanmamıştır. "Bir Müslüman yalan söyler mi sorusuna: "Asla" diyen Peygamber Efendimiz (sav), bu hususta en ziyade hassasiyeti kendisi göstermiştir. [61] Rabbimiz doğru sözlü olmayı: "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin."[62] âyet-i kerîmesinde açıkça ifade eder. Önyargısız bir araştırma yapılırsa, Peygamberimizin (sav) tüm söz, fiil ve ahlakından; onun doğruluğunu ve ciddiyetini anlamak mümkündür.

İslâmiyet doğruluk temeli üzerine bina edilmiştir. Nitekim doğruluk, imanın en önemli özelliğidir. Güzel ahlakın temelinde de doğruluk vardır. Peygamber Efendimizi (sav) insanlığın en yüce mertebesine çıkaran da en başta doğruluğudur. Sevgili Peygamberimiz (sav), doğrulukta eşsiz olduğu gibi ümmetinin de bu özelliğe sahip olması gerektiği üzerinde çok durmuş ve önemli tavsiyelerde bulunmuştur. Şöyle ki bir gün Peygamber Efendimiz (sav), Abdullah b. Amr'ın evine misafir olmuştur. Abdullah'ın hanımı çocuğuna bir şey vereceğini söyleyerek yanına çağırmıştır. Peygamber Efendimiz (sav) çocuğa ne vereceğini sorunca annesi hurma vereceğini söylemiştir. Bunun üzerine Efendimiz (sav) "Eğer aldatıp bir şey vermeseydin sana bir yalan yazılmış olurdu."[63] buyurmuşlardır.

Nitekim İslâm dinini açıktan tebliğ emri geldiğinde Resûl-i Ekrem Efendimiz (sav), Safa Tepesi'ne çıkıp "Ey Mekkeliler! Şu dağın arkasında bir düşman ordusu var, Mekke'ye hücum edecek desem bana inanır mısınız?" dediğinde hep bir ağızdan "Evet, inanırız. Senin yalan söylediğini hiç işitmedik." demişlerdir. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), onları tek bir Allah'a inanmaya ve

61 Mâlik b. Enes, **Muvatta',** 2/990.

62 **el-Ahzab,** 3/70.

63 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 24/470 (No. 15702); Ebû Dâvûd, **"Edeb",** 87; Buhârî, **Târîhü'l-Kebîr,** 5/11.

kendisinin Allah tarafından gönderilen bir elçi olduğunu kabul etmeye davet etmiştir.[64]

Mekkeli müşriklerin önde gelenlerinden iki kişinin şu diyaloğu da enteresandır: Ahnes b. Şerîk,[65] Bedir gününde Ebû Cehil'le karşılaştığında, ona, "Ey Ebû'l-Hakem! Burada sen ve benden başka konuşmamızı duyacak kimse yok. Bana söyle, Muhammed doğru mu söylüyor yoksa yalancı mı?" dedi. Ebû Cehil: "Allah'a yemin olsun ki Muhammed doğru söylüyor. Muhammed hiçbir zaman yalan söylememiştir." dedi.[66] Benzer bir konuşma Rum Kralı Herakleios ile Ebû Süfyan arasında da geçmiştir: "Herakleios, Ebû Süfyan'a Peygamber (sav) hakkında sorarken bu dediklerinden (nübüvvetinden) önce onu yalan söylemekle itham eder miydiniz? diye sorunca Ebû Süfyan "Hayır" demiştir."[67]

Konuyla ilgili bir hadiste ise: "Doğruluktan ayrılmayın. Zira doğruluk sizi iyiliğe, iyilik de sizi cennete götürür. Kişi sürekli olarak doğru söyler ve doğrunun peşinde olursa Allah katında sıddîklerden (çok doğru kimseler) yazılır. Kişi sürekli yalan söyler ve yalanın peşinde olursa da Allah katında kezzaplardan (çokça yalan söyleyen kimseler) yazılır."[68] buyurulmaktadır.

Peygamber Efendimizin (sav), doğruluk konusundaki hassasiyeti sebebiyle yalanı çok çirkin gören güzide insanlar yetiştirmiştir. Rasûlullah'ın (sav) talimiyle insanlık âleminin yıldızları olan bu insanlar "sahâbe nesli" olarak meşhur olmuş ve yaşadıkları dönemi, saadet asrına çevirerek tarihin şanlı sayfalarında "Asr-ı Saadet Müslümanları" olarak yerlerini almışlardır.

64 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 4/329 (No. 2544); Buhârî, **"Tefsîr",** 111/1; Müslim, **"Îmân",** 355.

65 Ahnes b. Şerîk: Ahnes lakabıdır. İsmi Übeyy b. Şerîk'dir. Huneyn'e katılmıştır. Rasûlullah (sav) ona "Müellefe-i Kulûb" ile birlikte mal vermiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Önkal, "Ahnes b. Şerîk", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 2/174-175; İbn Hacer, el-İsâbe, 1/25-26.

66 Mukâtil b. Süleymân, **Tefsîr,** 2/120; Taberî, **Tefsîr,** 11/333 (No. 13193) (el-En'âm, 6/33).

67 Buhârî, **"Bed'ü'l-vahy",** 1.

68 Müslim, **"Birr",** 105.

b. Adalet ve Güvenilirliği

Peygamberler için doğruluktan sonra gelen en önemli niteliklerden biri adalettir. Peygamberimiz (sav), insanların en güvenilir ve en âdil olanıydı. Nitekim o, doğup büyüdüğü Mekke çevresinde henüz Peygamber olmadan önce doğru ve güvenilir anlamında "el-emîn" olarak tanınmıştır. Zaten bir kısım Mekkeliler bu özelliği sebebiyle emanetlerini ona teslim etmişlerdir. Ticarî faaliyetlerinde de dürüstlüğü ile ün salmıştır. O, her zaman insanların yardımına koşmuş ve verdiği sözde de durmuştur. Öyle ki dürüstlüğü düşmanlarının bile dikkatini çekmiştir.

Örneğin Kureyş kabilesi Kâbe'yi tamir ederlerken Hacerü'l-Esved'i yerine koyma konusunda ayrılığa düştüklerinde kendilerine ilk gelen kişiyi hakem tayin etmeye karar vermişler; bu sırada Peygamber Efendimiz (sav) onların yanına çıkagelmiştir. Onlar Peygamberimizi (sav) görünce "İşte Muhammed! Güvenilir kimse. Onun hakemliğine razıyız." demişlerdir.[69]

Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetten önceki güvenilirliği, nübüvvetten sonra da devam etmiştir. Zira Sevgili Peygamberimiz (sav) insanları Cenâb-ı Hakk'ın varlığına ve birliğine, yeni bir hayatın başlangıcı olan ahirete iman etmeye çağırmıştır. İnsanlara yüce Allah'ı tanımak ve O'na ibadet etmekle mükellef olduklarını bildirmiştir. Dolayısıyla onun güvenilir olması çok önemliydi. Bu sebeple Peygamber Efendimizin (sav), cahiliye dönemini asr-ı saâdete çevirmesinde adalet ve güvenilirliğinin büyük bir rolü olmuştur.

Adalet sistemi Peygamber Efendimizde (sav) o kadar net bir olgudur ki onun bu ahlakî tutumu sahâbe efendilerimize de aynen yansımıştır. Özellikle Hz. Ömer'in (ra) İslâm'ı kabul ettikten sonra adalet ve hakkaniyet konusundaki hassasiyet buna en güzel örnektir.

Konuyla ilgili bir rivayet şöyledir: Bir adam Peygamber Efendimize (sav) "Âdil ol! Zira bu ganimet taksimi, Allah'ın rızasının

69 İbn İshâk, **Siyer ve'l-Meğâzî,** s. 108; İbn Hişâm, **Sîretü'n-Nebeviyye,** 1/197; İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/146; Hâkim, **Müstedrek,** 1/628 (No. 1683).

gözetilmediği bir taksimdir." deyince; "Yazık sana! Ben de âdil değilsem kim âdil olur? Eğer âdil olmasam hüsrana düşer perişan olurum." demekten başka bir şey söylememiş ve sahâbeden o adamı öldürmek isteyenlere engel olmuştur.[70]

Peygamberimizin (sav) adalette gösterdiği bu hassasiyet sebebiyle adalet olgusu, sahâbe arasında da en üst düzeye ulaşmıştır. Zaten âdil ve güvenilir olmanın en temel özelliği doğru konuşmak ve olaylar karşısında hakkaniyetli davranarak hakkı gizlememektir. Bunu da sahâbe nesli hayatlarıyla göstermiştir.

Netice olarak âdil, hakkaniyetli ve güvenilir birey olma sorumluluğu, sünnetin en temel yapı taşlarından biridir. Bizler de gelecek nesillerin yetişmesinde bu şuur ve ciddiyeti sağlayabilirsek ikinci bir 'asr-ı saâdet'e zemin hazırlayabiliriz.

c. Samimiyeti

Samimiyet, Allah'ın rızasını gözeterek, herhangi bir dünyevi beklenti veya çıkar gözetmeksizin yaşamayı ifade eder. Gerçek samimiyet, Mevlana'nın ifadesiyle, "ya olduğumuz gibi görünmek ya da göründüğümüz gibi olmaktır."

Peygamberimiz (sav), hayatının her alanında gösterdiği samimiyetle bizlere örnek olmuştur. Bu hususta onun daima gönülden gelen saf ve temiz duygularla hareket ettiğini görmekteyiz. Zaten dinimizin bize kazandırdığı değerlerin en başında, içtenlikle yapılan söz ve davranışlar gelir.

Peygamberimizin (sav) "Din samimiyettir" hadisi, İslâm'ın ne kadar saf ve temiz bir ruha sahip olduğunu bizlere açıkça gösterir. Sahâbe-i kirâmın, "Kime karşı samimiyet yâ Rasûlallah?" sorusuna, Peygamberimizin (sav) verdiği cevap samimiyetin evrenselliğini ve kapsamlılığını vurgular: "Allah'a, Kitabı'na, Resûlü'ne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara."[71] Peygamberimizin (sav) bu sözleriyle İslâm'ın temelinde yer alan samimiyeti daha iyi anlıyoruz.

70 Buhârî, **"Menâkıb",** 25; **"Farzu'l-humüs",** 15; Müslim, **"Zekât",** 142.

71 Müslim, **"Îmân",** 95.

Allah Resûlü (sav) insanlara "Rasûlullah (sav) en çok beni seviyor." diye düşündürtecek kadar samimi bir şekilde davranmıştır.[72] Yine Peygamberimiz (sav), insanların ayıp ve kusurlarını hiçbir zaman yüzlerine vurmamış, hoşlanmadığı bir şey görünce yüzünü dönmüştür. Birisi yanlış bir davranışta bulununca onun yaptığı kabalığa bakmamış, onu hoşgörüyle karşılamıştır. Ayrıca çirkin bir şeyle karşılaştığında onu güzel bir üslupla düzeltmeye çalışmıştır.

Peygamber Efendimiz (sav) ashâbıyla beraberken onlardan biri gibi davranmış, onlar bir şeye gülerse o da gülmüş, hayret ettikleri bir şeye o da hayret etmiştir. Ayrıca o, konuştuğu kimseleri dikkatle dinleyip asla onların sözünü kesmemiştir.[73] Kendisine seslenenlere de tüm vücuduyla dönmüş ve onlarla öyle muhatap olmuştur.[74]

Kişinin gerçek samimiyeti, makam sahibi olduğunda kendini gösterir. Nitekim İslâm'da liderlik, liderliğin imkânlarını kişisel menfaatler ve keyifler için kullanmak ya da sadece hükmetmek değil; halkın ihtiyaçlarını temin etmek, onların dertleriyle dertlenmek, problemlerine çareler aramaktır. Samimiyet, böyle durumlarda devreye girmektedir. Makam-mevki sahibi olan kimse eğer samimiyetinden bir şey kaybetmeyerek hâlâ halka iç içe olabiliyor ve onların dilinden konuşabiliyorsa bu onun samimiyetini açıkça göstermektedir.

Peygamberimiz (sav), efendiliğin halka hizmet etmek olduğunu söylemekle beraber, hayatı boyunca fiilleriyle de bunu bütün insanlık âlemine göstermiş bir şahsiyettir.[75] O hiçbir zaman önderlik ettiği ashâbdan kendisini ayırmamış, onların içinde onlardan biri gibi yaşamış, şahsi işlerinde insanları kendine hizmet ettirmemiştir. Nitekim Medine'de ilk mescit inşa edilirken Pey-

72 Konuyla ilgili rivayet için bk. Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 29/341 (No. 17807); Buhârî, **"Meğâzî",** 63.

73 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/424-425; Tirmizî, **Şemâil,** s. 290 (No. 352).

74 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 2/100-101 (No. 684); Buhârî, **Edebü'l-Müfred,** s. 740 (No. 1315); Tirmizî, **Şemâil,** s. 34 (No. 8).

75 Hatîb el-Bağdâdî, **Târîhu Bağdâd,** 11/436 (No. 5283); Müttakî el-Hindî, **Kenzü'l-ummâl,** 6/710 (No. 17517).

gamberimiz (sav) de ashâbıyla beraber kerpiç taşımıştır. Müslümanlardan birisi, "Yâ Rasûlallah! Onu bana ver (ben taşıyayım)." dediğinde, ona: "Git, sen de başkasını al, taşı! Sen Allah'a benden daha muhtaç değilsin!"[76] buyurmuştur.

d. Metaneti-Sebat Göstermesi

Peygamber Efendimizin (sav) sergilediği metanet, tarih boyunca insanoğluna yalnızca bir peygamberin değil, aynı zamanda bir liderin özelliklerini yansıtan parlak bir örnek teşkil eder. Nitekim Peygamber Efendimiz, tebliğ ettiği mesajın gereği olarak birçok zorluk ve engellerle karşılaşmıştır. Ancak o, endişe veya telaşa kapılmamıştır.

Peygamber Efendimiz (sav), peygamberlik davasında bulunmuş, yeni bir din getirmiş; dünyadaki fikirlere karşı İslâmiyet'in emrettiği fikirleri savunmuştur. Bu sebeple büyük devletler, semavî dinlerin mensupları, hatta kavmi, kabilesi ve amcası ona düşmanlık ettikleri halde zerre miktar bir tereddüt, telaş ve korkaklık göstermemiştir. Aksine Peygamber Efendimiz (sav), samimi bir ciddiyet ve tam bir güvenle, korkusuzca davasını anlatmaya devam etmiştir. Bunu gören müşriklerin liderleri, amcası Ebû Talib'e giderek şöyle demişlerdir: "Ey Ebû Talib, ya kardeşinin oğlunu bu davasından vazgeçir, bizim ilahlarımızı kötülemesin ya da onunla aramızdan çekil!" Ebû Talip, Peygamber Efendimize (sav) durumu anlatınca, Efendimiz (sav) şu ibretlik cevabı vermiştir: "Amca, vallahi bu işi bırakmak için güneşi sağ elime, ayı sol elime verseler bile ben yine davamdan vazgeçmem! Ya Allah bu dini hâkim kılar ya da ben bu yolda helak oluncaya kadar uğraşacağım."[77]

Peygamber Efendimizin (sav), hakikatleri görür gibi anlatması ve en tehlikeli vakitlerde bile, tereddüt ve telaşa yer vermeden tek başına dünyaya meydan okuması nübüvvetine bir delilidir. O, insanları davasına öyle kuvvetli bir davetle çağırmıştır ki yeryüzünün yarısı ve insanlığın da beşte biri onun bu davetine, "Emrin-

76 Makdisî, **el-Bed' ve't-Târîh,** 4/86; Semhûdî, **Vefâü'l-Vefâ,** 1/256.

77 İbn Hişâm, **Sîretü'n-Nebeviyye,** 1/265-266.

deyiz! İşittik ve itaat ettik." sözleriyle karşılık vermiştir. Bu sayede, o, bütün asırları aydınlatmıştır. Ayrıca, anlattığı hükümlere o kadar inanmış ve güvenmiştir ki, dünyadaki herkes bir araya gelse bile onu verdiği karardan döndürememiştir. Buna en büyük delil ise onun hayatıdır.

Netice olarak, Peygamberimizin (sav) göğüslediği zorluklar ve karşılaştığı engeller, tarihin tanık olduğu en büyük mücadelelerdendir. Buna rağmen onun metaneti, sadece Müslümanların değil, onu okuyan tüm insanlığın hayranlıkla takdir ettiği bir olgudur. Mesleği hak ve hakikat olduğundan büyük bir metanet ve cesaret örneği gösteren Allah Resûlü (sav), sarsılmaz bir imana sahiptir. Nitekim o, önüne çıkan engeller karşısında yılmamış, Allah'a tam bir itimatla vazifesine devam etmiştir.

e. Vefası

Peygamber Efendimiz (sav), yüksek ahlaki değer ve nitelikleriyle insanlık tarihine yol göstermiştir. Vefa konusunda bizlere gösterdiği rehberlik, adeta onun yaşam biçimi haline gelmiştir. Şöyle ki vefa; sevdiklerimize, dostlarımıza ve topluma karşı bir sorumluluk; bir şükran ifadesi ve en önemlisi ahlaki bir erdemdir. Peygamber Efendimiz, bu erdemi en güzel şekilde yaşayarak bize öğretmiştir.

Resûl-i Ekrem (sav), diğer birçok güzel ahlak gibi vefa konusunda da öncü olmuştur. O, aradan yıllar geçse dahi kendisine yapılan küçük bir iyiliği bile hatırlar; tanıdıklarına, dostlarına ve hatta onunla sadece bir kez karşılaşmış olanlara bile ilgiyle yaklaşırdı. Örneğin o, annesinin Ebva köyündeki kabrini ziyaret etmiş, onun şefkat ve merhametini hatırlayıp gözyaşlarını tutamamıştır.[78] Yine o, sütannesi Halime'yi "Anneciğim!" diye karşılamış, gömleğini çıkarıp oturması için yere sermiştir.[79]

Peygamber Efendimizin (sav) vefasının büyük bir örneği şüphesiz Hz. Hatice validemize karşı olan vefasıdır. Ona olan vefa-

78 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/116-117. Ayrıca bk. Müslim, **"Cenâiz",** 105-108.

79 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/114.

sından dolayı o, Hz. Hatice validemizin vefatından sonra onun akrabalarından gelenlere iyilik ve ikramdan asla vazgeçmemiştir.[80] Aslında onun bu vefası yalnızca etrafındakilerle sınırlı kalmamış, küçüklüğünde veya yetişkinliğinde özellikle de İslâmiyet'i anlatırken ona destek olanlara hayatı boyunca devam etmiştir.

Peygamberimiz Efendimizin (sav) hayatından alınan bu kesitler onun ahlakının, vefasının ve insanlarla olan ilişkisinin mükemmeliyetini bize gösteriyor. Onunla ilgili her bir rivayet ve tarihi olay, bu eşsiz vefanın delilleridir. Onun bu yüksek karakteri, bize de insanlara karşı nasıl davranmamız gerektiği konusunda eşsiz bir rehber ve ilham kaynağı olmuştur.

f. Cesareti

Cesaret, ölüm tehlikesiyle yüz yüze gelindiğinde bile kişinin doğru bildiği yoldan sapmaması, korkusunu yenebilmesi ve kendisine olan güvenini kaybetmemesidir.[81]

Peygamber Efendimiz (sav), cesareti ile de bizlere örnek olmuştur. Onun hayatında, inancının gereği olarak gösterdiği cesareti, tebliğ vazifesini yerine getirirken karşılaştığı zorluklara ve tehlikelere göğüs germesinde belirgin bir şekilde ortaya çıkar.

Konuyla ilgili sahâbe efendilerimizin rivâyetleri şöyledir:

Hz. Ali (ra) şöyle demiştir: "Bizler Bedir gününde harp kızıştığı zamanda Rasûlullah'a sığınırdık. O insanların en kuvvetli ve en cesurlarındandı. Müşriklere ondan daha yakın kimse olmazdı."[82] Hz. Enes (ra) de Peygamber Efendimizin (sav) cesaretini şu sözlerle ifade etmiştir: Peygamber Efendimiz (sav) insanların en güzeli, en cömerdi ve en cesuru idi. Bir gece Medine halkı (duydukları bir sesten dolayı) korkuya kapıldılar. İnsanlar sesin geldiği tarafa doğru yürürlerken Peygamber Efendimiz (sav) Talha'ya (ra) ait eyersiz bir atın üstünde, kılıcı boynunda asılı olduğu halde,

80 Buhârî, **Edebü'l-Müfred,** s. 122 (No. 232); Müslim, **"Fedâilü's-sahâbe",** 75; Hâkim, **Müstedrek,** 4/193 (No. 7339).

81 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/114.

82 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 2/307 (No. 1042).

sesin geldiği yönden insanları karşıladı ve onlara "Korkmayınız. Kötü bir şey yok." buyurdu.[83]

Konuyla ilgili dikkat çeken bir olay ise Huneyn savaşında yaşanmıştır. Şöyle ki Berâ b. Azîb'e: "Huneyn Günü'nde Rasûlullah'ı (sav) (bırakıp) kaçtınız mı? diye sorulduğunda Berâ dedi ki (Evet)! Ancak Rasûlullah (sav) kaçmadı. And olsun ki onu beyaz bineğinin üstünde iken Ebû Süfyan ve Abbas'ın (r.anhâ), atının (düşmana doğru gitmesini engellemek için) gemlerini tuttuklarını gördüm. Peygamber Efendimiz (sav) şöyle diyordu: "Yalan yok! Ben peygamberim, ben Abdülmuttalib'in oğluyum."[84]

Peygamber Efendimizin (sav) yaşamı, cesaretinin gerçek hayattaki tezahürlerini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Onun bu ahlakı mükemmel bir şekilde sergilemesi, insanlık için eşsiz bir rehber niteliğindedir. Bu bize, zorluklar karşısında dahi doğru olanı seçmenin ve kararlılıkla yol almanın sadece bireyin değil, toplumun da yükselebilmesi için ne kadar önemli olduğunu gösterir.

g. Tevazusu

Peygamber Efendimizin (sav) hayatı, ulaştığı yüksek mertebelere rağmen sergilediği tevazu ile doludur. Onun bu benzersiz tevazusu, kendisine verilen yüksek mevkiye rağmen kendini hükümdar ya da kral olarak değil, sadece Allah'ın kulu ve elçisi olarak tanımlamasından açıkça anlaşılmaktadır. Bu kararı, onun insanlık için ne denli alçakgönüllü bir rehber olduğunu gösteren önemli işaretlerden biridir. Öyle ki o, insanlar arasında bir hükümdar olarak mı yoksa bir kul olarak mı anılmak istediğine dair bir tercih yapması gerektiğinde, "kul bir peygamber" olmayı tercih etmiştir.[85]

Peygamber Efendimiz (sav), fakir ve miskinlere karşı yakın davranmış, zenginliğinden veya makamından dolayı şımaranlara karşı ise mesafeli durmuştur.[86] Mekkeli müşrikler ve zenginlerin

83 Buhârî, **"Cihâd",** 82; Müslim, **"Fedâil",** 48.

84 Buhârî, **"Cihâd",** 97; Müslim, **"Cihâd",** 76-81.

85 Ma'mer b. Râşid, **Câmi',** 10/417 (No. 19551); Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 12/77 (No. 7160).

86 İbnü'l-Vezîr, **Îsârü'l-Hak,** 79.

Peygamber Efendimize (sav) yaklaşmamalarının sebeplerinden biri, onun bu mütevazı tavrıydı. Onların, "Eğer bu fakir insanları bırakırsan seninle görüşürüz."[87] şeklindeki taleplerine Peygamberimizin (sav) olumsuz cevabı üzerine gösterdikleri tepki onun tevazusuna manidar bir örnek teşkil etmektedir.

Peygamber Efendimizin (sav) hayatındaki tevazu ve alçakgönüllülüğü birkaç örnekle daha iyi açıklanabilir: Bir adam Peygamber Efendimizin (sav) yanına girdiğinde heybetinden dolayı titremeye başlamış, Peygamberimiz (sav) "Rahat ol! Ben hükümdar değilim. Ben sadece kuru et yiyen Kureyşli bir kadının oğluyum." [88] buyurarak adamı teskin etmiştir.

Peygamberimiz (sav), sefer esnasında, bir koyun kesilip pişirilmesini emretmişti. Ashâbdan birisi, "Yâ Rasûlallah! Onun boğazlanması benim üzerime olsun!"; başka birisi, "Onun yüzmesi de benim üzerime olsun!"; başka birisi de "Onun pişirilmesi de benim üzerime olsun!" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (sav) de, "Odun toplamak da benim üzerime olsun!" buyurdu. Sahâbe efendilerimiz: "Yâ Rasûlallah! Biz senin işini de yapabiliriz!" dediler. Peygamberimiz (sav): "Sizin benim işimi de göreceğinizi biliyorum. Fakat ben size karşı imtiyazlı bir durumda bulunmaktan hoşlanmam! Çünkü Allah, kulunu ashâbı arasında imtiyazlı durumda görmekten hoşlanmaz!" buyurdu.[89]

Konuyla ilgili bir rivayeti ise İbn Mes'ûd (ra), şöyle nakletmektedir: "Bedir Savaşı'na giderken üç kişi sırayla bir deveye biniyorduk. Peygamberimizin (sav) (sırayla deveye bindiği) arkadaşları Ali ve Ebû Lübabe idi. Yürüme sırası Peygamber Efendimize (sav) geldiğinde onlar "Sen bin, biz senin yerine de yürürüz." dediklerinde, o şöyle demiştir: "Siz benden kuvvetli değilsiniz; ecir ve sevap kazanma hususunda da ben sizden daha müstağni, ihtiyaçsız değilim."[90]

87 Taberî, **Tefsîr,** 11/374 (No. 13254-13255); Râzî, **Tefsîr,** 21/379. Ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 7/92 (No. 3985).

88 İbn Mâce, **"Et'ıme",** 30; Hâkim, **Müstedrek,** 2/506 (No. 3733).

89 Kastallânî, **Mevâhibü'l-Ledünniyye,** 2/114.

90 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 7/17 (No. 3901).

Peygamber Efendimizin (sav) güzel hasletlerinden birisi de insanların hatalarına göz yumarak, onları kırmadan ve incitmeden uyarmasıdır. Gerçek bir liderin karakteri, etrafındaki her hareketi eleştiren ve insanları yargılayan bir tutumla değil; anlayış, şefkat ve hoşgörüyle tanımlanır. Zaten bu ahlak üzere olmayan bir liderin, -etrafındaki insanları kırıp geçen bir kimsenin- gerçek bir lider olması da mümkün değildir.

Peygamber Efendimizin (sav) etrafında toplanan insanlar, eşitlik ilkesiyle hareket eden; sabır, takva ve emanete riâyetin hüküm sürdüğü bir mecliste buluşurlardı. O mecliste sesler yükselmez, haramlar konuşulmaz, meclisindeki insanların yaptığı hatalar yayılmaz ve anlatılmazdı. Onun meclisindekiler birbirlerini severler ve tevazu gösterirlerdi. Orada büyüklere saygı, küçüklere şefkatle muamele edilirdi. Ayrıca ihtiyaç sahiplerine ve yolculara yardım ederlerdi.

Konuyla ilgili Hz. Ali (ra), Peygamber Efendimizden (sav) bahsederken şöyle demiştir: "O, insanların en cömerdi, en doğru sözlüsü, en alçakgönüllüsü ve en iyi huylusu idi."[91] Peygamberimize (sav) on yıl hizmet eden Enes (ra) ise onu şöyle anlatmıştır: "Hiçbir zaman bana 'of' bile demedi. Yaptığım bir işten dolayı 'Niçin yaptın?' Yapmadığım bir işten dolayı da 'Niçin yapmadın?' demedi." [92] Yine o şöyle demiştir: "Bir kimse konuşmak için Rasûlullah'ın (sav) kulağına eğilse, o kişi çekilmeden Peygamber (sav) başını çekmezdi. Bir kimse elini tuttuğunda o bırakmadıkça, elini bırakmazdı. Ayrıca kendisiyle oturan kimseye karşı, ayaklarını uzattığı hiç görülmedi."[93] Hatta o, hâne-i saâdette ayaklarını uzatmış bir vaziyette iken Hz. Osman (ra) içeri girince ayaklarını geri çekip toparlamak suretiyle ziyadesiyle hassas ve saygılı tavrını göstermiştir.[94]

Başta ifade ettiğimiz üzere onun bu hoşgörü merkezli davranışları muhataplarında çok hızlı karşılık bulmuş; çölün o katı,

91 Tirmizî, **"Menâkıb",** 10.

92 Buhârî, **"Edeb",** 39; Müslim, **"Fedâil",** 51-54.

93 Ebû Dâvûd, **"Edeb",** 6; Tirmizî, **"Sıfetü'l-kıyâmet",** 46; İbn Mâce, **"Edeb",** 21.

94 Müslim, **"Fedâilü's-sahâbe",** 36; Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 1/538 (No. 514).

kaba insanları, bir anda hoşgörülü ve mükemmel terbiye görmüş insanlara dönüşmüşlerdi.

Bahsi geçen hâdiseler, Peygamber Efendimizin (sav) kendi hayatında insanlara nasıl bir rehber olduğunu; tevazu ve alçakgönüllülüğün nasıl yaşanması gerektiğini bize göstermektedir. Onun bu tavrı; insanların kalplerine dokunan, onları etkileyen ve onlara yol gösteren bir ışık gibidir ki bu hâdiseler onun hayatında sadece büyük olaylardan değil, günlük yaşantısından da alınacak çok güzel derslerle dolu olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Peygamber Efendimiz (sav), tevazusuyla; hoşgörü, sevgi ve anlayışla dolu bir toplumun temelini atmış ve bu eşsiz ahlak, onun insanlık tarihindeki benzersiz konumunu perçinlemiştir.

h. Affediciliği

Affetmek, insan ruhunun en ulvi yönlerinden biridir. Herkesin gönlünde bu yüce duyguya yer vermesinin zor olduğu bilinen bir gerçektir. Unutmamak gerekir ki, hataları affetmek küçüklük değil, büyüklüğün bir belirtisidir.

Yöneticinin üzerinde fert ve halkın hakkı olmak üzere iki tane hukuk bulunmaktadır. Bu hususta Peygamber Efendimiz (sav) kendi şahsına yönelik yapılan hatalarda af yolunu seçmiş, başkalarının hakkı veya İslâmiyet'e yönelik bir zarar olduğunda ise kızmış ve af yolunu tercih etmemiştir. Böylelikle o, affediciliğinde zulme uğrayanların hukukunu ve hududunu her daim korumuştur.

Peygamber Efendimizin (sav) Mekke'nin fethi sırasında gösterdiği tavrı onun eşsiz ahlakının ve merhametinin açık bir göstergesidir. Yıllarca ona ve Müslümanlara zulmeden, onları sürgüne gönderen, mallarını gasp eden ve birçok eziyeti reva gören Kureyş liderleri, onun elinde tutsak durumdaydılar. İnsanların çoğu bu durumda intikam almayı tercih ederdi. Ancak Peygamber Efendimiz (sav) kendisine zarar vermekte bir an bile tereddüt etmeyen bu insanları affetti. Onlara "Size ne yapacağımı umuyorsunuz?" diye sorunca; onlar, "Hayır yapacağını düşünüyoruz. Zira sen kerem ve iyilik sahibi bir kardeş ve kerem ve iyilik sahibi bir kardeşin oğlusun." demişlerdir. Bunun üzerine Peygamberimiz (sav): "Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir."[95] âyetini onlara okumuş ve "Gidin, hepiniz serbestsiniz." buyurmuşlardır.[96]

Görüldüğü üzere İslâmiyet'i yayma şerefiyle şereflenen her Müslüman sünnetullah üzere eziyet çeker ve etrafındakiler tarafından ısrarla bir kısım ithamlara maruz kalır. İşte böyle durumlarda asla tereddüt etmeden af yolunu tercih etmemiz, İslâmiyet'i yaymamızı hızlandıracak, etrafımızda bu işlere soğuk yaklaşanların bile kalplerini ısındıracaktır.

i. Şefkat ve Merhameti

Peygamber Efendimizin (sav) ümmetine olan şefkat ve merhameti, onun öne çıkan özelliklerinden biridir. Peygamber Efendimizin (sav) şefkati yalnızca Müslümanlara (ümmeti icabet) yönelik değil müşriklere, ehl-i kitaba ve bütün insanlığa (ümmeti davet) karşı olmuştur. Peygamber Efendimizin (sav) ehl-i kitaba karşı bu tutumu İslâmiyet'e ve Müslümanlara zarar vermedikleri müddetçe devam etmiştir. Nitekim Mekke'yi fethettiğinde müşriklere "Artık bugün size karşı kınama yoktur."[97] ifadeleri bu durumu teyit etmiştir. Zımmîlerin[98] hakkını ısrarla korumaya yönelik tavsiyeleri de hep o şefkatinin eseridir.

Onun bu özelliği hakkında Kur'ân-ı Kerîm'de, "Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir."[99] buyurulur. Başka bir âyet-i

95 **Yûsuf,** 12/92.

96 İbn Hişâm, **Sîretü'n-Nebeviyye,** 2/412; Nesâî, **"Tefsîr",** 17/8 (No. 11234).

97 Nesâî, **"Tefsîr",** 17/8 (No. 11234).

98 Müslüman olmamakla birlikte İslamiyet'e zarar vermeyen ve cizye vererek Müslümanların koruması altında olan gayri müslimler.

99 **et-Tevbe,** 9/128.

kerîmede ise "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."[100] buyurulmaktadır. Özellikle bu âyet, onun şefkatinin yalnızca insanlara değil, yaratılmış bütün varlıklara karşı olduğunu göstermektedir.

Peygamber Efendimizin (sav) ümmetine karşı duyduğu derin şefkati ibadet konusunda da kendisini göstermiştir. Örneğin Peygamber Efendimiz (sav), "Teravih namazı" ümmetinin üzerine farz olur endişesiyle, Ramazan'da üç gece bu namazı mescitte cemaatle kıldıktan sonra mescitte kılmayı bırakmıştır.[101] Benzer şekilde o, ümmetine farz olabileceği kaygısıyla Duha namazını (Kuşluk namazı) da bazen terk etmiştir.[102] Bu tutumu Peygamber Efendimizin (sav), ümmetinin güçlük çekmesini istememesi ve onların üzerine ağır yükler getirmekten kaçınması olarak yorumlanabilir.

Peygamber Efendimizin (sav) şefkati, çocuklar üzerinde daha çok görülürdü. Nitekim o, Hz. Zeynep'in kızı Ümâme boynuna çıktığında bile namaz kılardı. O, secde ettiğinde onu yere koyar, ayağa kalktığında tekrar alırdı.[103]

Onun şefkati yalnız insanlarla kalmamış; o, yükü fazla olan develerden, sahibi tarafından zarar verilen bineklere kadar hayvanların da hakkını savunmuştur.

Peygamber Efendimizin (sav) "kemâl-i şefkat" diye ifade edilen mükemmel merhameti sahâbeye de aynen yansımıştır. Nitekim cahiliye devrinde masum kız çocuklarını diri diri toprağa gömenler, Peygamber Efendimizin (sav) terbiyesiyle artık etrafındaki bitkilere, küçücük hayvanlara dahi zarar vermekten çekinir hâle gelmişlerdir.

100 **el-Enbiyâ,** 21/107.

101 Buhârî, **"Salât",** 106; Müslim, **"Salâtü'l-müsâfirîn",** 177-178.

102 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 17/246-247 (No. 11155); Tirmizî, **"Vitr",** 15.

103 Buhârî, **"Salât",** 106; Müslim, **"Mesâcid",** 41.

OKUMA PARÇASI

Hz. Muhammed (sav) ile bir bedevi arasında geçen diyalog ve sonrasında gelişen olaylar, Peygamberimizin (sav) sabrını, hoşgörüsünü ve insanlara karşı gösterdiği derin merhametini gözler önüne serer.

Bir gün bir bedevi Rasûlullah'ın (sav) yanına gelip ondan mal istedi. Rasûlullah (sav) da ona biraz mal verdi. Sonra bedeviye, "Sana iyilik ettim mi?" buyurdu. Bedevi: "Hayır, iyilik etmedin!" dedi. Bunun üzerine Müslümanlar öfkelenerek bedevinin üzerine yürüdüler. Rasûlullah (sav) onlara bedeviye zarar vermemelerini emretti. Sonra kalktı, evine girdi ve bedeviyi evine çağırdı. Bize geldin ve bir şeyler istedin, biz de verdik. Vermemize rağmen söylendin. Sonra Peygamberimiz (sav) ona daha fazla mal verdi. Sonra "Sana iyilik ettim mi? buyurdu. Bedevi: "Allah seni, aileni ve yakınlarını hayırla mükafatlandırsın." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sav): "Senin söylemiş olduklarından dolayı ashâbımın içinde sana bir kızgınlık var. İstersen bana söylediklerini onların yanında da söyle ki içlerinde sana olan kızgınlıkları gitsin." buyurdu. Bedevi de bunu kabul etti ve geldi. Rasûlullah (sav): "Bu bedeviye dediklerinden sonra ona biraz daha mal verdik. Zannediyorum o da razı oldu. (Bedeviye dönerek) öyle mi? buyurdu. Bedevi: "Evet! Allah seni, aileni ve yakınlarını hayırla mükafatlandırsın." dedi. Sonra Rasûlullah (sav) şöyle buyurdu: "Benim ve şu bedevinin misali, devesi kendisinden kaçan adama benzer ki insanlar yakalamak için o devenin peşinden gittikçe deve daha fazla huysuzlaşır." Bunun üzerine devenin sahibi "İnsanlara beni devemle yalnız bırakın. Çünkü ben (onun huyunu) daha iyi bilir ve ona karşı daha merhametliyimdir." diye bağırarak devesine yönelir ve yerden kuru ot alarak ona uzatır. Deve de gelir ve onun yanına çömelir. Adam da devesinin yükünü bağlar ve üzerine biner. Şayet ben bu adamın dediklerinden dolayı sizi dinleseydim (iman etmediğinden dolayı) o da cehenneme girerdi.[104]

104 Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 9/15-16 (No. 14193).

j. Cömertliği

İnsanın karakterinde en değerli ve etkileyici özelliklerden biri cömertliktir. Cömertlik, bireyin ruhsal zenginliğinin, olgunluğunun ve iç dünyasındaki derinliğinin bir yansımasıdır. İslâm'da cömertlik ve infak, önemli bir yere sahiptir. Nitekim İslâm'ın en büyük temsilcisi ve insanlık tarihindeki en mükemmel örnek olan Peygamber Efendimiz (sav), cömertlikte sınır tanımayan tavrıyla tüm insanlığa rehber olmuştur.

Sahâbeden gelen rivayetler, Rasûlullah'ın cömertlikte de zirve olduğunu gösterir. En çok hadis rivayet edenlerden birisi olan Hz. Câbir (ra) şunu aktarmaktadır: "Allah Resûlü'nden (sav) bir şey istenildiğinde asla 'Hayır!' demezdi."[105] Amcası Hz. Abbas (ra) ise onun cömertliğini şöyle ifade etmektedir: "Peygamber (sav) hayırda insanların en cömerdi idi. Onun en cömert olduğu zaman da Ramazan ayı idi. Ramazan ayında Cebrâil (as) ile her gece Kur'ân'ı mukabele ederlerdi. Cibril (as) ile buluştuklarında, hayırda 'saba' rüzgârından daha cömert olurdu."[106]

Konuyu birkaç somut örnekle izah edecek olursak Rasûlullah (sav), kendisine ganimet olarak düşen hisseden Hevâzin kabilesinin altı bin esirini, yirmi dört bin devesini, kırk bin koyununu ve binlerce altın ve gümüşünü onlara geri vermiştir.[107]

Konuyla ilgili çarpıcı bir örnek şöyledir: Efendimiz (sav) Huneyn Gazvesi'nin sonunda vadiye bakan Mekkeli müşriklerden Safvân b. Ümeyye'ye[108], "Ya Ebû Vehb! Vadi pek mi hoşuna gitti?" diye sorar. Safvân "Evet!" cevabını verince Efendimiz (sav), "O hâlde o vadi, içindekilerle beraber senin olsun!" der. Safvân b. Ümeyye şaşırır, çünkü bu bağış sıradan bir olay değildir. Safvân bunu çok iyi anlayarak: "Peygamberden başkası bunu yapmaz." demiş ve şehadet getirmiştir.[109] Onun risâletten önce de bu özelliklere sahip olduğu, yakınları ve kabilesi tarafından biliniyordu. Nitekim Hz. Hatice onun için: "Sen düşkünlere yardım eder, muhtaçlara iyilikte bulunursun."[110] demiştir.

105 Buhârî, **"Edeb",** 39.

106 Buhârî, **"Bed'ü'l-Vahy",** 1; Müslim, **"Fedâil",** 50.

107 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/112; Aliyyü'l-Kârî, **Şerhu'ş-Şifâ,** 1/258. Konuyla ilgili diğer bazı rivayetler için bk. Buhârî, **"Vekâlet",** 7; **"Hibe",** 23; **"Farzu'l-humüs",** 15; **"Meğâzî",** 56.

108 Müslim, **"Fedâil",** 59. Safvân b. Ümeyye el-Cümehî el-Kureşî; Mekke'nin fethinden sonra Huneyn Gazvesi'ne katılmış ve sonrasında, Peygamber Efendimizin (sav) ona verdikleri karşısında, "Allah şahidim olsun ki bu kadar malı ancak bir peygamber gönül hoşluğu ile verebilir." diyerek müslüman olmuştur. Mekke'de Muaviye (ra)'in hilafetinde hicrî (42) senesinde vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Ali Kapar, "Safvân b. Ümeyye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 35/486-487.

Peygamberimizin (sav) cömertliği, onun yüksek ahlakının bir parçasıdır. O, insanlara cömertliğin sadece mal dağıtmak olmadığını, aynı zamanda gönülden vermenin, karşılıksız sevmenin, insana değer vermenin ve onun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmanın da cömertlik olduğunu öğretmiştir.

Peygamber Efendimizin (sav) cömert hali ümmete de örnek olmuş, onların bu hasleti sayesinde binlerce insan İslâmiyet'le şereflenmiştir. Hatta İslâmiyet'te cömertlikle ilgili o kadar hassasiyet vardır ki "Müellefe-i Kulûb" diye isimlendirilen İslâmiyet'e kalbi ısınacak kimselere yapılan yardımlar zekât sayılmıştır.[111] Bu sebeple insanlara sadaka ve sadakanın türevleri olan güler yüz göstermek, iyilikte bulunmak, hastalarının ziyaretine gitmek, onlarla vakit geçirerek İslâmiyet'in güzelliklerini kendi üzerimizde göstermek gibi hasletler de sadaka hükmünde değerlendirilebilir. Dolayısıyla Müslümanlara yapılan cömertlik "Cennet cömertlerin yurdudur."[112] hadisinin şerefine bizleri ulaştıracağı gibi ehl-i kitaba yapılacak cömertlik de onların kalplerini kazanmaya ve İslâm ile şereflenmelerini hızlandırmaya vesile olacaktır.

109 Vâkıdî, **Meğâzî,** 3/946. Konuyla ilgili sahih rivayetler için Müslim, **"Fedâil",** 57-58; Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 20/185 (No. 12790); 21/275 (No. 13730); 21/427 (No. 14029).

110 Buharî, **"Bed'ül-Vahy",** 1.

111 **et-Tevbe,** 8/60.

112 Harâitî, **Mekârimü'l-ahlâk,** s. 197 (No. 597); Taberânî, **Mu'cemü'l-evsat,** 6/43 (No. 5742); Kudâî, **Müsnedü'ş-şihâb,** 1/100 (No. 117); Deylemî, **Firdevs,** 2/115 (No. 2605).

k. Zühdü

Dünya ve ahiret dengesi, İslâm ahlakının merkezinde yer alır. Bu denge, insanın yaşamında nasıl bir yol izlemesi gerektiğine dair önemli ipuçları sunar. Bu nedenle, İslâm'da doğru şekilde anlaşılması gereken önemli kavramlardan biri "zühd"tür.

Zühd, çalışmamak veya dünyadan tamamen el çekmek anlamına gelmez. Zühd, bir manada elde olana kanaat etmek, dünyaya gereğinden fazla değer vermek yerine o enerjiyi ahirete yöneltmek demektir.

Dünya nimetlerinin tümüyle kendisine yöneldiği ve fetihlerin peş peşe geldiği dönemde bu imkânların çok azı ile yetinmesi, dünya zinetlerine iltifat etmemesi, Efendimizin (sav) zühdünü anlamak için örnek olarak verilebilir.[113]

Peygamber Efendimiz (sav) her haliyle ümmetine örnek olmuştur. Eğer o, zenginlik içinde bir ömür geçirse ve istediği her şeyi elde etseydi, ümmetinin fakir ve ihtiyaç sahibi olan kısmı karşılaştıkları zorluklarda nasıl hareket edeceklerini bilemezlerdi.

Bütün peygamberler gibi Peygamber Efendimiz (sav) de büyük sıkıntılar çekmiştir. Nitekim hanımlarından Hz. Aişe'ye, "Ey Aişe! Dünyadan bana ne! Büyük peygamberlerden olan kardeşlerim bundan daha şiddetli hallere sabrettiler ve bu hal üzeri Rablerine kavuştular. Onların sevapları çok, mertebeleri yüksek oldu. Dolayısıyla ben dünya nimetlerinin içinde refah bir hayat yaşayıp da onlardan daha düşük bir mertebede olmaktan hayâ ediyorum. Kardeşlerime ve dostlarıma kavuşmaktan daha çok istediğim, özlediğim bir şey yok." buyurmuşlardır. Hz. Aişe (r.anhâ), "Rasûlullah (sav) bu konuşmasından bir ay sonra vefat etti." demiştir."[114] Yine Hz. Aişe (r.anhâ), konuyla ilgili şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz (sav) vefat ettiğinde odamın rafında yarım ölçek arpa

113 Buharî, **"Cihâd",** 87; Müslim, **"Müsâkât",** 124.

114 Gazzâlî, **İhyâ,** 3/82; Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/143.

dışında, bir canlının yiyebileceği bir şey yoktu.[115] O, bana şöyle buyurmuştur: Mekke Vadisi'nin benim için altın olması bana teklif edilmişti de ben şöyle dedim: "Hayır ya Rabbi! Bir gün aç kalayım, bir gün doyayım. Aç kaldığım gün sana dua eder yalvarır, doyduğum gün ise sana hamd ve sena ederim."[116]

Peygamber Efendimizin (sav) zühd sahibi oluşu, dünyevi işlere ve maddi çıkarlara gösterdiği ilgisizlik ve Kureyş'in cazip tekliflerine karşı sergilediği kayıtsızlık, onun maddi menfaatlere değer vermeyen tutumunun bir göstergesidir. Bu vesileyle, Peygamberimizin (sav) dünyevi zenginliklere ve çıkarlara önem vermemesi, nübüvvet müessesesinin tesisinde önemli bir rol oynamıştır.

Sonuç olarak, Peygamber Efendimizin (sav) hayatı, zühd kavramının ne olduğunu bizlere en doğru şekilde göstermiştir. O, dünyevi nimetlerin cazibesine kapılmadan, gerçek değerin ahirette olduğunu ortaya koymuştur. Bu, sadece maddi zenginliklerden feragat etmekle değil, aynı zamanda dünyevi zorluklara ve sıkıntılara göğüs germekle mümkündür. Onun bu örnek hayatı, bize gerçek zenginliğin ve huzurun Allah'a olan yakınlıkla elde edilebileceğini gösterir.

115 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 36/528 (No. 22190); Tirmizî, **"Zühd",** 32.

116 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 41/285 (No. 24768); Tirmizî, **"Sıfatü'l-kıyâme",** 14; **"Zühd",** 35.

OKUMA PARÇASI

Kâ'b b. Mâlik'den (ra) rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurdu: "Bir koyun sürüsünün içine salıverilmiş iki aç kurdun o sürüye verdiği zarar, mala ve mevkiye düşkün bir adamın dinine verdiği zarardan daha büyük değildir."[117]

Peygamber Efendimiz (sav), çok kere, bir konuyu daha etkili ve insan zihninde yer edecek biçimde anlatmak için benzetmeler yapıp misaller vermiştir. Bu hadisinde de aynı yola başvurmak suretiyle, hırslı ve dünyalığa çok düşkün kimselerin dine vereceği zararı, aç kurtların sürüye vereceği zarara benzetmiştir. Kurt zaten tabiatı icabı çok hırslı ve yırtıcı bir hayvandır. Bir de aç olunca, hırsının ve yırtıcılığının ne ölçüde artacağı ve ne kadar zararlı olacağı tahmin edilebilir. Bu nitelikte iki kurt, bütün sürüyü parçalayıp perişan eder.

Mala mülke, servete ve zenginliğe, dünyalık mevki ve makama düşkün ve hırslı olan, bunları elde edebilmek ve onlara kavuşmak için her çareye başvurmayı göze alan bir insanın, hiçbir manevi ve ahlakî değer ölçüsü tanımayacağı ortadadır. Böyle bir kimse gözünü hırs bürüyen en yırtıcı bir hayvandan daha zararlı hale gelebilir. Çünkü hayvan, aklı ve idraki ile değil, içgüdüleriyle hareket eder. Gözünü dünya hırsı kaplamış, gönlüne dünyalık sevgisi hâkim olmuş bir kimse, sanki birtakım insânî niteliklerinden soyutlanmış gibidir. Bu sebeple İslâm âlimleri ve özellikle meşhur sûfîler, dünya hırsını bütün kötü huyların kaynağı kabul ederler. Bu sayılanlar bütün insanlar için kötü bir özellik ise de dindar olduklarını söyleyenlerde daha büyük bir noksanlık ve dindar olma iddiasına yakışmayan bir haldir. Çünkü din, kendisine inananlardan her şeyden önce fedakârlık ve feragat ister. Dünya hırsıyla dolu bir insanın bu güzel hasletlere hakkıyla sahip olması düşünülemez. Böyle bir kimse, dinini dünyalık elde etmeye alet edebilir. İşte böyle kimselerin dine vereceği zarar, aç kurtların bir koyun sürüsüne vereceği zarardan daha büyüktür.[118]

117 Tirmizî, **"Zühd",** 39.

118 M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfi Çakan ve Raşit Küçük, **Peygamberimiz'den Hayat Ölçüleri-Kırk Hadis,** s. 50-51.

2. Ümmiliği

Peygamber Efendimizin (sav) yaşadığı dönemde, okuma yazma bilenlerin sayısı son derece düşüktü. Ayrıca, bu dönemde ahlaki değerler oldukça zayıftı. Bu sebeplerle, o dönem tarihte "cahiliye dönemi" olarak adlandırılmıştır.

Peygamber Efendimizin (sav) okuma yazma bilmemesine rağmen Allah'ın ona ihsan ettiği ilim bir mûcizedir. Allah'ın ona bu mûcizeyi vermesinin amacını şöyle anlayabiliriz: Eğer Peygamberimiz (sav) birilerinden ders alıp ehl-i kitabın kitaplarını okuyup ezberlemiş olsaydı, Mekkeli müşrikler Kur'ân-ı Kerîm âyetleri hakkında, "Şu kişiden ders aldı." ya da "Önceki kitaplardan alıntı yaparak bunları anlatıyor." diyebilirlerdi.[119]

İnsan, fıtratının bir gereği olarak herkesin doğruluğunda ittifak ettiği bir hususta yalan söylemeye cesaret edemez. Peygamber Efendimizin (sav) o dönemin zorlu şartlarında, okuma yazma bilmemesine rağmen insan aklının tek başına kavramakta zorlandığı konularda derin bilgilere sahip olması, onun olağanüstü bir ilme sahip olduğunun en açık göstergesidir. Bildiklerini de ciddiyetle bütün dünyaya yaymış ve bu hususta en ufak bir tereddüt bile göstermemiştir. Dolayısıyla Peygamber Efendimizin (sav) okuma yazma bilmediği halde, tüm dünyayı etkileyen stratejiler geliştirmesi, nübüvvet delillerinden biridir.

Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Âdem'den (as) asr-ı saâdete kadar geçmiş tüm peygamberlerin yaşadıkları bazı önemli olayları haber vermiştir. Naklettiği konularda eski ümmetlerin ittifak ettiği hususları doğrulamış, ihtilafta oldukları meseleleri de düzeltmiştir. Şurası da bir gerçektir ki geçmişe ait olaylar akılla değil, nakille bilinir. Halbuki bu haberler, okur-yazar olmayan, güvenilirliği ve ümmi lakabıyla tanınan bir zât tarafından bildirilmiştir.

Peygamber Efendimiz (sav), bu olaylardan görüyor gibi bahsetmiştir. Kur'ân-ı Kerîm, bu bilgilerin ne Peygamberimiz (sav)

119 **ed-Duhân,** 44/14.

ne de kavmi tarafından önceden bilinmediğini belirtmiştir. "İşte bunlar, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin. O halde sabret. Çünkü (iyi) sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanların olacaktır."[120] âyeti bu gerçeği açıkça ifade etmektedir.

Peygamber Efendimiz (sav) okuma yazma bilmediği halde geçmiş on dört asır boyunca en akıllı şahısları ve filozofları dahi hayrette bırakmış, semâvî dinlerin en sonuncusu olmakla birlikte İslâmiyet'i dünya çapında yaymış ve sayısız insanın hayatını etkilemiştir. O, bu davaya başlarken tek başına olup bir anda ortaya çıkmıştır. Buna rağmen kalplerin sevgilisi, akılların muallimi, nefislerin terbiyecisi, ruhların sultanı olan Peygamber Efendimizin (sav) söz, fiil ve hallerinden şekillenen İslâmiyet; milyarlarca insanın hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğunu sağlayarak, akıllara rehberlik edip kalplere nur olmuştur. Eğer ümmiliğiyle birlikte İslâmiyet'i dünyanın her tarafına ulaştırması bir mûcize olmasaydı, bugün entelektüel, sosyolog ve toplum bilimcilerin çok daha büyük işleri başarabiliyor olmaları gerekirdi.

Peygamber Efendimizin (sav) ümmi olmakla birlikte getirdiği hakikatler, ilk defa onun bahsettiği ilmi meseleler ve özellikle Rabbimizi tanıtma hususunda verdiği dersler sayesinde milyonlarca ilim ehli yetişmiştir.

Sonuç olarak Peygamber Efendimizin (sav) ümmiliği, yalnızca bir mûcize değil, aynı zamanda ilahî bir hikmetin tezahürüdür. Onun bu özelliği, getirdiği mesajın, insan eliyle şekillenmiş bilgilerden değil, tamamen ilahî bir kaynaktan geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. İnsanlık tarihindeki derin izi, onun sözlerinin ve örnek yaşantısının yalnızca bir döneme ya da kültüre has olmadığını, aksine bütün insanlığa hitap eden ve her nesil için geçerli olan evrensel prensipler içerdiğini göstermektedir. Dolayısıyla Peygamber Efendimizin (sav) ümmiliği, onun ilahî mesajının safiyetine, evrenselliğine ve ebediyetine işaret eden mûcizevi bir durumdur.

120 **Hûd,** 11/49.

3. Getirdiği Dinin Yüceliği

Peygamber Efendimiz (sav), hiçbir formal eğitim almadan ilahî vahiy ve zekasıyla insanlık için evrensel bir rehberlik yapmıştır. O, dini bir lider olmanın ötesinde, fert, aile ve toplum hayatını düzenleyen, adaletle şekillendirilmiş kurallar belirleyen büyük bir rehber olarak da rol almıştır. Bu kaideler, Kur'ân-ı Kerîm'den, onun hadislerinden ve yaşam tarzından ortaya çıkmıştır.

İslâm dini, hayatın her alanını kapsayan evrensel düsturları içinde barındırmış ve insanın dünya ile ahiret saadetini güvence altına alacak prensipleri sunmuştur. Bu kapsamlı din, kâinatın yaratılış amacından bireysel görev ve sorumluluklara, Rabbimizin isim ve sıfatlarının en derin anlamlarına kadar her şeyi açıklamıştır. İslâmiyet'in bu bütüncül yapısı, kişisel ahlaktan aile hayatına, sosyal düzenden milletlerarası ilişkilere kadar yaşamın her yönünü düzenleyen mükemmel bir sistem sunar.

Örneğin, İslâm'ın bazı prensipleri ve hükümleri, modern medeniyetlerin yüzyıllar sonra ulaştığı bazı noktaları on dört asır öncesinden işaret etmiştir. Bu ilahî kanunlar, her bir hükmün birbiriyle uyumlu olduğu bir sistem oluşturarak sadece bireyler için değil, toplumlar ve milletler için de adalet, huzur ve ilerlemenin temellerini atmıştır. Bu mükemmel uyum ve kapsayıcılık, kâinatın yaratıcısının hikmet ve iradesinin bir tezahürü olarak İslâm'ın sadece bir din değil, aynı zamanda Allah'ın insanlık için belirlediği evrensel bir yaşam biçimi olduğunu açıkça göstermektedir.

Getirdiği şeriat ise adalet ve merhameti mükemmel bir denge içinde birleştirmiştir. Bu yüce kanunlar, on dört asır boyunca sadece İslâm ümmetini bir arada tutmakla kalmamış, aynı zamanda milyonlarca insana maddi ve manevi gelişimin yollarını göstermiştir. Bu eşsiz liderin ortaya koyduğu prensipler, kendisinden sonra gelen sayısız lider tarafından öyle bir güven ve inançla benimsenmiştir ki Müslümanlar onun getirdiği kanunların ışığında yürümekten asla çekinmemişlerdir.

Peygamber Efendimizin (sav) getirdiği kanunların benzeri gelmediği gibi bundan sonra da gelmeyecektir. Çünkü o kanunlar beşerin tatbik edebileceği en ileri seviye kanunlardır. Şöyle ki insanlar kendi yaptıkları kanunları zamanla değiştirmeye ve yenilemeye ihtiyaç duyarlar. Hâlbuki Peygamberimiz (sav), ümmi bir zât olmasına rağmen getirmiş olduğu şeriat, insanların tüm zamanlardaki bütün ihtiyaçlarına en güzel bir şekilde cevap vermiştir. Bu kurallar, her asırda milyonlarca insanın istikametle yaşamasına vesile olmuş, toplumun huzur ve emniyetini sağlamıştır.

Her din kendi üstünlüğünü iddia eder ve bu, yüzeysel bir bakış açısıyla mantıklı görünebilir. Fakat pratiğe baktığımızda İslâm'ın somut ve gerçekçi bir din olduğu açıkça ortaya çıkar. İslâm'ın yasaları ve bu yasalara dayanan yönetim biçimleri; Asr-ı Saadet, Emeviler, Endülüs Emevileri, Abbasîler, Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinde hem bireylerin hem de toplumların gelişiminde etkili olmuştur. Tarih araştırmaları, bu dönemlerde bilim, ahlak ve adalet alanlarında nitelikli bir düzenin kurulduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, İslâm'ın etkisinden uzak ve İslâmî ilkeleri göz ardı eden yönetimlerin hem yönetim hem de toplumsal uyum ve bireysel sorunlar açısından ciddi zorluklar yaşadıkları bilinmektedir. Son yüzyılda, İslâm ile bağlantısı olmayan kimselerin sebep olduğu ölümlerin yüz milyonu aştığı göz önüne alındığında, İslâmî değerlerden yoksun bir dünyanın ne tür trajik sonuçlara yol açabileceği açıkça görülmektedir.

Sonuç olarak Peygamber Efendimizin (sav) getirdiği kanunlar, zamanın ötesinde bir derinlik taşır; bu da onun ilahî bir kaynaktan geldiğinin açık bir delilidir. Onun tebliğ ettiği din, insanlığın karşılaştığı her türlü zorluk ve değişim karşısında sağlam bir kılavuz olmuş, adaletin ve merhametin gözetiminde büyük medeniyetler inşa etmiştir.

4. İslâmiyet'in Bütün Emir ve Yasaklarına Uyması

Bir kişinin herhangi bir konuda örnek olarak kabul edilebilmesinin önemli işaretlerinden biri, sözlerinin ve davranışlarının

uyum içinde olmasıdır. Söyledikleriyle yaptıkları uyum içinde olmayan bir kimsenin sözü etkili olmadığı gibi bu kimse referans da alınmaz. Bu bağlamda Peygamber Efendimizin (sav) hayatı oldukça manidardır. Şöyle ki o, dost ve düşmanlarının tasdikiyle insanların en mükemmeli, güzel ahlakta en ileride olanıdır. O, on dört asrı faziletiyle ışıklandıran, "Beşeriyetin Üstadı" unvanına layık şahsiyettir. Kuşkusuz Peygamber Efendimizi (sav) Allah nezdinde en yüce mertebeye ve yaratılmışlar arasında en şerefli konuma yükselten, Kur'ân'ı hayatında en iyi şekilde yaşayan kişi olmasıdır.

Peygamber Efendimiz (sav), Kur'ân'ın öğrettiği doğruluk ilkesini, hayatı boyunca sürekli olarak sergilemiştir. O, sözleriyle Kur'ân hakikatlerinin tercümanı olmuş ve onu ders vermiştir. Kur'ân, Peygamberimiz (sav) hakkında şöyle buyurur: "O, nefis arzusu ile konuşmaz. (Size okuduğu) Kur'ân ancak kendisine bildirilen bir vahiydir."[121] Peygamberimiz (sav) bir hadislerinde bu manaya şöyle işaret eder. "Varlığım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki buradan (bu ağızdan) hak sözden başkası çıkmaz."[122]

Peygamber Efendimizin (sav) İslâm daveti, Umman meliki Cülenda'ya ulaştığında, Cülenda şöyle demiştir: "Vallahi bu ümmi Nebî bana doğru yolu işaret ediyor. Zira o bir hayrı emretse ilk olarak onu kendisi yapıyor. Bir şeyi yasaklasa ilk olarak onu kendisi terk ediyor. Düşmanlarına üstün gelse dostlarının yanında böbürlenmiyor. Mağlup duruma düşse şevki kırılmıyor. Ahde vefa gösteriyor ve vaadini yerine getiriyor. Onun (sav) peygamber olduğuna şehadet ediyorum."[123]

Peygamber Efendimiz (sav), insanlara "Allah'tan korkun!" derken, en çok korkan kendisi olmuş, güzel ahlakı tavsiye ederken, ahlakın en güzelini kendisi yaşamıştır. Peygamberimiz (sav) insanlar içinde Allah'ı en iyi tanıyan, O'na en çok ibadet eden ve şükreden, emir ve yasaklarına en çok riayet eden kişidir. Zaten

121 **en-Necm,** 55/3-4.

122 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 11/57 (No. 6510); Ebû Dâvûd, **"İlim",** 3.

123 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/249; İbn Hacer, **el-İsâbe,** 1/637 (No. 1300).

Allah'tan korkmak, O'nun emirlerine uymak ve yasakladığı çirkin işleri işlemekten korkmak demektir. Yoksa sevgisizlik ve güvensizlik anlamında bir korku mevzubahis değildir.

Rahmet Peygamberi (sav) "Allah, insanlara merhamet etmeyene rahmette bulunmaz."[124] hadis-i şerîfiyle insanları şefkatli ve merhametli olmaya çağırmıştır. O; yaşlılara, yetimlere, engellilere karşı da şefkat ve merhametini hiçbir zaman esirgememiş, kul hakkında da son derece titiz davranmıştır.

Netice itibariyle Peygamberimiz (sav), Rabbimizin emirlerini ilk önce ve en mükemmel şekilde yerine getirmiş, söylediği her sözü, tavsiye ettiği her davranışı önce kendisi yaparak ümmetine örnek olmuştur.

5. İbadette En İleride Olması

Peygamber Efendimiz (sav) bir peygamber ve bir rehber olmanın ötesinde; kendisine inananları derinden etkileyen ve onlara yalnızca sözlerle değil, aynı zamanda eylemleriyle de yol gösteren bir şahsiyettir. Onun hayatı, ibadetin ve takvanın somut bir tezahürü olarak karşımıza çıkar. Öyle ki ibadet, onun hayatının merkezinde yer almış ve her hareketinde kendisini göstermiştir. O, en zor şartlarda bile ibadetin en ince ayrıntılarını hakkıyla yerine getirip uygulamıştır.

Peygamber Efendimizin (sav) ibadetteki gayreti, onun kuvvetli imanının bir yansımasıdır. Nitekim o, davası için yola çıktığında bütün dünya ona muhalefet etmesine rağmen zerre miktar bir telaş ve şüpheye düşmemiştir. Kendisinden sonra gelen hakikat ehli bütün insanlar her zaman onun bu yüksek inancından güç almış ve çalışmalarında onun gayretlerinden istifade etmişlerdir.

Peygamber Efendimiz (sav), ilk defa yaptığı ibadetleri bile en mükemmel şekilde yapmıştır. Normalde insanlık bir kısım uygulamaları zamanla geliştirir. Halbuki Peygamber Efendimizi (sav) ibadet hususunda geçen ve daha mükemmelini yapan olmamış-

124 Buhârî, **"Tevhîd",** 2; Müslim, **"Fedâil",** 66.

tır. Peygamber Efendimiz (sav) hiçbir dinde böylesine mükemmel olmayan ibadetleri Cenâb-ı Hak'tan almasa, bu ibadetleri emretmesi ve yapması mümkün müdür?

Hz. Aişe (r.anhâ) validemiz, onun ibadetteki sürekliliğinden bahsederken şöyle demiştir: "Rasûlullah'ın (sav) ibadeti devamlıdır. Hanginiz onun güç yetirdiğine güç yetirebilirsiniz?"[125] Yine Hz. Aişe (r.anhâ) validemiz, Peygamber Efendimizin (sav) gece ibadeti hususundaki hassasiyetini şu rivayetle bizlere aktarmaktadır: "Rasûlullah (sav) bir gece ibadetinde "Eğer onlara azap edersen, şüphe yok ki onlar senin kullarındır. Eğer onları bağışlarsan, yine şüphe yok ki sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin."[126] âyet-i kerîmesini secde halindeyken sabaha kadar okumuş ve şöyle demiştir: "Ümmetim için şefaat istedim, Allah'a şirk koşmadığı müddetçe buna nail olacaklarını Allah bana ihsan etti."[127]

Peygamber Efendimiz (sav), geceleri mübarek ayakları şişinceye kadar ibadet edip namaz kılmış ve Rabbine şükretmiştir. Bu konuda Peygamber Efendimize (sav), "Allah sizi tamamen bağışladığını bildirdiği halde neden böyle kendinizi yoruyorsunuz?" diye sorulduğunda; Peygamber Efendimiz (sav), "Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?"[128] diye cevap vermiştir. Hz. Âişe (r.anhâ) validemiz ise konuyla ilgili şöyle demektedir: "Rasûlullah (sav) bizimle konuşur, biz de onunla konuşurduk; ama namaz vakti gelince sanki o bizi tanımıyor biz de onu tanımıyormuşuz gibi bir hale girip bütün varlığıyla Allah'a yönelirdi."[129]

Peygamberimiz (sav) tevbe ile ilgili hassasiyetini ise şöyle ifade etmektedir: "Elbette ben, günde yüz kez istiğfar ederim."[130] O, bu haliyle ümmetine tevbe konusunda da en güzel örnek olmuştur.

125 Buhârî, **"Savm",** 64; Müslim, **"Salâtü'l-Müsâfirîn",** 217.

126 **el-Mâide,** 5/118.

127 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 35/256 (No. 21328); Hâkim, **Müstedrek,** 1/367 (No. 879).

128 Buhârî, **"Tefsîr",** 48; Müslim, **"Sıfatü'l-Kıyâme",** 79-80.

129 Gazzâlî, **İhyâ,** 1/163.

130 Müslim, **"Zikr",** 41.

Peygamber Efendimiz (sav), ibadette gösterdiği gayretiyle ümmetine örnek olmuştur. Bu durum, Kur'ân-ı Kerîm'de sahâbe hakkında bahsedilen ve onların ibadetlerindeki hassasiyetlerine vurgu yapan âyetlerle de desteklenmektedir. Örneğin, "... Onların rükû ve secde halinde, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün."[131] ifadesi, sahâbenin ibadetteki hassasiyetini gösterir.

Sonuç olarak, Peygamber Efendimizin (sav) hayatı, ibadetin somut bir delili olarak karşımızda durmaktadır. Onun her eylemi, Allah'a olan sarsılmaz bağlılığın ve O'nun emirlerine tam teslimiyetinin bir yansımasıdır. Ashâbın şahitlik ettiği gibi onun ibadeti, insanın Rabbine olan minnettarlığını ifade etmenin en saf halini temsil etmiştir. Bu nedenle bizler, Peygamber Efendimizin (sav) sünnetini takip ederek hayatlarımızda ibadetin ve takvanın bu derin anlamını yeniden keşfetmeli ve bu ilahî aşkın ve bağlılığın bizleri de nasıl yücelteceğini görmeliyiz.

131 **el-Fetih,** 48/29.

OKUMA PARÇASI

Kâinata baktığımızda, onu adeta çok güzel bir kitap gibi görebiliriz. Bu kitapta yer alan ağaçlar, bitkiler, hayvanlar, yeryüzü ve gökyüzü tüm ihtişamıyla bizlere önemli mesajlar aktarır. Bu varlıkların her biri, kendi güzelliklerini ve yaratılışlarını borçlu oldukları Yaratıcı'nın güzelliğini açıkça ortaya koyar.

Kâinatı bu kadar güzel süsleyen, onlara mükemmellik bahşeden ve muhabbetle yaklaşan bir varlık, elbette insanı -kâinatın en mükemmel meyvesi olarak- daha da mükemmel bir şekilde yaratmış ve onunla daha derin bir irtibat kurmuştur. Bu sebeple denilebilir ki insan, diğer varlıklara kıyasla şuurlu bir varlık olarak yaratılmış ve Cenâb-ı Hak'la doğrudan muhatap olabilecek niteliklerle donatılmıştır.

Konuyla ilgili iki önemli levha görülür. Birincisi, bütün kâinatta her an cereyan eden "rububiyet levhası"dır. Bu, Yaratıcı'nın kâinatı adım adım yönlendirerek belirli bir amaç doğrultusunda düzenlediği anlamına gelir. Yani insanın yaratılışından ölümüne kadar, hayvanların doğar doğmaz terbiye edilip yaşama adapte edilmelerine, galaksilerden yıldızlara kadar her varlığın terbiye edilmesine kadar uzanır. Bunlardan ikincisi ise "ibadet levhası"-dır. Bu levha, tefekkür, güzel bir bakış açısı, şükür ve iman gibi unsurlardan oluşur. Aslında ikinci levha, birinci levhanın amacına hizmet eder ve Yaratıcı'nın maksadını ibadet ve diğer eylemlerle yerine getirir.

Kâinat, bu kadar harika bir şekilde Allah'ın varlığını ilan ederken, ibadet dairesinin başında olan Peygamber Efendimiz (sav) ile Yaratıcı'nın iletişim kurmaması düşünülemez. O'nun güzel halinin, ibadetinin ve takvasının diğer insanlara yayılmasını Rabbimiz murâd etmiştir. Rubûbiyet dairesi, ubûdiyet dairesinden bir peygamberle iletişim kurmuş ve bu iletişim, en yüksek makamda olan Resûl-i Ekrem (sav) ile gerçekleşmiştir.

6. Duada Benzersiz Olması

Peygamber Efendimiz (sav) diğer hususiyetlerde olduğu gibi dualarında da benzersizdir. Onun duası bu âlemin yaratılışının sebeplerinden biri olmuştur. Rabbimiz, Peygamberimizin (sav) gelecekte insanlık adına ebedi saadet dileyerek yapacağı duayı kabul ederek kâinatı yaratmış, ümmet ise her namazda ona salavat getirerek onun dualarına "Âmin" demiştir. Bu dualar neticesinde Peygamber Efendimiz (sav) öyle bir makama ulaşmıştır ki aklımız o makamı idrak etmekte âciz kalmaktadır.

Peygamber Efendimiz (sav) öylesine etkileyici bir duada bulunmuştur ki yeryüzünün tamamı sanki onun duasına "Âmin" demektedir. Adeta Hz. Âdem'den (as) kıyamete kadar bütün insanlar, bu özel anın bir parçası olmuş ve onun duasına içtenlikle katılmışlardır. Bu dua, sadece insanların değil, bütün varlıkların ortak ihtiyacına hitap eder niteliktedir. Onun duası o kadar içten, samimi ve iştiyaklıdır ki bütün kâinatı derinden etkilemiştir. Yine dua ettiği amaç o kadar yüksektir ki insanlığı ve tüm varlıkları kıymetsizlikten çıkarıp en yüksek makama ulaştırmayı hedeflemiştir. Bu dua, öylesine Kerîm (cömert) ve her şeye gücü yeten bir Zât'a sunulmuştur ki o Zât en küçük varlıkların bile ihtiyacını görür ve duasını kabul eder.

Peygamber Efendimizin (sav) yaptığı dualar başta Kur'ân-ı Kerîm ve hadis kitaplarında olup bir araya getirildiğinde büyük bir yekûn teşkil ettiği görülmektedir. Çünkü onun hayatında dua ara sıra yapılması gereken bir vazife değil, daima iştiyakla ve hassasiyetle yapılan bir ibadettir. O, duayı bizzat ibadet gördüğünden hayatının her safhasında kendisi yaparak bizlere örnek olmuştur. Özellikle Cenâb-ı Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla yaptığı dualar o kadar hayranlık vericidir ki bu dualar Rabbimizi mükemmel bir şekilde bize tanıtmaktadır.

7. Allah Tarafından Korunması

Peygamber Efendimizin (sav) Allah tarafından korunması apaçık bir nübüvvet delilidir. Kur'ân-ı Kerîm'de "Allah seni insanlardan korur."[132] âyetinin tezahürü çokça görülmüştür. Çünkü Resûl-i Ekrem (sav) nübüvvet davasıyla ortaya çıktığında yalnızca bir kavme veya bir bölgeye gönderilmemiş, dönemin en büyük din ve devletlerine karşı meydan okumuştur. Hatta başta amcası olmak üzere kabilesinden çoğu ona düşman kesilmiştir. Yine de İslâmiyet'i yeryüzünde yaymak için gösterdiği fedakârlıklar ve maruz kaldığı pek çok suikasta rağmen Peygamber Efendimizin (sav) vefatı kendi evinde gerçekleşmiştir.

Mâide sûresinin 67. âyeti nâzil olduktan sonra Resûl-i Ekrem (sav) kendi yanında duran muhafızlara, "Artık yanımdan ayrılabilirsiniz. Azîz ve Celîl olan Rabbim beni korumaktadır." demiştir.[133]

Peygamber Efendimizin (sav) muhafaza edildiğine dair mûcizeleri ifade eden rivâyetlerden bazıları şunlardır:

Ebû Hüreyre'nin (ra) anlattığına göre Ebû Cehil: (Etrafındakilere) "Muhammed sizin aranızda secde ediyor, yüzünü toprağa yapıştırıyor mu?" diye sormuş. Kendisine, "Evet, öyle yapıyor." denilmiş. Ebû Cehil, bu cevap üzerine "Lât ve Uzzâ'ya yemin ediyorum ki eğer onu bu işi yaparken görürsem, muhakkak boynunu çiğneyeceğim yahut yüzünü toprağa sürteceğim!" demiştir. Sonra Rasûlullah (sav), namaz kılarken boynunu çiğneyeceğini iddia ederek yanına gelmiş fakat birdenbire arkasına dönmüş, elleri ile korunarak geri geri çekilip gitmiştir. Kendisine "Sana ne oldu?" denildiğinde, "Muhakkak, benim ile onun arasında ateşten bir hendek, korkunç şeyler ve kanatlar vardı." diye cevap vermiştir. Ardından Peygamberimiz, "Eğer bana yaklaşsaydı, melekler onu paramparça ederlerdi." demiştir.[134]

---

132 **el-Mâide,** 5/67.

133 Tirmizî, **"Tefsîr",** 6 (No. 3046); Hâkim, **Müstedrek,** 2/342 (No. 3221).

134 Müslim, **"Sıfetü'l-kıyâme",** 6. Ebû Cehil'in Peygamberimize taşla vurmak istediğine dair rivayetler için bk. Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** 1/205 (No. 156); 1/590 (No. 537); Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/190.

Konuyla ilgili başka bir rivâyette ise "Ebû Leheb'in elleri kurusun."[135] âyeti nazil olduğu zaman Ebû Leheb'in karısı Ümmü Cemîl elinde bir taşla Peygamber Efendimize (sav) doğru yola çıkmıştır. Bu sırada Rasûlullah (sav), Kâbe'de Hz. Ebû Bekir'le birliktedir. Ümmü Cemîl onların yanına geldiğinde Allah, onun Peygamberimizi (sav) görmesini engellemiş o, sadece Hz. Ebû Bekir'i (ra) görebilmiştir. Ona: "Ey Ebû Bekir! Duyduğuma göre arkadaşın beni aşağılamış. Eğer onu bulursam ağzına bu taşlarla vuracağım." dedikten sonra uzaklaşıp gitmiştir.[136]

Peygamber Efendimizin (sav) davasından rahatsız olan Kureyş kabîlesi, bir gece toplanıp Peygamber Efendimizi (sav) öldürmek için anlaştılar. Cebrâil (as) bunu Peygamber Efendimize (sav) haber verdi ve o gece yatağında yatmamasını emretti. Peygamber Efendimiz (sav), bu duruma karşılık olarak Hz. Ali'ye (ra) "Bu gece benim yatağımda sen yat." diyerek talimat verdi. Farklı kabilelerden oluşan gençler Peygamber Efendimizin (sav) evinin çevresinde gece boyu evi gözetlediler. Ardından Peygamber Efendimiz (sav) dışarı çıkıp elindeki kumu Yâsîn sûresinin ilk dokuz ayetini okuyarak yüzlerine fırlattı. Adeta onların gözlerine perde inmişti. Onlar göremeden Peygamber Efendimiz (sav) dışarı çıkmış, Hz. Ebû Bekir'in (ra) evine gitmiş ve orada gecenin bir bölümünü geçirmiştir. Ardından Peygamber Efendimiz (sav) ve Hz. Ebû Bekir (ra) birlikte yola çıkmış ve Sevr Dağına kadar gitmişlerdir. Peşlerinden izlerini süren Kureyşliler mağaraya kadar gelmişler ancak mağaranın girişinin Peygamberimizin (sav) doğumundan öncesinden beri orada olduğu düşünülecek kadar eski ve büyük bir örümcek ağıyla kaplandığını görmüşlerdir. "Eğer buraya girselerdi bu ağ olmazdı." diyerek mağaraya saklanamayacaklarını düşünmüş ve oradan uzaklaşmışlardır. Böylelikle Peygamber Efendimiz (sav) ve Hz. Ebû Bekir (ra) orada üç gün saklanmışlardır.[137]

135 **Tebbet,** 111/1.

136 İbn Hişâm, **Sîretü'n-Nebeviyye,** 1/355-356; Hâkim, **Müstedrek,** 2/393 (No, 3376); Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/195.

137 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 5/301 (No. 3251); İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/228.

Diğer bir rivâyette ise Gavres ismindeki bir kabile reisi elinde kılıçla Resûl-i Ekrem'i (sav) öldürmek üzere gelmiş, "Kim seni benden kurtaracak?" demiştir. Peygamberimiz (sav) "Allah!" diyerek cevap vermiştir. Hemen ardından Cebrâil (as) Gavres'in göğsüne vurmuş ve kılıç Gavres'in elinden düşmüştür. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (sav) kılıcı eline almış, "Şimdi seni kim kurtaracak?" demiştir. Gavres "Hiç kimse" deyince Peygamberimiz onu affetmiş ve ona kılıcını geri verip gitmesi konusunda onu serbest bırakmıştır. Gavres kabilesine dönüp ona ne olduğunu soranlara "İnsanların en iyisinin yanından geliyorum. Ben şahitlik ettim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Hz. Muhammed O'nun peygamberidir." demiş ve kabilesini bu vesileyle İslâm'a davet etmeye başlamıştır.[138]

Yine bir gün Yahûdilerden bir grup Resûl-i Ekrem'in üstüne büyük bir taş atmaya çalıştığında Allah, Cebrâil (as) vasıtasıyla Peygamberimize (sav) bunu bildirmiş, böylece onların emellerini boşa çıkarmıştır.[139]

Peygamber Efendimizin (sav) hayatı boyunca karşılaştığı zorluklara, tehditlere ve suikast girişimlerine rağmen Allah'ın onu koruduğunu görmekteyiz. Bu durum, onun Allah'ın gerçek bir elçisi olduğunun ve görevini yerine getirirken ilahî yardım ve koruma altında olduğunun en açık göstergesidir.

8. İslâmiyet'i Bütün Dünyaya Yayması

Peygamber Efendimizin (sav) yaptığı büyük inkılabı ve onca düşmanına rağmen İslâmiyet'i yeryüzüne nasıl yaydığını anlamak için o dönemin Arap Yarımadası'na gitmeliyiz. Arap Yarımadası'nın durumunu tahlil edersek Peygamber Efendimizin (sav) yaptığı inkılabın büyüklüğünün daha net farkına varabiliriz. Zira normal koşullarda, küçük bir kabileden ya da bir köyden bir âde-

138 Buhârî, **Meğâzî,** 33; Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 23/193 (No. 14929); Vâkıdî, **Meğâzî,** 1/195; İbn Sa'd, **Tabakât,** 2/35.

139 Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** 1/489 (No. 425-427); Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 3/354.

ti kaldırmak, dâhi liderler için bile uzun bir zaman alabilir. Bu sebeple Peygamber Efendimizin (sav) içinde bulunduğu toplum ileri derecede mutaassıp, inatçı ve adetlerine sıkı sıkıya bağlı olmalarına rağmen Peygamber Efendimizin (sav) onların o kötü adetlerini kaldırıp yerine güzel ahlakı tesis etmesi harikulade bir iştir.

Ayrıca yeni kurulan bir devletin eski ve köklü bir devlete üstün gelmesinin zorluğu bilinen bir gerçektir. Oysa Peygamber Efendimizin (sav) kurduğu devlet nizamı çok kısa bir sürede diğer devletlere galip gelip maddi ve manevi hâkimiyet sağlamıştır. Halbuki bir devlet başkanı geçici bir hakimiyeti zorla kısa bir zaman diliminde kurabilir. İcraatları kalplere, fikirlere, ruhlara yerleştirmek, onlara bu hususları beğendirmek ise devlet başkanından ziyade nübüvvetin özelliğinden olabilir.

Şimdi asr-ı saâdetten önceki duruma bakalım. Kalplerde katılık, merhametsizlik öyle bir seviyeye ulaşmıştır ki kızlarını diri diri toprağa gömen merhametsiz bir toplum oluşmuştur. Hâlbuki aynı kişiler İslâm'la şereflendikten sonra karıncaya dahi ayak basamayacak bir hale gelmişlerdir. Ruhlara, kalplere, vicdanlara böyle bir değişim yaşatan şeyin dünyevi bir kanun olmadığı açıktır. Eğer dünya kanunlarıyla böyle bir dönüşüm mümkün olsaydı, günümüzde bu tür dönüşümleri yaşayan devletleri görmüş olurduk. Şimdi Peygamber Efendimizin (sav) yaptığı inkılaba daha net bir açıdan bakabiliriz.

Dünya tarihinde parmakla gösterilebilecek dâhi bir kimse bile insanlarda birkaç hissi ancak ikaz edip uyarabilir. Hâlbuki Peygamber Efendimiz (sav) o dönemde hem insanların şahsi vicdanlarını hem toplumun sosyal hayatına dokunacak kardeşlik, muhabbet, hürriyet gibi hislerini harika bir şekilde ortaya çıkarmıştır. Bu durumu anlamak için şöyle düşünebiliriz: Örneğin, o dönemin merkezi bir devlet düzeninden yoksun Arap Yarımadası'na yüzlerce sosyolog ve psikolog göndersek ve bu insanların ahlaki değerlerini yükseltmek için yüz yıl boyunca çalışsak, acaba Peygamber Efendimizin (sav) o dönemde gerçekleştirdiği inkılabın sadece bir yılına bile denk gelebilir miyiz? Bunun mümkün olmadığını hepimiz biliyoruz. Çünkü sosyal hayatta toplumun zıddına hareket edilen en küçük meselede bile başarı elde etmek çok zordur. Hâlbuki Peygamberimiz (sav) toplumun tamamını düzeltmeye yönelmiş ve bunda muvaffak olmuştur.

Her peygamber, gönderildiği toplumun ileri gelenleri ve zenginleriyle sınanmıştır. Örneğin, Hz. Mûsâ'nın karşısında Firavun ve onun en büyük destekçisi, zenginlikle ünlenmiş Kârûn bulunmuştur. Firavun'un bir diğer önemli yardımcısı ve makam sahibi Hâman da o dönemin güç yapılanmasının bir parçasıdır. Buna göre bütün peygamberler ve onların yolunu takip edenler, davalarının büyüklüğü oranında güçlü düşmanlarla karşılaşmışlardır. Nitekim Hz. İbrahim (as) kendini ilah zanneden Nemrut ile Hz. Mûsâ (as) ise kendini rab gören Firavun ile mücadele etmiştir. Peygamber Efendimiz (sav) ise bu ümmetin Firavunu olarak nitelendirdiği Ebû Cehil başta olmak üzere, Mekkeli müşriklerle ve Medine'de ise münafıklarla mücadele etmiştir.

Bütün bunlara rağmen Peygamber Efendimiz (sav) İslâmiyet'i dünyanın her tarafına ulaştırmıştır. Hâlbuki Peygamber Efendimiz (sav) herhangi bir askeri veya siyasi güce sahip değildi. Ne kendisinin ne de babasının Arap Yarımadası'nda bir hâkimiyeti yoktu. Böyle bir durumda o, davasına inanarak ve Rabbine itimat ederek tam bir cesaretle davasını yaydı. O dönemde bulunan bütün fikirlere galip gelmiş; insanlara kendini sevdirmiş ve insanlardaki o vahşi adetleri, çirkin ahlakları kaldırıp yerine en güzellerini tesis etmiştir. Nitekim o, bedevi toplumu vahşetin derinliklerinden çıkararak medeni toplumların en yükseğine ulaştırmıştır. O, öyle bir devlet nizamı getirmiştir ki teşkil ettiği devlet sanki sihirbazların sihirlerini yutan Hz. Mûsâ'nın (as) asası gibi zalim devletleri yutmuştur. O, insanlığı adeta istila eden zulmü, fesadı ortadan kaldırmış; az bir zaman içerisinde İslâm devletini doğudan batıya kadar genişletmiştir. Peygamber Efendimiz (sav), bütün bunları zamanı iyi okuyarak ve önceki toplum yapısını iyi bilerek Allah'ın yardımı ile başarmıştır.

C. Peygamberlikten Önceki Harika Halleri ve Hakkında Müjdelenen Haberler

Peygamberlikten önce yaşanan ve Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetine işaret eden olağanüstü olaylara irhâsât denir. Peygamberimizin (sav) doğduğu gece meydana gelen olaylar, peygamberlik gelmeden önce bir kısım âriflerin Peygamberimizin (sav) geleceğinden ve başından geçecek olayları haber vermeleri, semavi kitapların, Yahudi ve Hristiyan âlimlerin Peygamber Efendimizden (sav) bahsetmeleri de irhâsât olarak değerlendirilmektedir. Bunların bir kısmı şiirlerle daha sonraki dönemlere ulaşmıştır.

Peygamber Efendimizin (sav) küçüklüğünde başında bir bulutun ona gölgelik yapması, bulunduğu yerlerde bolluk ve bereketin olması gibi harikulade olaylar sonraki nesillere sağlam bir şekilde aktarılmıştır. İrhâsâtlar arasında yer alan Râhip Bahîrâ'nın meşhur hikâyesi buna güzel bir örnektir. Bu olay Peygamber Efendimizin (sav) peygamberlikten önce amcası Ebû Tâlib ve bir grup Kureyşli ile Şam'a ticaret amacıyla yaptığı seyahat sırasında yaşanmıştır. Kafile Şam yakınlarındaki Râhib Bahîrâ'nın kilisesinin yakınına geldiklerinde mola vermiştir. İnzivaya çekilen Râhip Bahîrâ, aniden ortaya çıkmış; gözleri, kafile içinde Muhammedü'l-Emîn'i (sav) gördüğünde büyük bir şaşkınlık yaşamıştır. Râhip Peygamber Efendimizin (sav) elinden tutarak kafileye şöyle demiştir: "Bu, âlemlerin efendisi, âlemlerin Rabbinin elçisidir. Bu, Allah'ın âlemlere rahmet olarak gönderdiği kişidir." Kureyşîler ise şüpheyle sormuşlardır: "Nasıl olur da bunu biliyorsunuz?" Râhip, "Sizler şu tepenin ardından gelirken ağaçlar ve taşlar ona eğilerek saygı gösterdiler. Bu tür saygı yalnızca peygamberlere yapılır. Ayrıca ben onu iki kürek kemiği arasında bulunan nübüvvet mühründen tanıdım." demiştir."[140]

Konuyla ilgili başka bir rivâyet ise şöyledir:Peygamber Efendimiz (sav) amcası Ebû Tâlib ile Arefe civarına geldiklerinde, Ebû Tâlib susamıştı. Susuzluğunu dile getirerek ondan yardım

140 Kıssa hakkında daha geniş bilgi almak için bk. Tirmizî, **"Menâkıb",** 3; İbn Hacer, **el-İsâbe,** 1/476.

istemiş, Muhammedü'l-Emîn (sav), zor durumda kalan amcasına yardım etmek için ayağını yere vurmuş, yerden temiz bir su kaynağı çıkmıştır. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz amcasına suyu içmesini söylemiş, Ebû Tâlib, bu sudan içmiş ve susuzluğunu gidermiştir.[141]

1. Doğduğu Gece ve Sonrasında Yaşanan Olaylar

Peygamberlik gelmeden önce Peygamberimizin (sav) nübüvvetine delil olacak şeylerin tamamına irhâsât denildiğini ifade etmiştik. Bu olayların bir kısmı, Peygamber Efendimizin (sav) dünyaya geldiği gece meydana gelmiştir.

Peygamber Efendimizin (sav) doğduğu gece, her yöne yayılan bir nurun parladığı gözlemlenmiştir. Yine o gece Kâbe'deki putlar baş aşağı düşmüştür. Kisrâ'nın sarayının on dört burcunun yıkılması, Mecusilerin taptıkları, bin senedir yanan ateşin o gece sönmesi, Sâve gölünün kuruması, Semâve Vadisi'ni sel basması gibi harika hallerin yaşanması yine onun peygamberliğinin delillerindendir.[142]

Peygamberimizin doğumuyla aynı gece meydana gelmese de fil vakası Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetine işaret eden önemli olaylardan biri olarak kabul edilir. Çünkü bilindiği üzere Yemen Valisi Ebrehe, büyük bir fille Kâbe'yi tahrip etmek istemişti. Fakat Mekke'ye yaklaştıkça fil yürümemeye başlamıştı. Ebabil kuşları ağızlarındaki yakıcı taşlarla onları mağlup etmiş ve kaçmışlardı. Bu nedenle o, geri dönmek zorunda kalmıştı.[143] İlgili kıssa tarih kitaplarında genişçe ele alınmıştır. Fakat bizim kıssada değineceğimiz husus Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetine delil olmasıdır. Çünkü doğumuna çok yakın bir zamanda böyle bir olayın yaşanması, Peygamber Efendimizin (sav)

141 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/152-153; Kâdî İyâz, Şifâ, 1/290.

142 Taberî, **Târîh,** 2/166-168; Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** s. 135-137; Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 1/19; Suyûtî, **Hasâisü'l-kübrâ,** 1/80. Ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 28/382 (No. 17151).

143 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/92; İbn Hişâm, **Sîretü'n-nebeviyye,** 1/52, 53; Taberî, **Târîh,** 2/138-139.

doğduğu yer olan Mekke'deki Kâbe-i Muazzama'nın harika bir surette Allah'ın izniyle kurtulması, Peygamber Efendimizin (sav) irhâsâtından sayılabilir.

Bereketle ilgili olaylara gelince, bu durum Peygamber Efendimizin (sav) hayatının her safhasında görülmüştür. Peygamber Efendimize (sav) bakan Ümmü Eymen: "Ben Peygamber Efendimizin (sav) küçüklüğünde de büyüklüğünde de ne açlıktan ne de susuzluktan şikâyet ettiğini görmedim." demiştir.[144] Konuyla ilgili diğer misal ise Peygamber Efendimizin (sav) küçüklüğünde sütannesi Halime'nin yanında bulunduğu dönemde görülen berekettir.[145]

İrhasat örneklerinden birisi de bulutun Peygamberimize (sav) daima gölge yapmasıdır. Peygamber Efendimizin (sav) sütannesi Halime, Peygamber Efendimiz çocukken (sav) güneşten rahatsız olmaması için bir bulutun ona gölge ettiğini görmüştür.[146] Bulutun Peygamberimizin güneşten korunma olayına benzeri şekilde Hz. Hatice validemiz de şahit olmuştur. Bu konuyu hikâye ettiği hizmetçisi Meysere de Şam yolculuğu boyunca Peygamber Efendimizin (sav) başında iki meleğin bulut tarzında ona gölge ettiğini ifade etmiştir.[147]

İrhasat örneklerinden birisi de şudur: Peygamber Efendimiz (sav) nübüvvetten önce bir ağacın altına oturmuş, ağacın altı kuru olmasına rağmen bir anda yeşillenmiş, hatta ağacın dalları Peygamber Efendimizin (sav) başı üzerine eğilmiş gibi kıvrılarak gölge yapmıştır.[148]

144 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/168; Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** 166-167 (No. 104-106).

145 İbn İshâk, **Siyer ve'l-meğâzî,** 1/49; İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/151. Benzer rivayetler için bk. İbn Hişâm, **Sîretü'n-nebeviyye,** 1/163; Ebû Ya'lâ, **Müsned,** 13/93; Taberî, **Târîh,** 2/159.

146 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/152; İbn Kesîr, **el-Bidâye,** 3/413; Suyûtî, **Hasâisü'l-kübrâ,** 1/100.

147 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/156; Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** 172 (No. 110); Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/67.

148 Tirmizî, **"Menâkıb",** 3; Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/368.

Sonuç olarak, Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetinden önce, peygamberliğine delil olan pek çok olay olmuştur. Çünkü o, dünyaya manevi lider olacak ve insanların manevi yaşamlarını dönüştürecek kişiydi. Yine o, dünyadaki bütün varlıkların kıymetini açıklayacak, insanlara ve cinlere ebedi mutluluğun yolunu gösterecekti. İşte böyle bir zâtın gelişi önceden bekleniyor, güzel bir karşılama için hazırlıklar yapılıyordu.

2. Semâvî Kitapların Haberleri

Kur'ân-ı Kerîm'de de ifade edildiği üzere Tevrat, İncil ve Zebur, Peygamber Efendimizin (sav) geleceğinden ve bazı özelliklerinden haber verilmiştir. Bu kitaplar peygamberlere indirildiğinden ve semâvî olduklarından elbette bunların yeryüzündeki en büyük din olan İslâmiyet'in peygamberinden bahsetmeleri mümkündür. Bu kitaplarda, Peygamber Efendimizi (sav) yalanlayan herhangi bir ifadeye rastlanmazken, aksine onun peygamberliğini doğrulayan birçok delil bulunmaktadır. Peygamberimiz (sav) de Kur'ân-ı Kerîm vasıtasıyla o kitapların kendisini tasdik ettiğini ifade etmiştir.[149]

Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerîm'de "Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları resûle, o ümmi peygambere uyan kimselerdir."[150] ve "Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar."[151] buyurarak Peygamberimizden (sav) diğer semavî kitapların ne kadar açık bir şekilde bahsettiğini ifade etmiştir. Nitekim bir hadiste Rasûlullah Efendimiz (sav) Tevrat'taki özelliklerini bize şöyle haber vermiştir: "Muhammed Allah'ın elçisidir. Seçilmiş bir kulumdur. O, ne kaba-saba, ne de çarşıda insanlara bağırıp çağıran biri değildir. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez; aksine affeder ve bağışlar. Doğumu Mekke, hicret yeri Medine, Şam ise onun mülküdür. Onun ümmeti iyi durumda da kötü durumda da daima Allah'a hamd eder."[152]

149 Konuyla ilgili bk. **Âl-i İmrân,** 3/61, 93.

150 **el-A'râf,** 7/157.

151 **el-Bakara,** 2/146.

152 Dârimî, **"Mukaddime",** 2, (No. 5, 7, 8); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 8/271 (No. 14018).

Peygamber Efendimiz (sav), Yahudi âlimlerine "…Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi Tevrat'ı getirip okuyun." diyerek onlara meydan okumuştur.[153] Buna rağmen hiçbir Yahudi âlimi, bu iddiaların aksini savunarak ortaya çıkmamıştır. Onun bir tek yanlışını bulup gösterememiş ve çaresizce savaşmaya mecbur olmuşlardır.

Selmân-ı Fârisî (ra), daha önce Hıristiyan iken, Peygamber Efendimizin (sav) özelliklerini İncil'de gördükten sonra onu aramaya başlamış ve uzun bir arayış sürecinin ardından Rasûlullah'ı (sav) bulup ona iman etmiştir.[154] Habeş Kralı Necaşi de: "Bizler onun Allah'ın resûlü olduğuna şehadet ederiz. Zaten özelliklerini İncil'de gördük. O Hz. İsa'nın (as) haber verdiği peygamberdir." demiştir.[155]

Birçok Yahudi ve Hıristiyan âlimi, kutsal kitaplarında Peygamber Efendimizin (sav) özelliklerinin belirtildiğini aktarmışlardır. Ancak semâvî kitapların tahrif olması ve birçok tercümelerinin yapılması sebebiyle Peygamber Efendimizle (sav) ilgili ifadeler azalır hale gelmiştir. Bu kadar tahrifata rağmen Hüseyin Cisrî yüz kadar delili eski kutsal kitaplardan çıkararak Peygamberimizin (sav) nübüvvetini ispat etmiş ve Risâle-i Hamîdiyye'yi yazmıştır.[156]

Konuyla ilgili bazı nakiller şöyledir:

Tevrat'ta, Allah'ın Hz. Mûsâ'ya (as) hitaben, "İleride İsrailoğulları'nın kardeşleri evladından olmak üzere senin gibi bir şanlı resul daha göndereceğim ve kelamımı onun ağzına koyacağım. Bu cihetle daima her ne emredecek olursa onu benden telakki eylemiş bulunacaktır. O şanlı nebinin benim namıma söyleyeceği kelamına her kim itaat etmezse ben ondan bizzat intikam

153 **Âl-i İmrân,** 3/93.

154 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 39/117 (No. 23712); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 8/240 (No. 13899-13900).

155 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** (7/408-409 (No. 4400); Hâkim, **Müstedrek,** 2/338 (No. 3208).

156 Bu risale Manastırlı merhum İsmail Hakkı tarafından tercüme edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. İlyas Çelebi, "er-Risâletü'l- Hamîdiyye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 35/128-129.

alacağım." dediği belirtilmiştir.[157] Bir diğer âyette ise "Hz. Mûsâ (as) dedi ki 'Ey Rabbim, ben Tevrat'ta insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış ümmetlerin en hayırlısı olan; iyiliği emreden, kötülükten meneden ve Allah'a iman eden bir ümmet görüyorum. Onu benim ümmetim eyle.' Allah Teâla, 'Onlar, Muhammed'in (sav) ümmetidir.' buyurarak Rasûlullah'dan (sav) haber vermiştir."[158]

Cenâb-ı Hak, Zebur'da Hz. Dâvûd'a (as), "Ey Dâvûd! Senden sonra, Ahmed, Muhammed, Sâdık ve Seyyid olarak anılacak bir peygamber gelecek, onun ümmeti rahmete mazhar olacaktır." buyurmuştur.[159] Yine Kur'ân-ı Kerîm'in bildirdiğine göre Hz. Îsâ (as): "…Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim…[160] Bunun yanı sıra Hz. Îsâ (as) arkadaşlarına kendisinden sonra bir Faraklit[161] geleceğini ve onun ilelebed kalacağını vasiyet ederek Peygamber Efendimizin (sav) geleceğini haber vermiştir.[162]

3. Âriflerin ve Hâtiflerin Verdiği Haberler

Peygamber Efendimizin (sav) dünyayı şereflendireceğini haber verenler yalnızca kitaplar ve peygamberlerden ibaret değildir. Ârif-i billâh denilen ve putlara tapmayan bir kısım kâmil insanlar da Peygamber Efendimizin (sav) doğumuna yakın, onu müjdeleyen haberler vermişlerdir.

157 Hüseyin Cisrî, **Risâle-i Hamîdiyye,** 75. Ayrıca bk. **Yasa'nın Tekrarı (Tesniye),** 18/18-19.

158 Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 1/379.

159 Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 1/380.

160 **es-Saff,** 61/6.

161 Çoğunlukla teselli veren manasında kullanılmıştır. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bk. Mehmet Aydın, Faraklit", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** ", 12/165-166.

162 Hüseyin Cisrî, **Risâle-i Hamîdiyye,** 79. Konuyla ilgili İslami kaynaklar için bk. İbn Kuteybe, **A'lâmü Rasûlillâh,** 252; Makdisî, **el-Bed' ve't-Târîh,** 5/28. Konuyla ilgili İncil âyeti için bk. **Yuhanna,** 14:15-16.

Örneğin Yemen padişahlarından Tübba, Peygamber Efendimizin (sav) vasıflarını, eski kitaplarda gördüğünde iman etmiş ve bir şiirinde şunları ifade etmiştir: "Ben Ahmed'in risâletini tasdik ediyorum, eğer onun zamanına yetişseydim, ona vezir ve amcasının oğlu gibi olurdum."[163] Yine Araplar'ın meşhur hatiplerinden Kus b. Sa'îde, Peygamber Efendimiz (sav) gelmeden önce onun geleceğinden haber vererek, "Gönderilen peygamberlerin en hayırlısı olan Ahmed'i (sav) içimizden gönderdi."[164] demiştir. Peygamber Efendimizin (sav) dedelerinden Ka'b b. Lüey de onun geleceğini "Muhammed nebî gelecek ve doğru haberler verecek." diye müjdelemiştir.[165]

Yemen padişahlarından Seyf b. Zîyezen, diğer kitaplarda Peygamber Efendimizin (sav) vasıflarını görmüş, ona iman etmiş; hatta Peygamber Efendimizin (sav) dedesi Abdulmuttalib, Yemen'e gittiğinde Seyf b. Zîyezen onları çağırmış ve onlara: "Peygamberimizin (sav) birçok özelliğinden ve ileride insanlara imam olacağından bahsetmiş, Peygamber Efendimizin (sav) dedesine ise "O çocuğun dedesi sensin." diyerek haber vermiştir.[166]

Hâtiflerin de Peygamber Efendimiz (sav) gelmeden önce risâletten haber verdikleri görülmüştür. Mesela bir hâtifin, Zübâb b. Haris'e hitaben: "Ya Zübâb, Ya Zübâb! Harikaların en büyüğüne dikkat et: Muhammed bir kitapla gönderildi; Mekke halkını çağırıyor ama onlar dinlemiyorlar." şeklindeki bağırışları, bazı insanların Peygamberimize iman etmelerine vesile olmuştur.[167] Buna ek olarak, Mekke ve çevresindeki bazı taşlar ve mezar taşları üzerinde, "Muhammedün Takiyyün Muslihun ve Seyyidün Emîn" gibi ifadeler bulunmuş, Peygamber Efendimizden (sav) başka bu vasıflara sahip olan kimse olmadığı için bu ifadelerin ondan bahsettiği kabul edilmiştir.[168]

163 İbn Kesîr, **el-Bidâye,** 3/129. Hz. Ali'yi (ra) kastetmektedir.

164 Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/111.

165 Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** 89 (No. 46); İbn Kesîr, **el-Bidâye,** 3/333-334.

166 Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** 95 (No. 50); Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/9-13; İbn Kesîr, **el-Bidâye,** 3/554.

167 Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/259; İbn Hacer, **el-İsâbe,** 2/335.

168 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/175.

4. Yahudi ve Hristiyan Bilginlerinin Haberleri

Tıpkı semâvî kitapların Peygamber Efendimizden (sav) bahsettiği gibi Yahudi ve Hıristiyan bilginleri de onun nübüvvetini ve gelişini önceden haber vermiştir.

Mukavkıs[169] gibi Rum melikleri ve Abullah b. Sûriyâ[170], İbn Ahtab[171], Ka'b b. Esed[172] ve Zübeyr b. Bâta[173] gibi Yahudi bilginleri, kendi metinlerinde gelecek peygamberin vasıflarını tanıyıp, bu kişinin Hz. Muhammed (sav) olduğunu kabul etmişlerdir. Hatta onlardan iman edenler Peygamber Efendimizin (sav) vasıflarını Tevrat ve İncil'de göstererek Yahudi ve Hıristiyan bilginlerini söyledikleriyle ilzam etmişlerdir.

Yemen meliki Tubba, Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetinden önce iman etmiş ve Peygamber Efendimiz (sav) ondan bahsetmiştir.[174] Özellikle İbn Heyyebân adında bilge bir zâtın, peygamberliğin zuhurundan önce Benî Kurayza kabilesini ziyaret ettiği anlatılır. Bu ziyareti sırasında, "Burası yakında zuhur edecek bir peygamberin hicret yeridir." demiş ve orada vefat etmiştir. Onun vefatından sonra Peygamber Efendimiz (sav) nübüvvetini ilan edince; içlerindeki Sa'lebe, Üseyd ve Esed adlı gençler ortaya çıkarak kabilelerine: "Bu, İbn Heyyebân'ın haber verdiği zâttır. Onunla savaşmayınız." diye kavimlerini kurtarmaya çalışmışlar fakat kavimleri bu ikazlarına kulak asmamış ve sonunda başlarına birçok bela gelmiştir.[175]

169 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/260; İbn Hacer, **el-İsâbe,** 6/296-297.

170 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/164; Beyhakî, **es-Sünenü'l-Kübrâ,** 8/430 (No. 17119); İbn Hacer, **el-İsâbe,** 4/115.

171 Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** 77 (No. 37); Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/533; İbn Kesir, **el-Bidâye,** 4/524.

172 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/164; Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** 79 (No. 40).

173 İbn Sa'd, **Tabakât,** 1/159.

174 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 37/519 (No. 22880).

175 Ebû Nuaym, **Delâilü'n-nübüvve,** 81 (No. 42); Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/80; İbn Hacer, **el-İsâbe,** 1/206.

Daha önce geçtiği üzere Hıristiyan âlimlerinden Râhip Bahîra'nın Peygamber Efendimizin (sav) çocukluğunda gelecek peygamber olarak onu tanıması da buna bir örnektir. Hatta Bahîra, Peygamber Efendimizin (sav) amcası Ebû Tâlib'e, Rumların Hz. Muhammed'in sıfatlarını bildiklerinden dolayı onu öldürebileceklerini söyleyerek (sav) Mekke'ye geri dönme konusunda uyarıda bulunmuştur.[176]

Habeşistan Kralı Necâşi (Armah) de benzer bir hikâyeye sahiptir. O, Hıristiyan bir kraldı ve İncil'de Hz. Muhammed'in (sav) vasıflarını görmüştü. Bununla birlikte İslâm'ın ilk yıllarında, Müslümanlar Mekke'deki zulümden kaçarak Habeşistan'a hicret etmişler ve Necâşî'nin koruması altına girmişlerdi. Necâşi, Müslümanlara sığınma hakkı vermiş ve zamanla İslâm'ı kabul etmişti.[177] Hatta Hz. Muhammed'e (sav) öylesine derin bir saygı duymuştu ki, "Keşke şu saltanata bedel, Peygamber Efendimize (sav) hizmetçi olsaydım, ona hizmet, saltanattan daha büyüktür." diyebilmişti.[178]

Konuyla ilgili dikkat çeken olaylardan biri de şudur: Peygamber Efendimize (sav) ilk vahiy geldiği zaman vahyin ağırlığının etkisiyle bir endişe ve şaşkınlık yaşamıştı. Hz. Hatice validemiz Peygamber Efendimize (sav) güzel sözler söyleyerek kalbini teskin etmeye çalışmış, ayrıca amca çocuklarından olan, dönemin Hıristiyan âlimlerinden Varaka b. Nevfel'e[179] Peygamber Efendimizin (sav) durumunu iletmiştir. Bunun üzerine Varaka "Onu bana getir." deyince o, Peygamber Efendimizle birlikte (sav) Varaka'nın yanına gitmiş, durumunu anlatmıştır. Varaka ona, "Müjdeler olsun! Bu senin yaşadığın, vahiyden başka bir şey değil. Şüphesiz

176 Tirmizî, **"Menâkıb"**, 3 (No. 3620).

177 Hâkim, **Müstedrek,** 2/338.

178 Ebû Davûd, **"Cenâiz"**, 62; Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 7/408 (No. 4400); Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 2/298; Heysemî, **Mecmau'z-zevâid** 6/24 (No. 9841); 6/31 (No. 9848).

179 Varaka b. Nevfel b. Esed el-Kureşî (ö. 610 [?]). Hz. Hatice'nin amcasının oğlu, Mekkeli hanîflerden. Ayrıntılı bilgi için bk. Bünyamin Erul, "Varaka b. Nevfel", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 42/517, 518.

sen, uzun süredir beklenen peygambersin. Nitekim Hz. Îsâ (as) da seni müjdelemiştir." diyerek Peygamber Efendimizin (sav) kalbini teskin etmiştir.[180]

Netice itibariyle Peygamberimize (sav) nübüvvet gelmeden önce peygamberliğini tasdik eden ve ettiren pek çok gelişme olmuştur. Zaten dünyanın reisi olan, dünyanın manevi şeklini değiştiren, dünyayı ahirete bir tarla hükmüne getiren ve dünyadaki tüm varlıkların kıymetini ilan eden bir zât elbette bunu hak etmektedir. Aynı zamanda bu zât insanların ve cinlerin ebedi hayatlarını kurtarmaya vesile olarak, dünyanın yaratılış gayesini ortaya koymuş ve Rabbimizin kâinatı yaratmasındaki maksatları hem kendisi iyi okumuş hem de insanlığa okutturmuştur.

D. Geçmiş Peygamberlerin Delil Olması

Dünya tarihi, nübüvvetin izleriyle doludur. Bu çerçevede peygamberler, nübüvvetin ortak özelliklerinde birleşerek sadece mûcizeleriyle değil, aynı zamanda üstün ahlaklarıyla da tarihin sayfalarında yerlerini almışlardır. Hepsi, Allah'ın hukukuna olan tam bağlılıklarıyla "hukûkullah" kavramını canlı tutmuş ve insanların haklarını, "hukûk-u ibâd" olarak adlandırdığımız alanı titizlikle koruma altına almışlardır.

Peygamberler, tüm dikkatlerini ümmetlerinin refahına ve dünya-ahiret saadetlerine yönlendirmişlerdir. Onlar, toplumun ihtiyaçlarına öncelik vermişler, bu süreçte de ümmetlerine karşı derin bir şefkat ve hassasiyet göstermişlerdir. Bu samimi ve vakur tutumları, nebevî duruşun önemli bir yansımasıdır.

Bütün peygamberlerin peygamberliklerine delil olan unsurlar, Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetini de desteklemektedir. Örneğin, Hz. İbrahim ve Hz. Mûsâ'nın peygamberliklerini kabul edenler tarafından sunulan deliller, Peygamber Efendimiz (sav) için de daha derin ve kapsamlı bir anlam ifade etmektedir. Bu, peygamberlik zincirinin bütünlüğünü ve her bir peygamberin

180 İbn Ebî Şeybe, **Musannef,** 7/329 (No. 36555).

mesajının birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğunu gösterir. Dolayısıyla diğer peygamberlerin nübüvvetlerini kabul edenler için Peygamber Efendimizin (sav) peygamberliği de aynı temellere dayanarak kabul edilebilir bir gerçektir.

Peygamberlerin ortak özelliklerine dikkat edildiğinde, Hz. Muhammed'in (sav) hayatında bu özelliklerin en mükemmel şekilde tecelli ettiğini görebiliriz. Dolayısıyla geçmiş peygamberlerin ahlaki üstünlükleri, mûcizeleri, ümmetlerine olan sevgi dolu yaklaşımları ve bireysel çıkarlarından feragat etmeleri, aslında Peygamber Efendimizin (sav) risâletinde daha net gözükmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de, Tevrat ve İncil'de Peygamber Efendimiz (sav) ve ashâbının sıfatlarından bahsedilmiştir.[181] Hatta Hz. Îsâ, gelecek olan peygamberin adını "Ahmed" olarak belirterek onun bazı özelliklerinden bahsetmiştir.[182] Bu, bütün peygamberlerinin mesajlarının birbirini tamamlayıcı ve süreklilik gösteren bir yapısını ortaya koyar.

İslâm âlimi Hüseyin Cisrî, Tevrat, Zebûr ve İncil gibi semâvî kitaplarda, tahrif edilmiş olmalarına rağmen Peygamber Efendimizden (sav) bahseden yüz kadar işaretin bulunduğunu vurgulamıştır. Bu durum, daha önceki dönemlerde bu kitaplarda Peygamber Efendimize (sav) dair çok daha fazla bilgi ve açık ifadelerin bulunduğunu göstermektedir. Bu, sadece Peygamber Efendimizin (sav) evrensel mesajının gücünü göstermekle kalmaz, aynı zamanda onun ilahî rehberliğinin ve peygamberler zincirindeki yerinin de kesin bir delilidir.

E. Asr-ı Saâdet'in Delil Olması

Peygamber Efendimizin (sav) sohbetiyle yetişen ashâb, güzel ahlak ve fazilet alanında insanlık âleminde parlayan birer yıldız olmuşlardır. Peygamberimizden (sav) sonra âlemi zekâ, dehâ ve siyasetleriyle idare eden ashâbın akıl ve kalplerinin tam tatmin

181 **el-Fetih,** 48/29.

182 **es-Saff,** 61/6.

olarak Peygamber Efendimizin (sav) etrafında toplanmaları ve mükemmel bir sadakatle ona tâbi olmaları ve kıyamete kadar ümmete örnek teşkil etmeleri de kuvvetli bir nübüvvet delilidir.

Peygamber Efendimiz (sav) gelmeden önce Arap Yarımadası'nda, bedevi bir kavim ve ümmi bir çevrede sosyal hayattan soyutlanmış bir kabile yapısı vardı. Hatta diğer devletlerle uğraşmamak için onlarla iyi geçinen ve herhangi bir kanuna uymayan bir Arap Yarımadası söz konusuydu. Hâlbuki bu kavmin içinden çok kısa bir sürede, siyaset ve sosyal hayata hâkim milletlere ve hükümetlere yön veren önderler yetişmiştir. Onlar, adaleti temel alarak doğudan batıya birçok bölgeyi yönetmişlerdir. Ayrıca, insanlık âleminde peygamberlerden sonra ferâset, dirâyet ve kemâlâtlarıyla meşhur olmuş ve nam salmışlardır. Sahâbe efendilerimiz, Peygamber Efendimizin (sav) bütün fikirlerini ve hallerini inceden inceye tetkik etmiş ve onun bu cihanda en doğru ve en hakikatli kişi olduğuna o kadar inanmışlardır ki onların bu tasdikleri güneşin varlığına delil olan gündüz kadar açıktır.

Ashâbın Peygamber Efendimize (sav) olan bağlılıkları, tarihte benzerine az rastlanır bir sevgi ve sadakat örneğidir. Sahâbenin bu bağlılığını ifade eden, "Anam, babam sana feda olsun ya Rasûlallah!"[183] sözü, onların bu derin sevgi ve sadakatlerinin bir ifadesidir. Onlar, bu sözleri sadece dile getirmekle kalmamış, hayatlarının her anında bu sözleri pratikte de yaşamışlardır.

Ebû Katâde'nin hikayesi, bu sadakatin çarpıcı bir örneğidir. O, Peygamber Efendimizin (sav) üzerine gelen bir oka yüzünü siper ederek gözünü kaybetmiştir. Peygamberimiz de onun çıkan gözünü bir mûcize olarak tekrar yerine koymuş ve gözü tamamen iyileşmiştir.[184]

Asr-ı saadetin nübüvvete delil olduğunu daha iyi anlamak için Arap Yarımadası'na tekrar gidelim. Peygamber Efendimizi (sav) vazife başında bir ziyaret edelim. Zâtında mükemmellik gördü-

183 Buhârî, **"Fedâilü's-sahâbe",** 13; Buhârî, **"Meğâzi",** 38.

184 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/321, 322; Hâkim, **Müstedrek,** 3/546 (No. 6032); Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 4/191.

ğümüz gibi bütün insanlara gönderilmiş bir kitabı da beraberinde görürüz. O, getirdiği hakikatle bundan bin dört yüz sene önce büyük bir inkılap gerçekleştirmiş; cahiliye dönemini bütünüyle ortadan kaldırıp Kur'ân ve sünnete göre şekillenmiş yepyeni bir ümmet oluşturmuştur. Öyle ki ondan önce putlara tapan müşrikler; gece namaz kılan, gündüz oruç tutan insanlara dönüşmüşlerdir. Yine kızlarını diri diri toprağa gömen insanlar, karıncaya bile ayak basamaz hale gelmişler; cahil, okuma yazma bilmeyen bedevi insanlar, İslâm kültür ve medeniyetini oluşturmuşlardır. Böylece onlar, bütün insanlık âlemine örnek olmuşlardır. Peygamberimizin (sav) gerçekleştirdiği bu inkılap dünya tarihinde tektir ve onun eşi benzeri yoktur. O, bu inkılabı şahsî gücü ve kuvvetiyle değil, Allah'ın yönlendirmesiyle yani risâletiyle gerçekleştirmiştir. Bu yönüyle câhiliye döneminin asr-ı saâdete dönüşmesi, onun risâletine delildir.

Bu inkılabın temel taşlarından biri de Peygamberimizin (sav) kâinata bakış açısıdır. Onun anlattığı şekliyle kâinata bakmazsak, tüm kâinatı büyük bir matem yeri, bütün varlıkları birbirine düşman, bütün canlıları da ölüm korkusuyla ağlarken görürüz. Bu bağlamda Peygamberimizin (sav) getirdiği hakikatle o matem havasının dağıldığını; daha önce yabancı ve düşman gibi görünen varlıkların aslında dost ve kardeş olduklarını fark ederiz. Ayrıca, bizlerdeki âcizlik ve zayıflığın, aslında Allah'ı tanımamız için verilen özellikler olduğunu anlarız.

Sahâbeyi böyle hızlı bir şekilde mükemmelliğe götüren serüvenin temelinde ise Peygamber Efendimizin (sav) sohbeti vardır. Çünkü Peygamberimizin (sav) sohbeti öyle bir iksirdir ki bir saat sohbetini dinleyen kişi yerinde duramaz, bu güzelliği etrafına yaymaya koyulur. Sohbette, sohbet edilenin halinden etkilenmek vardır. Sohbet eden bizzat Peygamber Efendimiz (sav) olunca ashâb kısa bir sürede en yüksek makamlara çıkmıştır. Hatta Peygamberimizin (sav) yanında kısa bir zaman geçiren bir adam Çin ve Hindistan gibi yerlere giderek İslâmiyet'in güzelliklerini anlatmış ve halleriyle de o güzelliği gösterebilmiştir.

Sahâbe neslinin Peygamberimizin (sav) nübüvvetine delil olması ve kısa bir zamanda yetişmesinin ikinci bir sebebi ise o dönemde hakla batılın, hayırla şerrin birbirinden tamamen ayrılmasıdır. Nitekim toplumlarda yalanla doğruluk aynı yerlerde çokça bulunmuştur. Halbûki sahâbe efendilerimiz ondan aldıkları dersle yalana hiçbir zaman tevessül etmemişlerdir. Hatta tarihte yalnızca Peygamber Efendimizin (sav) asr-ı saâdetinde yaşayan sahâbe toplumu bu şerefe nâil olmuşlardır. Çünkü onlar, Peygamber Efendimizde (sav) gördükleri mükemmelliğe ulaşmak için bütün kuvvetleriyle, gayretleriyle koşmuşlardır.

Normal şartlarda her dönemde, sosyal alanda, hayır ve şer bir arada bulunur ve insanlar da menfaatlerine olan şeylerle ilgilenirler. Hâlbuki asr-ı saâdet dediğimiz Peygamber Efendimizin (sav) yaşadığı dönemde sosyal anlamda yalan, şer ve inkâr olmamış, tam tersine yüksek seciyeleri gerektiren doğruluk ve güzel ahlak birer elmas gibi parlamışlardır. Hâlbuki daha sonra doğrulukla yalan arasındaki mesafe gittikçe azalmıştır. Sonradan gelen âlimlerin sahâbeye yetişememesinin sebeplerinden birisi de budur. Zira sahâbe sonrası nesillerin yaşadıkları sosyal hayat, asla sahâbenin tecrübe ettiği sosyal ortamla eş değer olmamıştır. Medine-i Münevvere'de genç bir sahâbinin duyduğu sözler, ezberlediği hadisler ve şahit olduğu mükemmellikler, başka hiçbir toplumda görülmemiştir. Bu da nübüvvete başlı başına bir delildir.

F. İslâm Âlimlerinin Delil Olması

İslâm tarihinde, Peygamber Efendimizin (sav) risâletinin eşsiz bir tanığı ve delili olarak öne çıkan bir unsur, onun sünnetine derin bir bağlılık gösteren ve onun değerlerinden ilham alarak yetişen İslâm âlimleridir.

İslâm âlimlerinin Peygamber Efendimize (sav) delil olması iki yönüyle dikkate değerdir. Bunlardan birincisi kendi yetişmişlikleri ve kemâlâtlarıdır. Nitekim onlar hem davranış ve yaşayışlarıyla hem de ilmi yetkinlikleriyle Peygamber Efendimizin (sav) bir nevi talebeleri olmaları cihetiyle onun nübüvvetine delil olmuşlardır.

İkincisi ise İslâm âlimlerinin yazdıkları kitapların yanı sıra ortaya koydukları akli ve mantıki delillerle nübüvveti ispat etmeleridir.

Peygamber Efendimizin (sav) getirdiği İslâmiyet, gösterdiği terbiye usulleriyle farklı ilim ve meslek dallarında her asırda binlerce âlim yetiştirmiştir. İslâmiyet sayesinde yetişen bu âlimler, aldıkları feyz ve derslerle Peygamber Efendimizin (sav) yolundan gittiklerini ifade etmeleri, bunun açık bir delilidir.

Asr-ı saadetten günümüze doğru baktığımızda her asrın Peygamber Efendimizden (sav) aldığı feyizle adeta yeni çiçekler açtığını, İslâm düşüncesinin ve pratiğinin çeşitli yönlerini temsil eden büyük isimler yetiştiğini görürüz. Peygamber Efendimizden (sav) aldığı feyizle her asır, başta mezhep imamlarımız olan İmâm-ı Azâm, İmâm Şâfiî, İmâm Mâlik ve İmâm Ahmed b. Hanbel (r.anhum) olmak üzere Bâyezid-i Bestâmî, Abdülkadir Geylânî, Şâh-ı Nakşibendî, İmâm Rabbânî, İmam Gazzâli, Fahruddîn Râzî ve Taftazânî (r.anhum) gibi zâtları meyve vermiştir.

Bu tarihsel süreklilik ve derinlik, Peygamber Efendimizin (sav) risâletinin sadece bir döneme mahsus olmadığını, aksine her dönemde yeniden yorumlanabilir ve her çağa hitap edebilir evrensel bir mesaj taşıdığını göstermektedir.

Sonuç olarak, Peygamber Efendimiz (sav) tarafından atılan bu manevi temeller ve onun rehberliğinde yetişen âlim ve düşünürlerin katkıları, İslâm'ın hakkaniyetine ve Peygamber Efendimizin (sav) peygamberliğine işaret eden güçlü delillerden biri olarak ön plana çıkar.

2. bölüm

MÛCİZE ve PEYGAMBER EFENDİMİZİN (SAV) MÛCİZELERİ

Mûcize, sözlükte "bir şeye güç yetirememek" anlamındaki acz kökünden türemiş olup âciz bırakan manasına gelmektedir. Terim olarak ise "Cenâb-ı Hakk'ın gönderdiği peygamberlerin davalarını ispat etmek için onların vasıtasıyla gösterdiği ve başkalarının benzerini getirmekten âciz oldukları olağanüstü olay" demektir.

İnsanlar mûcizelerin bir benzerini getirmekten âcizdirler. Mûcizelerde peygamberlerin iradelerinin müdahalesi söz konusu değildir. Cenâb-ı Hak bu hakikati şöyle haber verir: "…Hiçbir peygamber Allah'ın izni olmadan bir mûcize getiremez..."[185] Örneğin, Hz. Mûsâ'nın (as) bir mûcizesi, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılmaktadır: "Hani, Mûsâ kavmi için su dilemişti. Biz de "Asanı kayaya vur" demiştik, böylece kayadan on iki pınar fışkırmış, her boy kendi su alacağı pınarı bilmişti…"[186]

Peygamberimiz (sav) de nübüvvet davasına delil olarak başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere bin kadar mûcize göstermiştir.[187] Akaid kitaplarımızda, söz konusu mûcizelerin gerçek olduğuna dair deliller sunularak bu konuda şüpheye mahal bırakılmamıştır. Ancak, oryantalistlerin etkisi ve modernistlerin bilimsel veriler karşısındaki öz yetersizlikleri nedeniyle, günümüz literatüründe mûcizeler yeterince işlenmemekte veya reddedici bir yaklaşımla ele alınmaktadır.

Hâlbuki Peygamber Efendimizin (sav) mûcizeleri, güvenilir kaynaklarla bize ulaşan gerçek olaylardır. Dolayısıyla bu mûcizeleri anlatmak, İslâm dünyasına yönelik oryantalist ve modernist baskılara karşı önem taşımaktadır.

Son dönemlerde, bilimsellik adı altında bazı çevreler tarafından peygamberlerin mûcizelerinin aklen mümkün olmadığı

---

185 **el-Mü'min,** 40/78.

186 **el-Bakara,** 2/60.

187 İbn Hacer, **Fethü'l-bârî,** 6/582, 583.

iddia edilmektedir. Hâlbuki mûcizenin tanımında "Sıradan olmayan ve karşı tarafı âciz bırakan bir nitelikte olması gerekir." ibaresi vardır. Dolayısıyla bunların sıradan insanların başına gelebilecek olaylar olmaması ve bilimsel yöntemlerle açıklanamaması gerekir. Eğer mûcizeler sıradan olaylar olsaydı ve bilimsel olarak ispatlanabilseydi, mûcize olarak adlandırılmaz ve peygamberlere de mahsus olmazdı.

Mûcizenin varlığı peygamberlerin varlığı kadar kesindir. Hatta inatçı kâfirler bile mûcizelerin gerçekliğini inkâr edememiş, sadece kendilerini ve etraflarındakileri aldatmak amacıyla bunlara "sihir" diyebilmişlerdir. Kur'ân-ı Kerîm bu durumu şöyle haber vermektedir: "Onlar bir mûcize görseler yüz çevirirler ve 'Süregelen bir sihirdir.' derler."[188] Hâlbuki sihir, bir bilgi ve beceri işidir. Bunu, öğrenen herkes yapabilir. Fakat mûcizeler, ancak peygamberlerin elinde ortaya çıkar.

Mûcizelere basit sebeplerle yapılan itirazlar, aslında kâinattaki mükemmel olayların kendi kendine olamayacağını ve her olayın arkasında kudreti sonsuz bir varlığın olduğunu görmekle ortadan kalkacaktır.

Örneğin, milyarlarca galaksi ve her bir galaksinin içindeki milyarlarca yıldızı yaratan kudretin mûcizeleri yaratmasının ve bir peygamber vasıtasıyla göstermesinin kolaylığı anlaşılır.

Dünyayı, ayı ve güneşi yaratan ve yöneten kudretin, bir ağacı ya da taşı konuşturmasını kabul etmemek, mantıki olarak tutarsız bir durumdur. Dolayısıyla en güzel biçimde insanı yaratan ve ona konuşma yeteneği veren bir kudretin, elçisi aracılığıyla insanlara doğru yolu göstermek için mûcizeler sunması da oldukça makuldür.

Allah, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'i (sav) kâinatta eşsiz bir elçisi olarak vazifelendirmiştir. Tıpkı bir sultanın elçisinin bir yere geldiğinde, çeşitli grupların ona nezaket gösterip hediyeler sunması gibi kâinattaki her varlık ve topluluk da Peygamber Efendimize (sav) kendi dilleriyle 'hoş geldin' demişlerdir. Bu durum, Peygamber Efendimizin (sav) getirdiği mûcizelerin sadece insanlara değil, tüm varlıklara hitap ettiğini gösterir. Onun mesajı ve daveti, tüm kâinatla ilgili olduğundan, mûcizeleri de bu geniş kapsamda tüm varlıklara hitap etmiştir.

188 **el-Kamer,** 54/2.

Bir kimsenin peygamber olduğunu bilmek için, sıradan insanların sahip olabileceği zekâ veya dürüstlük gibi özelliklerin ötesinde, olağanüstü deliller gereklidir. Çünkü zekâ ve doğruluk gibi nitelikler pek çok insanda bulunabilir. Dolayısıyla Allah, peygamberlerini desteklemek ve onların peygamberlik iddialarını doğrulamak için, sıradan insanların yapamayacağı, olağanüstü nitelikte mûcizeler bahşetmiştir. Bunlar, peygamberlerin mesajlarının ilahî kaynaklı olduğunun ve onların sıradan insanlardan farklı özel bir konumda olduklarının bir göstergesidir.

Örneğin, Peygamber Efendimiz (sav) çölde rastladığı bir bedeviye iman etmesini tavsiye ettiğinde bedevi bir delil istemiştir. Bu durum çölde yaşayan bir bedevinin bile peygamberden delil beklentisinin olduğunu göstermektedir. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav), onun bu isteğini geri çevirmemiş ve vadi kenarındaki ağacı şahit göstermiştir. Ağaç ise mûcize eseri olarak yerinden çıkıp gelerek üç defa, "Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve sen Allah'ın Resûlüsün!" demiştir.[189]

Netice itibariyle peygamberlik davası ile ortaya çıkan bir kimsenin mûcize göstermesi Cenâb-ı Hakk'ın âdetindendir. Çünkü insanlar peygamberlik iddiasında bulunan kimseden öncelikle bunun delilini isterler. Bu delilin aklî olması ise yeterli olmaz. Zaten mûcizeler, peygamberlerin ilahî mesajlarına tanıklık eden, onların Allah tarafından desteklendiğini gösteren eşsiz olaylardır. Bu olağanüstü hâdiseler karşısında bile inkârcılığını sürdürenlerin tutumları, sadece onların anlayış eksikliğini ve ilahî gerçekleri kabullenmeme inadını yansıtır.

189 İbn Mâce, **"Fiten",** 23; Dârimî, **"Mukaddime",** 4 (No. 23); Bezzâr, **Müsned,** 14/56 (No. 7503); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 9/10 (No. 14170).

A. Mûcizelerle İlgili Haberlerin Günümüze Kadar Doğru Ulaşması

Doğru bilgiye ulaşmanın üç temel yöntemi vardır. Bunlar: akıl, duyu organlarımız ve güvenilir haberlerdir. Mûcizeler, bu zamanda doğrudan duyu organlarımızla kavranamadığı için akla ve doğru haberlere dayanmalıdır. Mûcizelerin varlığı aklen mümkündür ve ispatlanabilir. Burada asıl önemli olan konu, mûcizelerin bize doğru ve güvenilir haberler aracılığıyla ulaşıp ulaşmadığıdır.

Bize ulaşan haberler, eğer "tevâtür" yoluyla, yani yalan üzerinde anlaşma ihtimali olmayan bir topluluk tarafından nesilden nesile aktarılmışsa, bu haberler sağlam kabul edilir ve "mütevâtir" olarak adlandırılır. Mütevâtir ise iki kısımdır. Bunlardan birincisi sarih mütevâtir dediğimiz lafız yoluyla rivâyetin aynı şekilde bize ulaşmasıdır. Diğeri manevi mütevâtirdir. Yani mana itibariyle aynı meseleden bahsediliyorsa ifadelerin lafzına bakılmaksızın ortak manadan dolayı mütevâtir kabul edilir. Örneğin Peygamberimizin (sav) dua ederken ellerini kaldırması manevi mütevâtirdir. Yani lafızlar arasında farklılık da olsa buradaki ortak mana dua esnasında elini kaldırmasıdır.

Özellikle vurgulamak istediğimiz husus, manevi mütevâtir haberlerin sükûti yönüdür. "Sükûti mütevâtir"den kastımız ise örneğin harpte olan bir mûcizeyi bir sahâbî naklettiği zaman, savaşa katılan diğer sahâbîlerin, onu yalanlamayıp sükût ettiklerinde bu olay "sükûti tevâtür" hükmüne geçmektedir. Burada şuna değinmek gerekir ki mûcizelerin bir kısmı manen bir kısmı da sükûtî mütevâtir yoluyla bize ulaşmıştır. Diğer bir kısmı ise "haber-i vâhid"[190] olarak bugüne kadar gelmiştir.

Mûcize rivâyetlerinde en çok eleştirilen noktalardan biri, bir gazvede bin kişinin bulunmasına rağmen mûcizeyi sadece birkaç kişinin haber vermesidir.[191] İşte tam bu noktada "sukûtî mütevâtir" kavramı devreye girer. Örneğin mûcizeyi rivâyet eden bir

190 Mahmud et-Tahhân, **Teysiru Mustalahi'l-Hadis,** s. 27.

191 Buhârî, **"Meğâzî",** 29; Müslim, **"Eşribe"**, 141.

kişi de olsa olayın diğer şahitlerinin rivâyete karşı çıkmamaları "sukût-i mütevâtir" kavramını karşılar. Zaten bu tabir geniş bir şahit kitlesi tarafından doğrulanmış ancak sınırlı sayıda kişi tarafından aktarılan olaylar için kullanılır. Bu, rivâyetin güvenilirliğini destekleyen bir faktördür.

Aslında çok mantıklı gibi gözüken ilgili iddia oldukça temelsiz olup mûcizenin inkârında son dönemde modernistlerin de kullandığı bir argümandır. Öncelikle bu iddia yalan söyleyen bir toplum açısından konuşulsaydı durum farklı olurdu. Fakat bahsedilen toplum, yani ashâb-ı kirâm; hem Peygamber Efendimizin (sav) hayatında hem de Peygamber Efendimizin (sav) vefatından sonra yalan konuşmamış bir toplumdur. İnsan fıtratında genellikle yalana karşı doğal bir tepki ve yalanı ifşa etme eğilimi bulunur. Bu husus sahâbede zirve noktadadır. Dolayısıyla herhangi bir sahâbînin, olmayan bir olayı, hele mûcize gibi teferruat bilgi isteyen bir meseleyi sahâbenin huzurunda olmuş gibi anlatmasının aklen tutarlı bir tarafı yoktur.

Örneğin Hz. Câbir böyle bir mûcizeyi Mescid-i Nebevî'de anlattığı vakit, bırakın meselenin özünde, teferruatında bile hatası olsa buna kesinlikle sahâbe efendilerimiz müdahil olurlardı. Dolayısıyla sadece Hz. Câbir bile bu rivâyeti nakletmiş olsa etrafında o harbe katılan birçok sahâbînin itiraz etmemesi olayın gerçekliğine en büyük şahittir. Bu, şu anlama gelir: Bu tür rivayetler, yalnızca birkaç sahâbiden nakledilmiş olsa da haber-i vâhid olmaktan öte, sükuti mütevâtir seviyesine yükselebilir.

Özetle, Peygamber Efendimizin (sav) gerçekleştirdiği mûcizeler, sahâbe efendilerimiz tarafından nakledilmiştir. Onlar da doğru sözlü olup yalan bir mesele üzerinde ittifak etmeleri mümkün olmayan, seçkin bir topluluktur. Onlar, Peygamberimizin en küçük bir hareketini bile dikkatle takip edip söylediği her sözü ezberlemeye çalışmışlardır. Bunun yanı sıra Peygamber Efendimizin (sav) gösterdiği mûcizelere yüzlerce sahâbe şâhit olmuş ve içlerinden bazıları bu mûcizeleri haber vermişlerdir. Eğer bu mûcizeler gerçekleşmemiş olsaydı onlar, rivayetlerin haber verilmesine

müsaade etmezler ve engel olurlardı. Sahâbeden sonra ise bu haberleri öyle sağlam muhaddisler, dikkatle ve titizlikle kitaplara almışlardır ki bu haberlerin de doğruluğunda şüphe yoktur. Çünkü bu muhaddislerin ortak noktası, aynı sahâbede olduğu gibi yalan söylememeleri ve özellikle Peygamberimizin (sav) kelamına yalan karışmaması için her türlü gayret ve fedakârlığı yapmalarıdır.

Hadîs ilmiyle uğraşan muhaddisler, Peygamberimizin (sav) üslubuna o kadar alışmışlardır ki yüzlerce sahîh hadis arasından tek bir uydurma rivâyeti bile fark etmekte zorlanmazlar. Şöyle ki bir kuyumcu sahte altını nasıl anlarsa, bir muhaddis de uydurma bir hadisi aynı şekilde ayırt edebilir. Bununla birlikte muhaddisler ezber hususunda o kadar iyilerdir ki içlerinde yüz bin hadisten daha fazla ezberleyenleri vardır. Muhaddisler, yalnızca hadislerin içeriğiyle yetinmeyip hadis ilminde "isnâd sistemi"[192] olarak bilinen ve tarihte hiçbir ümmete ve hiçbir kimsenin sözlerine nasip olmayan bir sistemle hadisleri bize ulaştırmışlardır. Özetle isnâd sistemindeki her bir âlim o hadisi, sahâbeden geldiği gibi bir sonraki kuşağa ulaştırırken bir nevi altına imza atmaktadır. Örneğin bir hadis-i şerîf Ahmed b. Hanbel'e, İmam Şâfî; İmam Şâfî'ye ise İmam Mâlik, ona da hocası Nâfî'; Nâfî'ye ise Abdullah b. Ömer vasıtasıyla ulaşmıştır. Abdullah b. Ömer ise hadisi bizzat Peygamber Efendimizden (sav) almıştır. Bu senetteki her güzide âlim, hadisi birbirinden alarak hadisin sağlamlığına imzalarını atmışlardır.

Bilindiği üzere ince ipler birbiriyle birleşse kuvvetli halat olur. Kuvvetli halatlar da birbiriyle birleşse kimse koparamaz. Mûcizelerin durumu da böyledir. Nitekim mûcizeler hem sayı itibariyle o kadar çok hem de öyle sağlam haberlerle gelmişlerdir ki inkârları mümkün değildir. Özellikle Peygamber Efendimizin (sav) mûcizeleri o kadar çeşitlidir ve her bir çeşidinde o kadar çok örnekler bulunmaktadır ki basit sebeplerle bu mûcizelerin inkârı söz konusu bile olamaz.

192 Bir hadisi veya bir sözü ilk söyleyene nisbet etmek için senedinde yer alan râvilerin adlarını zikretme anlamında hadis terimi. Ayrıntılı bilgi için bk. Raşit Küçük, "İsnad", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 23/154-159.

Birçok mûcize ve hadis, sağlam bir yolla bizlere ulaşmış olmasına rağmen "Bu bilgileri neden ilk defa duyuyoruz?" sorusu akıllara gelebilir. Bu durumun temel sebebi, ilgi alanlarımız ve uzmanlık düzeyimizdir. Dolayısıyla mûcizeler ve diğer dini deliller, uzman kişiler tarafından açıkça bilinirken, bu alanla ilgilenmeyen kişilerin bu bilgilerden haberdar olmamaları oldukça doğaldır.

Netice olarak mûcizelerin ve hadislerin bize ulaşma süreci, ashâb-ı kirâmın Peygamber Efendimizi (sav) en küçük hareketine kadar dikkatlice izlemeleri, yaşantılarında bu öğretileri uygulamaları ve hiçbir yalana tevessül etmeden kendisinden bir sonraki kuşak olan tâbiîne aktarmalarıyla başlar. Şuna da değinmek gerekir ki sahâbe, bu bilgileri sadece ezber yoluyla değil, aynı zamanda bir kısmını yazılı kaynaklara da dökerek gelecek nesillere ulaştırmışlardır. Sonrasında, tâbiînin önde gelen imamları bu mûcizeleri ve hadisleri yazılı hale getirerek koruma altına almışlardır.

Daha sonraki dönemlerde, İmam Mâlik, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim gibi hadis âlimleri sayesinde bu bilgiler sağlam bir şekilde bize aktarılmıştır. Süreç içerisinde, bazı art niyetli kişilerin uydurma hadisleri karıştırma girişimleri, hadis münekkitleri tarafından titiz bir çalışma ile tespit edilmiş ve bu hadisler mevzûât[193] literatürüne dâhil edilmiştir. Dolayısıyla ele alacağımız mûcizeler, güvenilir muhaddisler tarafından sağlam bir şekilde bize intikal etmiştir. Bu nedenle, aktarılan rivayetlerin güvenilirliği konusunda şüphe duymamak gerekmektedir.

B. Kur'ân'da Geçen Peygamber Mûcizeleri

Kur'ân-ı Kerîm'de eski kavimlerin başından geçen olaylara ve o dönemdeki peygamberlerinin mûcizelerine yer verilmesi bir mûcizedir. Örneğin Ashâb-ı Uhdûd'un başından geçen olay,[194] Sebe halkının başından geçenler,[195] Hz. Mûsâ'nın Firavun ve kavmiyle

193 Talat Koçyiğit, **Hadis Istılahları,** s. 22. Mevzûât kitaplarında ise bu sözler bir araya toplanmıştır. Böylelikle bunların sağlam hadislerle karışmasının önü alınmıştır.

194 **el-Burûc,** 85/4-10.

195 **Sebe',** 34/15-19.

mücadelesi, Hz. Îsâ'nın gösterdiği mûcizeler[196] gibi birçok örnek Kur'ân-ı Kerîm'de bulunmaktadır.

Cenâb-ı Hak her peygambere kendi zamanının şartlarına göre insanların hidâyete ermelerine vesile olacak farklı mûcizeler ihsan etmiştir. Bunun bir yansıması olarak manevi güzelliklerin kaynağı peygamberler olduğu gibi bulundukları toplumda var olmayan bazı maddi gelişmelerin de kaynağı peygamberler olmuştur. Örneğin, Cenâb-ı Hak Hz. Nuh'a (as) gemi yapmayı öğretmiştir.[197]

Kur'ân-ı Kerîm'deki peygamber mûcizeleri her çağa hitap etmektedir. Çünkü peygamber kıssalarının ve mûcizelerinin arka planında birçok hikmet olduğu gibi bütün zamanlara hitap eden mesajlar bulunmaktadır. Örneğin Hz. Îsâ'nın (as) eliyle ortaya çıkan alaca tenlilerin şifa bulması, doğuştan âmâ olanların gözlerinin açılması hatta ölülerin diriltilmesi mûcizesi[198] o dönemdeki ümmete hidâyetleri için bir mûcizeyken bunun kendinden sonraki ümmetlere de bakan bir yönü vardır. Nitekim bu mûcize, Cenâb-ı Hakk'ın kronik rahatsızlıklara bile kâinatta bir çözüm ve şifa yarattığına dair ders verip; aynı zamanda ağır hastalık geçirenlere manen bir şifa kaynağı olur. Ayrıca tıp ilmiyle uğraşanlara da bir hedef gösterir.

Cenâb-ı Hak, bu mûcize vesilesiyle Hz. Îsâ (as) gibi "Ülü'l-Azm"[199] peygamberin kendisine olan bağlılığının hem maddi hem manevi dertlere çare olduğunu bize hatırlatmaktadır. Bu vesileyle bizler de Rabbimiz ile olan irtibatımızı güçlendirdiğimizde hem maddi hem manevi dertlerimize deva olacağı mesajını almaktayız.

196 **Âl-i İmrân,** 3/49.

197 **el-Mü'minûn,** 23/27.

198 **Âl-i İmrân,** 3/49.

199 Ülü'l-Azm peygamberler: Hz. Muhammed, Nûh, İbrâhim, Mûsâ ve Îsâ. Ayrıntılı bilgi için bk. Muhammed Aruçi, "Ülü'l-Azm", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 30/348-351.

Konuyla ilgili olarak Hz. Süleyman'ın (as) havaya hükmederek iki aylık bir mesafeyi bir günde gidip gelmesi[200] insanlığa büyük bir ilham kaynağı olmuş ve hızlı ulaşımın mümkün olduğu fikrini vermiştir. Günümüzde, eskiden haftalar hatta aylar süren yolculuklar; uçaklar veya diğer hızlı ulaşım araçlarıyla saatler içinde tamamlanabilmektedir. Görüldüğü üzere ilgili mûcize insanlığa bu yolu açmış ve netice de alınmıştır.

Hz. Mûsâ'nın (as) asası ile taşa vurduğunda on iki yerden suyun çıkması bir mûcizedir.[201] Bu mûcizenin zamanımıza bakan bir yönü, yer altındaki su kaynakları, madenleri ve hazineleri yer üstüne çıkarabilecek aletlere işaret etmesidir. Nitekim bu tarz aletler yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir. Daha bunlar gibi birçok örneği sıralayabiliriz: Hz. Dâvûd'un (as) elinde demirin her türlü şekle girmesi, demirin dünya tarihindeki önemine ve işlevselliğine bir delil olmaktadır. Ayrıca Hz. İbrahim'in (as) Cenâb-ı Hakk'a karşı olan teslimiyetinin neticesinde ateşe atıldığında ateşin onu ve elbisesini yakmaması, gelecekte ateşe karşı dayanıklı bir kısım elbiselerin üretilmesi fikrini uyandırmıştır. Konuyla ilgili son bir misal ise Hz. Süleyman'ın (as) Belkıs ile ilgili olan kıssasıdır. Nitekim Hz. Süleyman'ın (as) yanında bulunan Âsaf b. Berahyâ'nın Belkıs'ın tahtını göz açıp kapanıncaya kadar getirmesi ışınlanmayı, görüntü ve ses naklini bir hedef göstermiştir.

Netice itibariyle peygamberlerin kıssaları ve onların eliyle ortaya çıkan mûcizeler hem kendi dönemlerindeki ümmetlerin hidâyetine vesile olmuş hem de kendisinden sonra gelen peygamberlere manevi destek olmuştur. Ayrıca yukarıda ifade edildiği üzere o mûcizeler insanlığa birer vizyon kazandırmış ve beşerin bilimsel alanlarda da ulaşabilecekleri en üst sınırları çizmişlerdir. Dolayısıyla peygamberler, maddi ve manevi kemâlâtın kaynağı olmakla birlikte, gösterdikleri mûcizeler de Allah tarafından onların davalarına birer tasdiktir.

200 **Sebe',** 34/12.

201 **el-Bakara,** 2/60.

C. Mûcizenin Kısımları

Mûcizeler, haberî, aklî ve hissî olmak üzere üç kısma ayrılır.[202] Bu temel ayrım dışında farklı yaklaşımlar mevcut olsa da en yaygın sınıflandırma bu şekildedir.

1) Haberî Mûcizeler: Peygamberlerin Allah'tan gelen vahye dayanarak verdikleri gayb haberleridir. İsyankâr toplumların başlarına geleceğini önceden bildirdikleri felâketlerin aynen vuku bulması, Hz. Îsâ'nın muhataplarının evlerinde ne yiyip ne biriktirdiklerini haber vermesi,[203] Resûl-i Ekrem'in Bizanslıların İranlıları savaşta mağlûp edeceğini,[204] Kisrâ'nın saltanatının yıkılacağını[205] ve İslâm dininin doğuda ve batıda yayılacağını[206] bildirmesi bu tür mûcizelerdendir.

2) Aklî Mûcizeler: "Manevi mûcize" veya "bilgi mûcizesi" diye de anılan bu grup, insanların akıl yürütme gücüne hitap eden ve onları rasyonel kanıtlarla baş başa bırakan gerçeklerden oluşur. Kur'ân-ı Kerîm ve Peygamber Efendimizin (sav) yüce ahlakı gibi.

3) Hissî Mûcizeler: İnsanların duyularına hitap eden harikulade olaylardır. Bunlara tabiatla ilgileri sebebiyle "kevnî mûcizeler" de denir.[207]

202 Halil İbrahim Bulut, "Mûcize", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 30/348-351.

203 **Âl-i İmrân,** 3/49.

204 **er-Rûm,** 30/1-4.

205 Buhârî, **"Menâkıb",** 25; Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 6/325-326; İbn Hacer, **el-İsâbe,** 3/35, 36.

206 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 28/339 (No. 17115); 37/78-79 (No. 22395); Müslim, **"Fiten",** 19.

207 Halil İbrahim Bulut, "Mûcize", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 30/348-351.

PEYGAMBERİMİZ'İN (sav) MÛCİZELERİ

Peygamberlerin mûcizelerinin varlığı ispat edildiğinde Peygamber Efendimizin (sav) mûcizeleri de ispat edilmiş olur. Çünkü yüz binin üzerinde olan peygamberlerin hepsi ümmetlerine mûcize göstermiş ve nübüvvetlerini ispat etmişlerdir. Dolayısıyla peygamberler kendilerinden sonra gelecek olanları müjdelemiş, sonra gelen peygamberler ise önceki peygamberleri tasdik etmişlerdir.

Bütün peygamberlerin gösterdikleri mûcizeler bir yönüyle Peygamber Efendimizin (sav) nübüvvetine delil hükmündedir. Çünkü peygamberlere "nebî" dedirten özelliklerin her birisi Hz. Muhammed'de (sav) daha mükemmel bir şekilde bulunmaktadır. Ayrıca Peygamber Efendimizin (sav) hem nübüvvetten önce mazhar olduğu harikalar hem de daha sonra ortaya çıkan mûcizeleri bu durumu teyit etmektedir.

Cenâb-ı Hak Peygamber Efendimizin (sav) elinden beş musluklu çeşme gibi su akıtmıştır. Aynı zamanda o, ayı bir parmağının işaretiyle iki parça etmiş; ağaç onun peygamberliğini tasdik için yanına kadar gelip şahitlik etmiştir. Yine bir parça yemek iki üç adama ancak yetecekken bile bir topluluğu doyurmuştur. Bunlar gibi yüzlerce mûcizeyi Peygamber Efendimiz (sav) göstermiştir.

İslâm âlimleri, Peygamberimizin (sav) bin kadar mûcizesi olduğunu söylemişlerdir.[208] Bu mûcizeler Peygamberimizin (sav) davasını ispat etmek, inkârcıları ikna etmek, inatlarını kırmak ve iman edenlerin imanını artırmak için olmuştur. Âlimlerin "Mûcizeler, bin kadardır." demeleri yalnızca mûcizeler hakkındadır. Yoksa Peygamber Efendimizin (sav) risâletine deliller yüz binlercedir. Nitekim binlerce fikir adamı Peygamber Efendimizin (sav) risâletini tasdik edip bu konu üzerine birçok kitap kaleme almışlardır.

Peygamber Efendimizin (sav) mûcizeleri çok çeşitlidir. Çünkü Peygamber Efendimizin (sav) nübüvveti umumîdir. Bu sebeple o, kâinatta birçok mûcizeye mazhar olmuştur. Kâinat da Peygamber Efendimizi (sav) hoş geldin edasıyla karşılamıştır.

208 İbn Hacer, **Fethü'l-bârî,** 6/582, 583.

Peygamber Efendimizin (sav) mûcizelerini ve nübüvvet delillerini anlatmak için ciltler dolusu kitap yazılabilir. Birçok âlim zaten bunu yapmıştır. Bu nedenle, konunun daha net anlaşılması adına bazı misallere yer vereceğiz.

1. Haberî Mûcizeler

Peygamber Efendimizin (sav) haberî mûcizeleri çok sayıdadır. Bunlar arasında önceki peygamberlerin bazı kıssaları ve Allah'ın ona vahyettiği bazı gaybî haberler bulunmaktadır. Ayrıca kendisinden sonra sahâbenin, ehl-i beytin ve ümmetinin başına gelecek bir kısım fitneler, olaylar ve pek çok haber Peygamber Efendimiz (sav) tarafından bizlere bildirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de, henüz meydana gelmemiş olayları önceden haber veren âyetler yer almaktadır. Örneğin Rûm sûresinde bahsedilen Rumların yenilgilerinin ardından yakın zamanda İranlılara galip geleceklerine dair âyet, Peygamber Efendimiz (sav) döneminde gerçekleşmiştir.[209] Ayrıca, Kamer sûresinde yer alan ve Mekkeli müşriklerin hezimetinden bahseden âyetin[210] Bedir Savaşı'nda gerçekleştiği görülmektedir. [211]

Peygamber Efendimizin (sav) istikbale dair verdiği haberlerin tümü aynen çıkmıştır. Peygamber Efendimizin (sav) haberî mûcizelerinde bahsi geçen kişi ve olayları sığ bir bakış açısıyla değerlendirmek yanıltıcı olur. Çünkü bu olayların bazıları küçük gözükse de ümmeti alakadar eden bir kısım konulara baktığından içlerinde birçok hikmeti barındırmaktadır. Nitekim Resûl-i Ekrem'in (sav) verdiği haberlerin arka planında bir irşad veya ümmetine bir rahmet yahut bir fitnenin ortadan kalkması vardır. Örneğin, Peygamber Efendimizin (sav) Hz. Hasan (ra) ile ilgili verdiği gaybî haberde, iki ordu arasında barışın sağlanarak savaşın engellenmesine işaret etmiştir.[212] Neticede iki Müslüman ordunun karşı karşıya gelmesinin önüne geçilmiştir.

209 bk. **er-Rûm,** 30/2-4.

210 **el-Kamer,** 54/45.

211 Taberî, **Târîh,** 22/602-603.

212 Buhârî, **"Menâkıb",** 25. Hz. Hasan ve Hz. Muaviye'nin anlaşması ile büyük bir faciadan dönülmüştür.

Peygamberimiz (sav), haberlerini "belki böyle olur" veya "sanırım böyle olacak" şeklinde belirsiz ifadelerle değil, kesin ve net bir şekilde aktarmıştır. Üstelik o, bu haberleri verdiğinde Medine'ye hicret etmek zorunda kalmış, ashâbı az, Medine'nin etrafı ve tüm dünya düşmanlarla çevrilidir.

Konuyla ilgili diğer bir husus ise Peygamber Efendimizin (sav) gaybı bilip bilmemesi meselesidir. Elbette Cenâb-ı Hak bildirmediği müddetçe gaybı kimse bilemez. Dolayısıyla Peygamber Efendimize (sav) de Cenâb-ı Hak gaybı ne kadar bildirdiyse o kadar bilmiştir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de, Rabbimiz gaybı bilmekten bahsederken, bu bilgiye kimsenin erişemeyeceğini belirtir. Ancak Allah, bazı elçilerini bu kuraldan müstesna tutmuştur.[213]

Peygamber Efendimize (sav) gaybın tüm detayları bildirilmemiştir. Çünkü insanın bu dünyada hoşuna gitmeyen şey çoktur ve bu tür haberlerin ortaya çıkmasından önce bilinmesi insana elem verir. Bundan dolayı Peygamber Efendimizin (sav) ümmetine karşı hassas merhametinin rencide olmaması ve ashâbına karşı olan şefkatinin incinmemesi için kendisinden sonra olacak olayların bir kısmı ona bildirilmemiştir. Fakat bazı fitne olayları ona bildirilmiş, fetih gibi güzel olaylar ise bazen tafsilatıyla ona haber verilmiş ve o da bizlere ulaştırmıştır.

Konuyla ilgili birçok rivâyet bulunmakla birlikte burada bir kısmını ele alacağız.

1. Bedir Harbi'nden önce Kureyşli müşriklerin nerede öldürüleceklerini yer olarak göstermiş ve tam gösterdiği yerde öldürülmüşlerdir.[214]

2. Uhud Dağı'nın üzerindeyken dağın titremesi neticesinde dağa sakin olması gerektiğini ve üzerinde Peygamber, sıddık ve

213 **el-Cin,** 72/26-27; O gaybı bilendir. Hiç kimseye gaybını bildirmez. Ancak seçtiği resüller başka. (Onlara bildirir.) Fakat O, Resülün önünde ve arkasında gözetleyici (melek)ler yürütür.

214 Müslim, **"Cihâd",** 83 (No. 1779); Ebû Dâvûd, **"Cihâd",** 123 (No. 2681); Buhârî, **"Menâkıb",** 25.

iki şehidin olduğunu söyleyerek Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın şehit olacağını haber vermiştir.[215]

3. Hendek Gazvesi'nde artık Mekkeli müşriklerin bir daha Müslümanlar üzerine hücum edemeyeceğini, Müslümanların onlara hücum edeceğini haber vermiştir.[216]

4. Mute Gazvesi'nde ordu komutanlığını Hz. Zeyd'in alacağını, şehit edileceğini ve sonrasında komutanlığı Hz. Cafer ve İbn Revâha'nın alacağını, onların da şehit edileceklerini, sonrasında komutanlığı Allah'ın kılıçlarından bir kılıcın (Hâlid b. Velîd) alacağını haber vermiştir.[217]

5. Vefatından bir-iki ay önce kendisinin tercihte bırakıldığını, onun Allah katında olanı tercih ettiğini ifade ederek vefatını haber vermiştir.[218]

6. Kendisinden sonra hilafetin otuz sene devam edeceğini, bu işin nübüvvet ve rahmet olarak başladığını, rahmet ve hilafet olarak devam edeceğini; sonra meliklik, sonrasında ise zulüm ve baskıya dayalı bazı rejimlerin geleceğinden bahsetmiştir.[219]

7. Hz. Ebû Bekir (ra) ve Hz. Ömer'in (ra) kendisinden sonraya kalacaklarını ve onların yolundan gidilmesini haber vermiştir.[220]

8. Hz. Osman'ın (ra) Kur'ân okurken şehit edileceğini haber vermiştir.[221]

---

215 Buhârî, **"Fedâilü's-sahâbe",** 5.

216 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 30/240 (No. 18308); Buhârî, **"Meğâzî",** 3.

217 Buhârî, **"Meğâzî",** 44.

218 Buhârî, **"Salât",** 80; Dârimî, **"Mukaddime",** 14 (No. 82).

219 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 36/256 (No. 21928); Ebû Dâvûd, **"Sünne",** 9 (No. 4646); Tirmizî, **"Ebvâbü'l-fiten",** 48 (No. 2226); Ebû Dâvûd Tayâlisî, **Müsned,** 1/184 (No. 225).

220 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 38/309 (No. 23276); Tirmizî, **"Menâkıb",** 16 (No. 3662-3663); İbn Mâce, **"Mukaddime",** 11 (No. 97); 38/399 (No. 23386); Hâkim, **Müstedrek,** 3/79-80 (No. 4451, 4454, 4455).

221 Hâkim, **Müstedrek,** 3/110 (No. 4555).

9. Hz. Ali'ye (ra) şehit edileceğini haber vermiştir.[222]

10. Hz. Fatıma'nın, kendisinden sonra âli-beytten vefat eden ilk kişi olacağını haber vermiştir.[223]

11. Doğudan batıya kadar hiçbir ümmetin eline geçmeyen mülkün bu ümmetin eline geçeceğini haber vermiştir.[224]

12. Müslümanların bütün düşmanlara galip geleceğini, Mekke'nin, Şam'ın, Yemen'in, İran'ın ve Beyt-i Makdis'in fethedileceğini haber vermiştir. [225]

13. İran ve Rum hükümdarlarının hazinelerinin Müslümanların eline geçeceğini haber vermiştir.[226]

14. İstanbul'un fethini haber vermiş, fetihte bulunacak komutan ve askerleri övmüştür.[227]

15. Abbâsî Devleti'nin ortaya çıkacağını ve uzun müddet devam edeceğini haber vermiştir.[228]

16. Araplar üzerine yaklaşan bir şerden bahsederek dehşetli fitnelere işaret etmiştir.[229]

17. Ümmetinin denizlerde de fetihlere çıkacağını haber vermiştir.[230]

---

222 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 30/257 (No. 18321); Hâkim, **Müstedrek,** 3/151 (No. 4679).

223 Buhârî, **"Menâkıb",** 25.

224 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 28/339, 340 (No. 17115); Müslim, **"Fiten",** 19 (No. 2889); 37/78 (No. 22395).

225 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 30/625, 626 (No. 18694); Nesâî, **"Cihâd",** 39; 36/657 (No. 22320); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 6/130 (No. 10138-10139).

226 Buhârî, **"Cihâd",** 157; Müslim, **"Fiten",** 76-77.

227 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 31/287 (No. 18957); Buhârî, **Târîhu'l-kebîr,** 2/81 (No. 1760); Hâkim, **Müstedrek,** 4/468 (No. 8300); Heysemî, **Mecmaü'z-zevâid,** 6/219 (No. 10384). Konuyla ilgili bk. Ek-4.

228 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/338. Benzer bir rivâyet için bk. Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 14/383 (No. 8775).

229 Buhârî, **"Menâkıb",** 25; Müslim, **"Fiten",** 1 (No. 2880); Ebû Dâvûd Tayâlisî, **Müsned,** 1/184 (No. 225); Taberânî, **Mu'cemü'l-kebîr,** 1/156 (No. 367); Ebû Nuaym, **Delâlilü'n-nübüvve,** s. 549. Cengiz ve Hülagü fitneleri gibi.

230 Buhârî, **"Cihâd",** 3; Müslim, **"İmâre",** 160 (No. 1912).

18. Sakif kabilesinden bir yalancı ve bir zalim çıkacağını haber vermiştir.[231]

19. Farslardan büyük âlimler çıkacağını haber vermiştir.[232]

20. Kureyş âlimlerinden yeryüzünü ilmiyle dolduracak bir âlimin çıkacağını haber vermiştir.[233]

21. Ümmetinin 73 fırkaya ayrılacağını haber vermiştir.[234]

22. Hz. Ömer (ra) hayattayken herhangi bir fitne çıkmayacağını haber vermiştir.[235]

23. Süreka'nın zamanı geldiğinde Kisrâ'nın iki bileziğini giyeceğini haber vermiştir.[236]

24. Ümmetin helakının Kureyş'ten birkaç gencin eliyle olacağını haber vermiştir.[237]

25. Hz. Hasan'ın (ra) iki büyük İslâm ordusunun arasını bulacağını haber vermiştir.[238]

26. Hz. Ali'nin ahdini bozan, haktan ayrılan ve dinden çıkan kimseler ile savaşacağını haber vermiştir.[239]

---

231 Müslim, **"Fedâilü's-sahâbe",** 229. Buradaki yalancıdan kastın Muhtar es-Sekafi, zalimden kastın ise Haccac olduğu ifade edilmiştir.

232 Buhârî, **"Tefsir",** el-Cum'a, 62-1; Müslim, **"Fedâilü's-sahâbe",** 230; Tirmizî, **"Tefsîr",** Muhammed, 47-1 (No. 3261). Onlardan birisi İmam-ı Azam Ebû Hanife'dir.

233 Ebû Dâvûd Tayâlisî, **Müsned,** 1/244 (No. 307); Ebû Nuaym, **Hilyetü'l-evliyâ,** 6/295. Bu rivâyetin İmam Şâfiî'ye baktığı söylenmiştir.

234 Ebû Dâvûd, **"Sünnet",** 1 (No. 4597); Tirmizî, **"Ebvâbu'l-îmân",** 18 (No. 2640); Dârimî, **"Siyer",** 75 (No. 2521).

235 Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 9/72-73 (No. 14451, 14452).

236 Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 6/325, 326. Bu olay Hz. Ömer döneminde gerçekleşmiştir.

237 Buhârî, **"Menâkıb",** 25. Örneğin Yezid ve Velid gibi.

238 Buhârî, **"Menâkıb",** 25. Hz. Hasan ve Hz. Muaviye'nin anlaşması ile büyük bir faciadan dönülmüştür.

239 Hâkim, **Müstedrek,** 3/150 (No. 4675); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 7/238 (No. 12042, 12043). Cemel, Sıffîn ve Hâricîlerle olan savaşlardan haber vermiştir.

Peygamber Efendimizin (sav) gelecekle ilgili haber verdiği rivayetlerin güvenilir kaynaklarca aktarıldığı bilinir. Bu rivâyetlerin ortak manası, Peygamber Efendimizin (sav) gelecekle ilgili haberler vermesi ve bunların gerçekleşmesidir. İstikbale dair mûcizelerle ilgili rivâyetler bahsi geçenlerle sınırlı değildir. Bunlara Hz. Îsâ'nın nüzûlü, Deccal, Hz. Mehdi, kıyamet alametleri vb. rivâyetler de dâhil edildiğinde sayı daha da artmaktadır.

Gelecekte olacak bir olayın sadece bir tanesini doğru tahmin edebilen kişi bile, dâhi olarak kabul edilebilir. Bununla beraber Peygamber Efendimizin (sav) geleceğe dair verdiği haberler, sadece "akıllı ve vizyon sahibi bir insan olmasına" bağlanmamalıdır.

Bu nedenle, Hz. Muhammed'in (sav) sadece 'zeki bir insan' olduğu gerekçesiyle bu bilgilere sahip olduğunu iddia etmek gerçekçi değildir. Böyle bir iddiada bulunanlar şöyle demektedirler: "Peygamber Efendimiz (sav) öyle keskin bir zekâya ve öngörüye sahipti ki geçmiş ve gelecekten haber verebildi, dünyanın dört bir yanında gerçekleşecek olayları önceden görebildi ki bu, herkesin kabul edeceği üzere, böyle bir görüş mantıksızdır. Ya da şunları dile getirmelidir: Peygamber Efendimiz (sav) bu haberleri kendi başına vermedi. Ona, her şeyi bilen, geçmişi ve geleceği kuşatan, doğuyu ve batıyı yaratan Cenâb-ı Hak haber verdi." Bu açıklama, konuyla ilgili gâyet mantıklı bir açıklamadır.

2. Aklî Mûcizeler

Peygamber Efendimizin temelde iki aklî mûcizesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Kur'ân-ı Kerîm'dir. İkincisi ise onun yüce ahlakı ve bu ahlakın insanlar üzerindeki etkisidir. Nitekim bu hususta Ebû Hüreyre (ra), Peygamber Efendimizden (sav) şöyle nakletmiştir: "Peygamberlerden her bir peygambere insanların iman etmesi için (Allah tarafından) mutlaka mûcizeler verilmiştir. Bana verilen mûcize ise Allah'ın bana vahyettiği Kur'ân'dır. Bu yüzden kıyamet gününde ümmeti en çok olanın ben olacağımı umuyorum."[240] buyurmuştur.

---

240 Buhârî, **"İ'tisâm",** 1; Müslim, **"Îmân",** 239.

Bu iki mûcize, detaylarıyla 'Birinci Bölüm'de işlenmiştir.

3. Hissî Mûcizeler

Hissî mûcizeler, insan duyularına hitap eden, olağanüstü olaylardır. Bunlara tabiatla ilgileri sebebiyle "kevnî mûcizeler" de denir.[241] Kur'ân'da belirtildiğine göre hissî mûcizeler geçmiş peygamberlerin elinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Hz. Sâlih'in (as) devesi,[242] Hz. Mûsâ'nın (as) asasının yılana dönüşmesi ve elinin parıltılı bir ışık vermesi,[243] Hz. Îsâ'nın (as) kuş şekline soktuğu çamuru canlandırması, ölüleri diriltmesi, anadan doğma körleri ve alaca hastalığına tutulanları iyileştirmesi[244] gibi tabiat kanunlarını aşan ve Allah'ın müdahalesini gösteren ilahî fiiller, iradelerini kullananların iman etmesini sağlamıştır.[245]

Hissî Mûcizenin Kısımları

1. Yemeklerin bereketlenmesi,
2. Suyla ilgili mûcizeler,
3. Ağaçlarla ilgili mûcizeler,
4. Cansız varlıklarla ilgili mûcizeler
5. Hasta ve yaralıların şifa bulması,
6. Dua ve bedduasıyla ilgili olanlar,
7. Hayvanâtın onu tanıması,
8. Meleklerin onu tanıması,
9. Düşmanlarından korunması.[246]

241 Halil İbrahim Bulut, "Mûcize", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 30/348-351.

242 **Hûd,** 11/64-68; **eş-Şems,** 91/11-15.

243 **el-A'râf,** 7/107-108, 117-122; **Tâhâ,** 20/19-22, 67-70.

244 **Âl-i İmrân,** 3/49; **el-Mâide,** 5/110.

245 Halil İbrahim Bulut, "Mûcize", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 30/348-351.

246 Bu konu "Allah Tarafından Korunması" başlığı altında ele alınmıştır.

Yemeklerin Bereketlenmesi

Mûcizelerin bir kısmı kâfirlerin iman etmesini teşvik etmek için, bir kısmı ise sahâbenin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere ikram olarak ortaya çıkmıştır. Bunlardan birinci kısma örnek Hz. Ali'nin (ra) bahsettiği ve Mekke'de Peygamberimizin (sav) Muttaliboğulları'nı topladığı yemekte cereyan etmiştir. Nitekim kırk kişi olduğu bilinen bu adamların bazıları tek oturuşta bir deve yavrusu yiyebilen ve ortalama birkaç litre süt içebilen bir gruptur. Mûcize sayesinde az bir yemekle doymuşlardır. Yemek de eskisi gibi kalmıştır. Sonrasında bir kâse içinde üç dört kişiye yetecek kadar bir süt getirilmiş, hepsi içmiş ve doymuşlardır. Ama o süt sanki hiç içilmemiş gibi kalmıştır.[247] Bu mûcize Mekkeli müşriklerin iman etmeleri için gösterilen bir mûcizedir.

Ashâb-ı kirâmın ihtiyaçları halinde ortaya çıkan yemeklerin bereketlenmesi mûcizesinin onlarca misali vardır. Bunlardan birisi Hendek (Ahzab) Gazvesi'nde ortaya çıkmıştır. Hz. Câbir olayı şöyle anlatır: "O gün, bir keçi oğlağı ile dört avuç arpadan yapılan ekmeği bin kişi yedi. Yemek öylece duruyordu." Hz. Câbir, o gün yemeği kendi elleriyle pişirdiğini, bin kişi o ekmek ve oğlaktan yedikten sonra bile hala tencerenin kaynadığını ve o arpadan ekmek yapıldığından bahsetmiştir.[248]

Ebû Hüreyre'nin (ra) naklettiği bereket mûcizesi şu şekildedir: Tebük Gazvesi'nde ordu aç kaldı. Peygamberimiz (sav) "Yanınızda bir şey var mı?" diye sordu. Ebû Hüreyre (ra) "Heybemde bir avuç kadar hurma var." deyince Peygamberimiz (sav) "Getir." buyurdu. Ebû Hüreyre'nin getirdiği hurmalara mübarek elini sokan Peygamberimiz (sav) onları bir kâseye bırakıp bereket duası etti. Sonra askerleri onar onar çağırdı ve hepsi o hurmadan yedi. Peygamber Efendimiz (sav) Ebû Hüreyre'ye, "Getirdiğin heybeyi al. İçinden hurma alacağın zaman avuçla al ama heybeyi boşaltma." buyurdu. Ebû Hüreyre (ra), "Ben, Hz. Osman'ın (ra) şehit edil-

247 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 2/465 (No. 1371); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 8/302 (No. 14109-14110); Kâdî İyâz, Şifâ, 1/293.

248 Buhârî, **"Meğâzî",** 29; Müslim, **"Eşribe",** 141.

diği güne kadar o hurmalardan hem yedim hem de Allah yolunda sarf ettim." demiştir.[249]

Yine Ebû Hüreyre (ra) aç olduğu bir vakit Peygamber Efendimizin (sav) arkasından hanesine kadar gitmiş. Bir bardak kadar sütün hediye getirildiğini gördüklerinde Resûl-i Ekrem (sav) "Ashâb-ı Suffâ'yı çağır." diye ona emretmiştir. Bu esnada Ebû Hüreyre (ra) "Bu sütü ben içsem bana anca yeter." diyerek kalbinden geçirmiştir ancak Peygamberimizin (sav) emrine uyarak Ashâb-ı Suffâ'yı çağırmıştır. Peygamberimiz (sav), Ebû Hüreyre'ye "Sütü onlara içir." deyince hepsine doyuncaya kadar o sütten ikram etmiştir. Sonra Peygamberimiz (sav) "Seninle ben kaldık, artık sen içebilirsin." deyince Ebû Hüreyre, doyuncaya kadar o sütten içmiştir. En sonunda Ebû Hüreyre (ra) "Seni hak ile gönderen Allah'a yemin olsun ki içecek yerim kalmadı." deyince Peygamberimiz (sav) Allah'a hamd edip Bismillah diyerek sütün geri kalanı içmiştir.[250]

Bu mûcizeyi değerlendirirken bazı önemli noktalara dikkat etmeliyiz. Öncelikle rivâyeti İmam Buhârî gibi otorite muhaddislerin nakletmeleri, mûcizeyi "gözümüzle görmüş gibi" inanmamızı gerektirmektedir. Hafızasının güçlenmesi için Peygamberimizden (sav) özel dua alan Ebû Hüreyre'nin olayı anlatırken bütün Ashâb-ı Suffâ'yı şahit göstermesi de olayı güçlendirmektedir. Acaba Ebû Hüreyre (ra) gibi bütün hayatını hadise ve dine vakfeden ve "Kim benim adıma kasten yalan söylerse, cehennemdeki yerine hazırlansın."[251] hadisini işiten ve nakleden birisi ezberindeki hadislerin kıymetini ve sıhhatini şüpheye düşürür mü? Ayrıca onun, Ashâb-ı Suffa'nın yalanlamalarını kendine hedef edecek asılsız bir olayı anlatması mümkün olabilir mi?

Peygamberimizin (sav) hissî mûcizelerinin çeşitlerinden yalnızca biri olan berekete dair mûcizelerin onlarca misali vardır. Normal şartlarda bu mûcizelerden bir tanesi bile nübüvveti ispat

249 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 14/51 (No. 8299); 14/277 (No. 8628); Tirmizî, **"Menâkıb",** 46; Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,** 6/109-110.

250 Buhârî, **"Rikâk",** 17.

251 Buhârî, **"Ehâdîsü'l-enbiyâ",** 50.

eden bir delildir. Faraza bu mûcizelerden bazı rivâyetler zayıf bile olsa aynı manadan bahsettiği için manen mütevâtir hükmüne geçer. Burada yemeklerin bereketlenmesiyle ilgili mûcizelerin ortak anlamı ve manevi tevâtür yönü, Peygamber Efendimizin (sav) mübarek duaları sonucunda birçok kez yemeklerin bereketlenmesi ve bu mûcizelerin birçok sahâbe tarafından görülmesidir.

Sonuç olarak berekete dair mûcizeler gösteriyor ki Peygamberimiz (sav) bütün varlıklara rızık veren çok cömert bir zâtın peygamberidir. Bu vesile ile Rabbimiz âdetinin zıddına olarak ona bir anda gaybdan ziyafetler göndermiştir. Nitekim Arap Yarımadası suyu ve ziraati az olan bir bölgedir. Bu sebeple Peygamber Efendimizin (sav) mûcizelerinden bazıları yemek ve su hususunda ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bazı mûcizeler ihtiyaca binaen Cenâb-ı Hakk'ın ona ve ashabına hususi bir ziyafeti hükmünde olmuştur. Zira o mûcizeleri görenlerden bazıları nübüvveti tasdik etmişler, Müslümanların ise mûcizelere şahitlik ettikçe imanları ziyadeleşmiştir.

Suyla Alâkalı Mûcizeler

Peygamber Efendimizin (sav) hissî mûcizelerinden bir kısmı sularla alakalı olmuştur. Konuyla ilgili birkaç misal şöyledir:

Hudeybiye Gazvesi sırasında yaşanan bir olay, Peygamber Efendimizin suyla ilgili mûcizelerinin belki de en çarpıcı örneklerinden biridir. Câbir b. Abdullah'ın (ra) aktardığına göre Hudeybiye'de bin beş yüz kişilik bir grup susuzluk çekmiştir. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sav), bir kap suyla abdest almış ve elini suya daldırmış. Sahâbe, suyun onun parmaklarından adeta bir çeşme gibi aktığını görmüş. Bu sudan bin beş yüz kişi içtiği gibi kaplarını da doldurmuşlardır. Hz. Câbir'e bu durum sorulduğunda o, suyun yüz bin kişiye bile yeteceğini, ancak orada sadece bin beş yüz kişi olduklarını söyler.[252]

252 Buhârî, **"Menâkıb",** 25; Müslim, **"Zühd",** 74.

Ashâbın bu mûcizeyi bizzat yaşamış olmaları, olayın doğruluğuna dair güçlü bir delildir. Zira sahâbe efendilerimiz, doğruluk uğruna canlarını, mallarını ve hatta ailelerini feda etmiş bireylerdir. Peygamberimizin (sav) "Kim benim adıma kasten yalan söylerse, cehennemdeki yerine hazırlansın."[253] hadisi ışığında, onların yalan bir olayı tasdik etmeleri veya suskun kalmaları düşünülemez. Dolayısıyla ashâbın Hz. Câbir'in rivâyet ettiği bu olaya itiraz etmedikleri, hatta destek verdikleri göz önüne alındığında, bu mûcizenin ne kadar sağlam olduğu görülmektedir.

Bir diğer önemli olay ise Tebük Gazvesi sırasında gerçekleşmiştir. Hz. Ömer'in (ra) naklettiğine göre ashâb-ı kirâm aşırı susuzluk çekmektedir. Öyle ki bazıları devesini kesip hörgücündeki suyu içmek zorunda kalmıştır. Bu durum üzerine, Hz. Ebû Bekir (ra), Peygamber Efendimizden (sav) dua etmesini istemiş ve o da ellerini göğe kaldırarak dua etmiştir. Peygamber Efendimiz (sav), ellerini indirmeden gökyüzünde bulutlar belirmiş ve öyle bir yağmur yağdırılmıştır ki herkes kaplarını suyla doldurmuştur. Ayrıca, yağmurun sadece ordunun bulunduğu bölgede yağdığı gözlemlenmiştir.[254]

Bu olaylar, Peygamber Efendimizin (sav) hayatında suyla alakalı yaşanan mûcizelerden sadece birkaçıdır. Bunlar, Peygamberimizin (sav) nübüvvetinin ispatı olmasının yanı sıra, sahâbenin en zor anlarında onlara Allah'ın rahmetini ve yardımını gösterir.

Ağaçlarla Alakalı Mûcizeler

Peygamberimizin (sav) mûcizeleri arasında ağaçların insanlar gibi onun emirlerine uymaları ve yerlerinden kalkıp onun yanına gelmeleri de bulunmaktadır. Bu minvaldeki mûcizeler manen mütevâtirdir. Çünkü sahâbe efendilerimiz bu tarz mûcizeyi haber vermişlerdir. Tâbiînden de birçok kişi bu ağaç mûcizesini nakletmişlerdir.[255] Dolayısıyla bu mûcize çeşidi hiç şüphe kabul etmeyecek bir şekilde sağlamdır.

253 Buhârî, **"İlim",** 38.

254 İbn Huzeyme, **Sahîh,** 1/52 (No. 101).

Konuyla ilgili bir rivâyet şöyledir: Bir seferinde Resûl-i Ekrem (sav), yanına gelen bir bedevîye Müslüman olmasını teklif etmiş. Bedevi, Peygamberimizden (sav) kendisine bir delil göstermesini istemiş. Resûl-i Ekrem (sav) "Vadi kenarındaki ağaç şahit olacak." buyurmuş. Ağaç yerinden sallanarak ve yeri yararak Resûl-i Ekrem'in (sav) yanına gelmiş, doğruluğunu üç kez onaylayarak şehadet etmiş ve sonra yerine dönmüştür.[256]

Peygamberimizin (sav) Mescid-i Nebevi'de hutbe verirken üzerine dayandığı hurma kütüğünün ağlaması da onun mûcizelerinden biridir. Resûl-i Ekrem (sav) Mescid-i Nebevi'de hutbe okurken üzerine dayandığı kuru hurma direği, onun ayrılığından dolayı inleyerek ağlamıştır. Resûl-i Ekrem (sav) de onunla konuşup teselli etmiştir. Bütün cemaat de hurma direğinin inleyerek ağlamasını ve Peygamberimizle (sav) konuşmasını işitmiştir.[257]

Cansız Varlıklarla İlgili Mûcizeler

Peygamberimizin (sav) peygamberliğini tasdik eden mûcizelerden bir kısmı da cansız varlıklarla ilgilidir.

Kur'ân-ı Kerîm'de "…Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı…"[258] âyet-i celîlesi vardır. Müfessirler, bu âyeti Bedir Harbi'ndeki şu olayla tefsir etmişlerdir: Bedir Harbi'nde Peygamber Efendimiz (sav) bir avuç toprak ile küçük taşları eline almış ve

255 Buhârî, **"Menâkıbu'l-ensâr",** 32; Müslim, **"Salât",** 150; **"Zühd",** 74; Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 29/106 (No. 17565); İbn Mâce, **"Fiten",** 23; Tirmizî, **"Menâkıb",** 6; Dârimî, **"Mukaddime",** 4 (No. 16, 17, 23); Hâkim, **Müstedrek,** 2/676 (No. 4237); İbn Hibbân, **Sahîh,** 14/226 (No. 6321); İbn Ebî Şeybe, **Musannef,** 6/321 (No. 31754); Bezzâr, **Müsned,** 14/56 (No. 7503); Begavî, **Şerhü's-sünne,** 13/295 (No. 3718); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 8/292 (No. 14085); 9/6 (No. 14158); 9/10 (No. 14170).

256 İbn Mâce, **"Fiten",** 23; Dârimî, **"Mukaddime",** 4 (No. 23); Bezzâr, **Müsned,** 14/56 (No. 7503); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 9/10 (No. 14170).

257 Buhârî, **"Menâkıb",** 25.

258 **el-Enfâl,** 8/17.

kâfirlerin yüzüne doğru atmıştır. Atarken "Şaheti'l-Vucûh" yani "Yüzleri kara olsun." demiştir. Bu söz aslında bir cümleyken hepsi işitmiş, o bir avuç toprak her bir kâfirin gözüne girmiştir. Her biri gözüyle meşgul olup geri çekilmek zorunda kalmışlardır.[259]

Benzer bir olay Huneyn Gazvesi sırasında gerçekleşmiştir. Peygamber Efendimiz (sav) kâfirlere karşı bir avuç toprak atıp "Yüzleri kara olsun." demiş, her birinin gözü toprakla dolup kaçmışlardır.[260]

Konuyla ilgili başka bir mûcize ise şöyledir: Hz. Ebû Zer (ra) der ki Resûl-i Ekrem'in (sav) yanındaydık. O, avucuna küçük taşları aldı. Bu taşlar, mübarek elinde tesbih etmeye başladılar. Sonra Ebû Bekir Sıddık'ın (ra) eline koydu, yine tesbih ettiler. Sonra Hz. Ömer'in (ra) eline koydu, yine tesbih ettiler. Sonra aldı yere koydu, sustular. Sonra taşları yine aldı, Hz. Osman'ın (ra) eline koydu, tekrar tesbihe başladılar. Sonra bizden kime verdiyse tesbih etmediler."[261] demiştir

Peygamberimizin (sav) dikkat çeken hissî mûcizelerinden birisi de vefat eden insanların onu tanımasıyla ilgilidir. Hz. Ali'nin (ra) talebesi ve tâbiîn döneminin tanınmış âlimlerinden Hasan-ı Basrî'nin (ra) aktardığına göre bir adam çocuğunu kaybettiği için büyük bir üzüntü içerisinde Peygamber Efendimizin (sav) huzuruna gelmiş. Adam, kızının bir derede boğulduğunu ve oraya gömdüğünü dile getirmiş. Bu acı haber üzerine Resûl-i Ekrem (sav), adama acımış ve "Gel, oraya gideceğiz." demiş. Olay yerine vardıklarında, Resûl-i Ekrem (sav), ölmüş kızı ismiyle çağırmış. Ölmüş kız, "Emrindeyim." diye seslenmiş. Peygamber Efendimiz (sav), kıza dönerek ebeveyninin yanına geri dönmek isteyip istemediğini sormuş, kız çocuğu ise, "Yok, ben onlardan daha hayırlısını buldum." demiştir.[262]

259 Vakıdî, **Meğâzî,** 1/81; Taberânî, **Mu'cemü'l-kebîr,** 3/203 (No. 3128). Ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 4/486-487 (No. 2762); 5/442 (No. 3485).

260 Müslim, **"Cihâd",** 81.

261 Bezzâr, **Müsned,** 9/431 (No. 4040); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 8/298-299 (No. 14103).

262 Mâverdî, **A'lâmü'n-nübüvve,** 107; Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/320.

Cansız varlıklarla ilgili mûcizeler, yalnızca burada anlatılanlarla sınırlı değildir. Şöyle ki Peygamber Efendimizin (sav) risâletinin evrensel niteliği, onun bütün kâinatla alakalı olmasını gerektirir. Bu nedenle, cansız varlıklarla ilgili mûcizeler oldukça fazladır. Örneğin, Peygamber Efendimizin (sav) avucunda her bir taşın zikretmesi, her bir taş için ayrı bir mûcize teşkil eder. Bu konuda ortak mana, cansız varlıkların Peygamber Efendimizi (sav) tanıması ve onun yanında coşku ve şevk içinde olmalarıdır.

Hasta ve Yaralıların Şifa Bulması

Peygamberimizin (sav) peygamberliğini tasdik eden mûcizelerden bir kısmı da onun (sav) eliyle hasta ve yaralıların şifa bulmasıdır. Bu mûcizeler manevi mütevâtir kabul edilmektedir. Peygamberimizin (sav) mübarek eli ve nefesi o kadar çok hastaya ümit olmuştur ki birçok hasta, çocuk ve mecnun, onun yanına gelmiş ve bu vesileyle şifa bulmuşlardır. Hatta bu hususta takvasıyla meşhur, kırk defa hacca gittiği bilinen tabiînin büyüklerinden Tâûs-u Yemânî (Ebû Abdullah el-Yemânî) Peygamber Efendimizin (sav) yanına ne kadar mecnun geldiyse Resûl-i Ekrem'in (sav) ellerini sinelerine koymasıyla şifa bulduğundan bahsetmiştir.[263]

Konuyla ilgili bir mûcize Bedir'de gerçekleşmiştir. Nitekim bu gazvede Muavviz b. Afra, Ebû Cehil ile savaşırken; Ebû Cehil o kahraman sahâbenin bir elini kesmiştir. O da öteki eliyle kesilen elini tutup, Peygamberimizin (sav) yanına geldiğinde Resûl-i Ekrem (sav) elini yerine yapıştırmış, mübarek tükürüğünü ona sürdüğünde eli birden şifa bulmuştur.[264] Ayrıca Hayber'in fethinde Resûl-i Ekrem (sav), Hz. Ali'nin (ra) hastalıktan ağrıyan gözlerine mübarek tükürüğünü ilaç gibi sürüp dua etmiş. Bunun üzerine Hz. Ali'nin (ra) gözü anında şifa bulmuştur.[265]

Konuyla ilgili bazı rivâyetler kaynaklarımıza girmiş olsa da Peygamber Efendimizin (sav) eliyle gerçekleşen şifa mûcizelerinin

263 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/335; Alî el-Kârî, **Şerhu'ş-şifâ,** 1/677-678.

264 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/324.

265 Buhârî, **"Meğâzî",** 38; Müslim, **"Cihâd",** 132.

sayısı çok daha fazladır. Zira Efendimizin (sav) mübarek elleri, Lokmân Hekim'in şifalı ilaçları, nefesi de Hz. Îsâ'nın (as) nefesi gibi şifaya vesile olmuştur. Peygamber Efendimizin (sav) eliyle şifa bulan çok sayıda insanın varlığı ve gelen haberler konunun manevi olarak mütevâtir bir seviyeye ulaştığını ortaya koymaktadır.

Dua ve Bedduasının Kabulüyle İlgili Mûcizeler

Peygamber Efendimizin (sav) risâletini ispat eden mûcizelerin bazıları yaptığı dualarla ilgilidir. Resûl-i Ekrem'in (sav) elleri, parmakları ve nefesiyle pek çok mûcize gerçekleşmişken, onun duaları da birçok mûcizeye vesile olmuştur. Şöyle ki İslâm'ın ilk yıllarında, Müslümanların sayısı henüz kırka ulaşmamışken ve ibadetlerini gizli yaptıkları dönemde, Peygamberimiz (sav) içtenlikle şu duayı yapmıştır: "Allah'ım! İslâm'ı şu iki kişiden -Ömer b. Hattab veya Ebû Cehil- en sevimli olanıyla yücelt."[266] Bu samimi duanın ardından sadece birkaç gün geçtikten sonra, Hz. Ömer (ra), İslâm'ı kabul etmiş ve dinini açıktan ilan etmeye başlamıştır.

Resûl-i Ekrem (sav), Hz. Enes b. Mâlik'e evlat ve mal konusunda bereket duasında bulunmuştur. Bu dua sayesinde Allah, Hz. Enes'e bolca evlat ve mal-mülk lütfetmiştir.[267] Yine Peygamberimiz (sav), "Allah'ın Kılıcı" olarak bilinen Hâlid b. Velîd'e saçından birkaç tel vererek, Allah'tan ona yardım etmesi için dua etmiştir. Hâlid b. Velîd, bu saç tellerini miğferinde saklamış ve Peygamberimizin (sav) duasının bereketiyle girdiği her savaşta zafer kazanmıştır.[268]

Peygamber Efendimiz (sav), genel olarak beddua etmekten kaçınmış ve Müslümanları da bu yönde teşvik etmiştir. Nitekim o, İslâm'ın veya sahâbenin zarar görmesi gibi özel durumlarda beddua etmiştir. Peygamber Efendimizin (sav) bedduasına dair bir olay şöyledir:

266 Tirmizî, **"Menâkıb",** 18; Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 9/506 (No. 5696); İbn Sa'd, **Tabakât,** 3/268-270.

267 Buhârî, **"Deavât",** 19; Müslim, **"Fedâilü's-Sahâbe",** 141.

268 Hâkim, **Müstedrek,** 3/338 (No. 5299); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 9/349 (No. 15882).

Fars İmparatoru Kisrâ, Peygamber Efendimizin (sav) kendisine gönderdiği mektubu yırtmıştır. Bu haber Peygamber Efendimize ulaştığında, onlar için "Parça parça olsunlar." diye beddua etmiştir.[269] Bu olay, Peygamber Efendimizin (sav) bedduasının etkisinin bir örneği olarak tarihte yer almıştır.

Konuyla ilgili başka bir rivâyeti İbn Mes'ûd şöyle aktarmıştır: "Kureyş liderleri Kâbe'de Peygamber Efendimize (sav) saygısızlık yapmışlardı. Peygamberimiz (sav), onlara beddua etmişti. Bu beddua alan kişilerin Bedir Savaşı'nda öldürüldüklerine şahit oldum."[270]

Peygamber Efendimiz (sav) nadir olarak beddua etmiş olsa da yaptığı duaların sayısının ve etkisinin büyüklüğü, onun peygamberliğinin önemli bir göstergesidir. Bu duaların kabul görmesi, Peygamberimizin özel konumunu ve Allah'a olan yakınlığını gösterir.

Hayvanların Onu Tanıması

Hissî mûcizelerden bir kısmı da hayvanların Peygamber Efendimizi (sav) tanıması ile ilgilidir. Konuyla ilgili birkaç misal şöyledir:

Bir çoban, keçilerinden birini kapıp kaçmaya çalışan bir kurdu yakalamış. Kurt, "Allah'tan korkmadın, benim elimden rızkımı aldın." deyince çoban hayret etmiş. Kurt, "Seni cennete davet eden bir peygamberi tanımıyorsun, asıl sen ona hayret et!" demiş. Çoban, sürüyü kendi haline bırakıp gidemeyeceğini söylediğinde; kurt, "Sürüye ben bakarım." demiş. Çoban, sürüyü kurda bırakmış ve Peygamber Efendimize (sav) gidip iman etmiş. O, döndüğünde kurdun sürüye zarar vermediğini görmüş, bir keçi kesip kurda ikram etmiş.[271]

Konuyla ilgili diğer bir rivâyet ise şöyledir: Peygamber Efendimizin (sav) hizmetkârı Sefîne, Peygamber Efendimizin (sav) emriyle yola çıkmış. Yolculuğu sırasında bir aslanla karşılaşan Sefîne, aslana "Ben Peygamber Efendimizin (sav) hizmetkârıyım." demesi üzerine aslan, Sefîne'ye zarar vermeden oradan uzaklaşmış.

269 Buhârî, **"İlim",** 7; Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 4/69 (No. 2184).

270 Buhârî, **"Vudû",** 69; Müslim, **"Cihâd",** 107 (No. 1794).

271 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 310-311.

Başka bir rivâyette ise Sefîne'nin yolunu kaybettiği ve aslanın ona zarar vermediği gibi ona yol gösterdiği belirtilmektedir.[272]

Meleklerin Onu Tanıması

Hissî mûcizelerin bir kısmı, meleklerin ve cinlerin onu tanımasıyla ilgilidir. Bu konuda, İmâm Buhârî ve İmâm Müslim gibi birçok hadis âlimi, ittifakla şu olayı aktarmaktadır: Bir seferinde, Cebrâil (as) beyaz elbiseli bir insan kılığında gelerek, ashâbın arasında oturan Resûl-i Ekrem'in (sav) yanına yaklaşmış ve "iman", "İslâm" ve "ihsan"[273] nedir?" diye sormuştur. Resûl-i Ekrem (sav) bu terimleri açıklamış ve orada bulunan sahâbe hem ders almış hem de bu zâtı net bir şekilde görmüşlerdir. O zât, bir misafir gibi görünmesine rağmen onun üzerinde yolculuk izlerine rastlanmamış, kısa bir süre sonra da aniden ortadan kaybolmuştur. Bu olayın hemen ardından, Resûl-i Ekrem (sav), ashâba hitaben, "Cebrâil, size dininizi öğretmek amacıyla bu şekilde geldi." demiştir.[274]

Ashâb, birçok kez Hz. Cebrâil'i (as) sahâbeden Dıhye (ra) suretinde görmüştür. Ayrıca Uhud Harbinde Sa'd b. Ebî Vakkas, Cebrâil (as) ve Mikâil'i (as) beyaz elbiseli muhafız suretinde Peygamber Efendimizin (sav) yanında görmüştür.[275]

Peygamber Efendimiz (sav) ile ilgili birçok mûcize türü saydık. Bu mûcize türlerinin içerisinde yer alan toplam mûcize sayısı yüzlercedir. Bazı mûcizelerin senetleri çok sağlam olmasa bile mûcizelerin ortak özellikleri, manaları ve ayrıca hepsinin mûcize rivâyeti olması; mûcize rivâyetlerinin ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Şu halde bu kadar güçlü mûcize rivâyetlerini inkâr etmek mümkün değildir.

272 Hâkim, **Müstedrek,** 2/675 (No. 4235); 3/702 (No. 6550); Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** 9/366 (No. 15972).

273 Allah'a O'nu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Her ne kadar sen O'nu görmüyorsan da O seni muhakkak görür.

274 Buhârî, **"Îmân",** 37; Müslim, **"Îmân",** 1.

275 Müslim, **"Fedâil",** 46-47.

İslâm, gerçekçi bir dindir ve müntesiplerine güç yetiremeyecek tekliflerde bulunmaz. Dolayısıyla mûcizelerin hepsini bilme zorunluluğu yoktur. Bu bağlamda, Peygamber Efendimizin (sav) ve peygamberlerin sahîh kaynaklarda geçen mûcizelerine inanmak yeterlidir. Burada şuna dikkat çekmek gerekir ki Peygamber Efendimiz (sav) ve diğer peygamberlerin mûcizelerini detaylarıyla öğrenmek onlara olan muhabbetin artmasına güzel bir vesiledir.[276]

Sonuç olarak bu mûcizeler, Peygamber Efendimizin (sav) kâinattaki her varlık tarafından tanındığını ve onunla alakadar olduğunu göstermektedir. Bu, Peygamber Efendimizin (sav) kâinatın yaratıcısı ve tüm varlıkların Rabbi olan Allah'ın bir elçisi olduğunu gösterir. Resûl-i Ekrem (sav), ağaçlardan hayvanlara, taşlardan meleklere kadar her şeye Cenâb-ı Hak tarafından tanıttırılmıştır. Dolayısıyla onun son peygamber olarak gönderildiği de iyice tasdik edilmiştir.

D. Mi'rac

Peygamber Efendimizin (sav) önce amcası Ebû Talip, kısa bir süre sonra da hanımı Hz. Hatice (r.anhâ) vefat etmişti. Peygamber Efendimiz (sav), bu iki değerli yakınını kaybetmenin üzüntüsünü derinden hissetmiş, bu nedenle o yıl, "Hüzün Yılı" olarak adlandırılmıştır.

Ayrıca aynı dönemde Peygamberimiz (sav), Sakif kabilesinin desteğini almak için Taif'e gitmiştir. Ancak Sakif kabilesi, Peygamberimize (sav) destek vermeyip aksine ona eziyet etmiştir. İşte bu dönemde, Peygamber Efendimiz (sav) oldukça mahzun iken, hicretten sekiz ay önce, Recep ayının 27. gecesinde İsrâ ve Mi'rac mûcizeleri gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, Mi'rac mûcizesinin Peygamber Efendimizi (sav) teselli etmek gibi bir hikmeti olduğunu söyleyebiliriz.

Peygamber Efendimizin (sav) Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya yaptığı gece yolculuğuna

276 Mûcizeler hakkında detaylı bilgi almak isteyenler, Kâdî İyâz'ın **'Şifâ-i Şerîf'** adlı eserine müracaat edebilirler.

İsrâ, Kudüs'ten göğe yükselmesine ise Mi'rac denir. Buna göre bir gece Peygamber Efendimiz (sav), Burak namındaki bir binekle Harem-i Şerif'ten (Mekke'den) Mescid-i Aksa'ya (Kudüs'e) getirilmiş; burada bütün peygamberlerle görüşmüş ve onlara imam olup namaz kıldırmıştır.

İsrâ olayı Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle bildirilmiştir: "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz o, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."[277]

Necm suresinde ise mi'rac mûcizesi şu şekilde anlatılmaktadır: "Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti. Kalp, (gözün) gördüğünü yalanlamadı. (Şimdi siz) gördüğü şey hakkında onunla tartışıyor musunuz? Andolsun ki o, Cebrâil'i bir başka inişte daha (aslî suretiyle) görmüştü. Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında. Me'vâ cenneti onun (Sidre'nin) yanındadır. O an Sidre'yi kaplayan kaplamıştı. Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı. Andolsun o, Rabbinin en büyük alametlerinden bir kısmını gördü."[278]

Peygamber Efendimiz (sav) Allah'ın kullarına gönderdiği manevi hediyelerle Mi'rac'tan dönmüştür. Bu hediyeler: beş vakit namaz, Bakara sûresinin son iki âyeti, Allah'a şirk koşmamak kaydıyla bütün ümmetinin affedileceği müjdesidir.[279]

Hadis kaynakları ile siyer ve delâil kitaplarında isrâ ve mi'racla ilgili birçok rivayet mevcuttur. Buhârî ve Müslim'de yer alan rivayetlerin ortak noktalarına göre olay şu şekilde cereyan etmiştir: Bir gece Resûlullah, Kâbe'de Hicr veya Hatîm denilen yerde iken -bazı rivayetlerde uykuda bulunduğu sırada veya uyku ile uyanıklık arası bir halde- Cebrâil geldi; göğsünü açtı, zemzemle yıkadıktan sonra içine iman ve hikmet doldurup kapattı. Burak adlı bineğe bindirip Beytülmakdis'e götürdü. Resûl-i Ekrem Mescid-i

277 **el-İsrâ,** 17/1.

278 **en-Necm,** 53/10-18.

279 Müslim, **"Îmân",** 279.

Aksâ'da iki rek'at namaz kılıp dışarı çıktığında Cebrâil biri süt, diğeri şarap dolu iki kap getirdi. Resûlullah süt dolu kabı seçince Cebrâil kendisine "fıtratı seçtin" dedi, ardından onu alıp dünya semasına yükseltti.[280]

Peygamber Efendimizin (sav), Beytü'l-Makdis'ten Cebrâil (as) ile göğe yükselişi ve Hz. Adem ile Buluşması

Kudüs'teki Beytü'l-Makdis'ten Cebrâil (as) ile mi'rac merdiveniyle birlikte yükseldiler. Nihâyet dünya semâsına vardılar. Hz. Cebrâil gök kapısını çaldı:

"Kim o?" denildi.

"Cibril'im!"

"Yanındaki kim?"

"Muhammed."

"Ona gelmesi için haber gönderildi mi?"

"Evet, gönderildi."

Bunun üzerine gök kapısı onlara açıldı ve dünya semâsının üstüne çıktılar. Peygamber Efendimiz (sav), orada oturan bir zât gördü. Onun sağ ve solunda birtakım karaltılar vardı. Sağına bakınca gülüyor, soluna bakınca ağlıyordu. Peygamber Efendimize (sav), "Hoş geldin, safa geldin, salih peygamber, salih oğul!" dedi.

Peygamber Efendimiz (sav), Hz. Cebrâil'e, "Bu kim?" diye sorunca Cebrâil (as) şu cevabı verdi:

"Bu baban Âdem'dir. Sağındaki ve solundaki karaltılar da çocuklarının ruhlarıdır. Sağındakiler cennetlik, solundakiler cehennemlik olanlardır. Bu sebeple sağına bakınca güler, soluna bakınca ağlar."[281]

280 Buhârî, **"Salât",** 1, **"Tevhîd",** 37, **"Enbiyâ'",** 5, **"Bed'ü'l-halk",** 7, **"Menâkıb",** 25, **"Menâkıbü'l-ensâr",** 42; Müslim, **"Îmân",** 259, 262-263, **"Fezâ'il",** 164; Ayrıntılı bilgi için bk. Salih Sabri Yavuz, "Mir'ac", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 30/132-135.

281 Müslim, **"İman",** 263.

Peygamber Efendimizin (sav) diğer peygamberler ile görüşmesi

Buradan sonra Peygamber Efendimiz (sav) ve Hz. Cebrâil ikinci semâya yükseldiler. Gök kapısı açıldı ve Peygamber Efendimiz (sav), orada Hz. Yahya ve Hz. İsâ (as) ile karşılaştı.

Hz. Cebrâil, "Bu gördüklerin Yahya ve İsâ'dır. Onlara selâm ver." dedi.

Hz. Yahya ve Hz. İsâ Peygamber Efendimize (sav): "Hoş geldin, safa geldin sâlih peygamber, sâlih kardeş." dediler.

Bundan sonra Peygamber Efendimiz Cebrâil (as) ile birlikte üçüncü katta Hz. Yusuf (as) ile, dördüncü katta Hz. İdris (as) ile, beşinci katta Hz. Hârun (as) ile, altıncı katta Hz. Mûsa (as) ve yedinci katta da Hz. İbrâhim (as) ile görüştü. Onların hepsi de kendisine "hoş geldin" diyerek Mi'racını tebrik ettiler.[282]

Mi'rac'da Hz. İbrahim, Peygamber Efendimize (sav) şöyle demiştir: "Ümmetin cennet için çok fidan diksin. Oranın toprağı verimli, arazisi ise geniştir. Cennete dikilen fidan ise şu sözdür: Subhânallâhi ve'l-hamdulillâhi ve lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber/ Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim. Hamd O'na mahsustur. O'ndan başka ilâh yoktur. En büyük O'dur."[283]

Peygamber Efendimiz (sav) Cebrâil (as) ile birlikte yedi kat semâdan sonra "Sidretü'l-Müntehâ"ya[284] kadar birlikte gitmiş; orada ahiret alemlerini görmüş ve "Refref" adlı vasıta ile tek başına[285] Kâbe Kavseyn'e[286] ulaşmış ve mekândan münezzeh olan Rabbimizin cemaline ve sohbetine müşerref olmuştur.

282 Müslim, **"İman",** 263.

283 Tirmizî, **"Daavât",** 60.

284 Peygamber Efendimizim (sav), Mi'rac gecesi yanında ilahî sırlara mazhar olduğu ağaç. Ayrıntılı bilgi için bk. Süleyman Uludağ, "Sidretü'l-Müntehâ", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 37/151-153.

285 Râzî, **Tefsîrü'l-Kebîr.** 2/445.

286 Kur'ân'da Peygamber Efendimizim (sav) Mi'racda Cebrâil'e veya Allah'a çok yaklaştığını anlatan ifade (**en-Necm,** 53/9), Detaylı bilgi için bk. Salih Sabri Yavuz, "Mi'rac", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 30/132-135.

Ayrıca Mi'rac'da ümmete her gün elli vakit namaz farz kılınmış. Hz. Mûsâ'nın, buna ümmetinin güç yetiremeyeceğini ifade etmesi üzerine Peygamberimiz (sav) Cenab-ı Hak'tan bu ibadetin hafifletilmesini istemiş ve böylelikle namaz beş vakte düşürülmüştür.[287] Namazın beş vakte düşülüp Allah katında elli vakit namaz sevabının verilmesi ise Peygamberimizin (sav) Allah katındaki makbuliyyetine ve ümmetinin rahmete mazhar olmuş bir ümmet olduğuna bir delildir.

Peygamber Efendimiz (sav) Mi'rac'tan döndüğünde müşrikler bu mûcizeyi kabul etmemişlerdir. Onlar, Peygamber Efendimizden (sav) bu mûcizenin doğruluğuna delil olarak Mescid-i Aksa'yı tarif etmelerini istemişlerdir. Çünkü onlar, Peygamber Efendimizin (sav) Kudüs'e daha önce hiç gitmediğini biliyorlardı. Fakat Peygamberimiz (sav) mûcize olarak Mescid-i Aksa'yı doğru bir şekilde tarif edince müşrikler susmak zorunda kalmışlardır.[288]

Mir'ac olayına inanmayan Mekkeli müşrikler, buna Hz. Bekir'in de inanmayacağını düşünerek gelip ona haber vermişlerdir. Ancak ondan umdukları cevabı alamamışlar. Hz. Bekir hiç tereddüt etmeden Mir'ac olayını kabullenmiş ve "Sıddık" ünvanını perçinlemiştir.[289]

Mi'rac'ın pek çok harikaları vardır. Peygamberimizin (sav) çok kısa bir zamanda seyahatini tamamlaması bunlardan biridir. Bu esnada Cenâb-ı Hak, kudretiyle İsrâ ve Mi'rac mûcizelerini Peygamber Efendimize (sav) yaşatmıştır. Burada Peygamberimizin (sav) Mi'rac'a birçok görüşe göre hem bedeni hem ruhuyla çıkması ayrı bir harikadır. Nitekim sonsuz kudret sahibi Rabbimiz, Hz. Muhammed'i (sav) beden ve ruhuyla Mekke'den Kudüs'e getirmiş ve oradan da göğe yükseltmiştir.

Peygamberimiz (sav) Cenâb-ı Hakk'ın varlığının delillerini, kudretinin harikalarını maddi ve manevi âlemlerde seyahat ederek görmüş, gözümüzle göremediğimiz fakat iman ettiğimiz ha-

287 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 19/487, 488 (No. 12505).

288 İbn Sa'd, **Tabakat** 1/215-216.

289 İbn Hişâm, **Sîre,** 1/398-399

kikatlere şahit olmuş; melekleri, cenneti ve cehennemi görmüştür. Yine o, bütün varlık âlemleri adına temsilci olarak âlemlerin Rabbi olan Allah ile görüşmüş, kelâmını işitmiş ve cemâliyle müşerref olmuştur.

Mi'rac mûcizesi Peygamberimize (sav) hastır. Zira kendisinden başka hiç kimse bu yüksek makama erişememiştir ve erişemeyecektir. Konuyla ilgili şu hususa da dikkat edilmelidir: Peygamber Efendimizin (sav) Mi'rac gecesinde yaşadığı olayları, Allah'a ve peygambere inanmayan bir kişiye doğrudan anlatmak uygun değildir. Çünkü Mi'rac'da yer alan hakikatler, ancak İslâmî inanç çerçevesinde anlaşılabilir. Bu nedenle Mi'rac olayının anlatılacağı kişinin, öncelikle iman esaslarına inanması gerekmektedir. Bu olayda, davet eden Allah'tır, davet edilen Peygamber Efendimizdir (sav). Hazırlık yapanlar ve Peygamber Efendimizi (sav) götüren meleklerdir. Görülen yerler cennet ve cehennemdir, davette ikram edilen ise Kur'ân-ı Kerîm'den Bakara sûresinin son âyetleridir ve bunlar aynı zamanda kaderin bir parçasıdır. Dolayısıyla altı iman esasına inanmayan kimsenin Mi'rac'ı idrak etmesi mümkün değildir.

E. Ayın İkiye Yarılma Mûzicesi (Şakk-ı Kamer)

Şakk-ı Kamer mûcizesi, Peygamber Efendimizin (sav) bir parmağının işaretiyle ayın ikiye bölünmesi hadisesidir. Şöyle ki bir gece vakti Mekkeli bazı müşrikler Peygamber Efendimizden (sav) bir mucize istemiş. O da "ayın ikiye yarılma mucizesi"ni göstermiştir.[290] Kur'ân-ı Kerîm'de bu olaya şu âyetle işaret edilmiştir: "Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı."[291]

Müşrikler bu açık mûcizeyi gördükleri halde inanmak istememiş ve "Bu, bize yapılan bir sihirdir." demişlerdir. Eğer başka yerlerdeki kafileler bu hadiseyi görmüşlerse olay doğrudur. Yoksa bize sihir etmiştir." demişlerdir. Ertesi sabah diğer yerlerden gelen kafileler "Böyle bir olayı gördük." diyerek haber verince, kâfirler

290 Buhârî, **"Menâkıb",** 27.

291 **el-Kamer,** 54/1.

bu mûcizeyi inkar edemeyip, Peygamber Efendimiz (sav) hakkında "Muhammed bizi sihirledi." demişlerdir.[292]

Ayın ikiye bölünmesi meselesini kabul etmek istemeyenler kendilerince buna bir kısım itirazlarda bulunmuşlardır. Onlar, "Eğer ay ikiye bölünseydi insanlar bunu bilirlerdi. Tarihçiler bu olaydan bahsederlerdi." gibi sözlerle böyle büyük bir mûcizeyi karalamak istemişlerdir.

Şakk-ı Kamer olayı harika bir mûcize olmakla birlikte aynı anda bütün insanlar bu mûcizeyi görememiştir. Bunun sebeplerinden bazıları şunlardır: Bu mûcize çok kısa bir süre içerisinde ve az bir insan topluluğu önünde gerçeklemiş ve gece olduğu için insanların uyku saatlerinde olmuştur. Mûcize gerçekleştiğinde başka bölgelerde havanın bulutlu olması gibi nedenler de bu mûcizenin görülmesini engellemiştir. Ayrıca dünyanın diğer yarısı gündüz olduğundan buradaki insanların da bu mûcizeyi görme imkânları olmamıştır. Zaten gören olsa bile böyle anlık bir olayı birilerinin ancak hayal gördük şeklinde nakletmesi mümkündür.

Bu itiraza yönelik birkaç hususa burada temas etmemiz gerekir. Bunlardan bir tanesi Kur'ân'ı inkâr eden müşriklerin bile bu olayın gerçekleşmediğini iddia etmemeleridir. Eğer böyle bir şeyi görmemiş olsalardı, "Görmedik" derlerdi. Ancak olayın sonucunda "…bu, süregelen bir sihirdir." demişlerdir.[293] Konuyla ilgili ikinci bir husus, ayın ikiye bölünmesi hadisesi, inkâr edenleri ikna etmek için olup onları imana zorlamak için değildir. Dolayısıyla böyle bir mûcizenin herkes tarafından görülmesine gerek yoktur.

Sonuç olarak, Şakk-ı Kamer mûcizesi; âyetle sabit olması, sahâbenin nakletmeleri, tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn imamları ile sonrasında gelen âlimlerin ittifakla kabul etmeleri, ayın ikiye bölünmesi mûcizesini kesin bir şekilde ispatlamaktadır.

292 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 27/314-315 (No. 16750); Tirmizî, **"Tefsîr",** el-Kamer, 54/1; Ebû Hayyân, **Tefsîr,** 10/32; İbn Âşûr, **Tefsîr,** 27/165; Vâhidî, **Esbâbü'n-Nüzûl,** s. 418.

293 **el-Kamer,** 54/2.

3. bölüm

PEYGAMBERLİKLE İLGİLİ BAZI MESELELER

A. Peygamber Varisleri Yetiştirmek[294]/Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN

17 Aralık 2002 tarihinde İslâm dünyası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah'ın Florida'da vefat ettiğini öğrendi. Bu büyük bir kayıptı. Kendisi hicri takvimle 1326-1423 = 97, miladi takvimle 1908-2002 = 94 yıllık uzun, bilim ve hizmet bakımından fevkalade zengin ve bereketli bir hayat yaşadıktan sonra bu fâni dünyadan ayrılmış oldu. Allah gani gani rahmet eylesin."[295]

Eğer bir ilim adamının bilimsel kişiliği, iyi yetişmiş, araştırıcı, gerçekçi, evrensel çapta bilim dünyasını etkileyecek eserler sahibi olmak, alanlarında uzmanlaşmış yeni ilim adamları yetiştirmek gibi kriterlerle ölçülüyorsa, merhum hocanın, bu ölçülerin tümüne en üst seviyeden sahip olduğu açıktır. Biz, merhum hocanın temsil ettiği ilim adamı niteliği bakımından vefatıyla hatırlattığı bir hadis-i şerif ve dolayısıyla temel bir ihtiyacımız üzerinde durmak istiyoruz.

Buhâri rahimehullah (v. 256) dedi ki, bize İsmail b. Ebî Üveys (v. 226) rivâyet etti. Dedi ki bana Malik (v. 179), Hişam b. Urve'den (v. 146), (o da) babasından (Urve b. ez-Zübeyr [v. 94]), (o da) Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan (v. 65) naklen rivâyet etti.

Abdullah b. Amr (v. 65) (ra), "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken dinledim." demiştir:

"Allah, ilmi insanlara lütfettikten sonra onu hafızalardan çekip almaz. Fakat ilim adamlarını, bilgileriyle birlikte ortadan kaldırmak suretiyle ilmi de kaldırır. O kadar ki, bir tek âlim bile bı-

---

294 İsmail Lütfi Çakan, **Seçme Hadisler,** s. 233-239.

295 M.Ü. İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Öğretim üyesi Prof. Dr. İsmail Yiğit Bey anlatıyor: Yurt dışında bulunduğum 90'lı yıllarda birkaç arkadaşla Hamidullah hocayı ziyaret etmek istedik. Paris'te hocanın oturduğu mahalleye geldik. Karşılaştığımız bir Türk işçisine hocayı biraz tanımlayarak oturduğu yeri sorduk. İşçi durdu, düşündü ve sonra: "Ben kendisini tanımıyorum, ama arkadaşlar bu civarda bir evliya yaşıyor diyorlar. Herhalde siz onu soruyorsunuz." dedi. İşçinin dile getirdiği oradaki Müslümanlara ait bu kanaat, bence her şeyi anlatıyordu.

rakmaz. Neticede insanlar, kendilerine soru yöneltilen ve şahsi görüşleriyle cevap (fetvâ) veren birtakım câhil kimseleri önder edinirler. Onlar da bu yaptıklarıyla hem kendileri sapar hem de halkı saptırırlar."[296]

İlmin Ortadan Kalkması

Hadîsimizde ilmin ilahî bir lütuf olarak müminlere sunulduktan sonra, onların elinden alınmasının yolu ve yöntemi yani bu konudaki sünnetullah anlatılmaktadır. Allah Teâlâ'nın, ilmi insanlar hafızalarından silmek suretiyle değil, o ilme sahip olan alimler toplumdan çekip alarak ortadan kaldıracağı, bilen kimseler kamayınca da birtakım kara câhillerin bu boşluğu doldurmaya kalkışacağı dikkatlere sunulmaktadır. Bilgi boşluğunu doldurmak ile doldurmaya kalkışmak hiç şüphesiz çok farklıdır. Çünkü işin temelinde bilgi ve bilgisizlik gibi birbirine tam anlamıyla zıt iki ayrı hal söz konusudur. Nitekim bilmediği halde görüş beyan edip fetvâ vermeye kalkışanların hem dâll hem mudill, (halkımızın söyleyişiyle "hem kel, hem fodul") olacağı açıkça belirtilmiştir.

Ciddi Uyarı

Hadîs-i şerif, âlimlerin değerinin onlar yaşarken bilinmesini, aksi halde cahiller tarafından bilgilendirilen toplumlarda sapıklığın kaçınılmaz olacağını hatırlatarak pek ciddî bir uyarıda bulunmaktadır. Nitekim bir rivâyette[297] bildirildiğine göre Vedâ haccı esnasında Hz. Peygamber çevresindekilere, "İlim ortadan kaldırılmadan ondan yararlanmasını bilin!" tavsiyesinde bulunmuştur. Bunun üzerine kendisine, "Ey Allah'ın resûlü, Kur'ân elimizde ve biz onu okuyup, çoluk çocuğumuza öğretiyorken bizim yolumuzu şaşıracağımızdan mı endişe ediyorsunuz?" diye sorulmuştur. Hz. Peygamber de "Allah sizin iyiliğinizi versin, Ehl-i kitabı hatırlamaz mısınız? Onların da ellerinde Tevrat ve İncil bulunuyor, onu okuyor ve okutuyorlardı. İyi biliniz ki ilmin ortadan kalkması demek, ilim sahiplerinin yok olmasıdır.

296 Buhârî, **"İlim",** 34. Ayrıca bk. **"İ'tisâm",** 7; Müslim, **"İlim",** 13; Tirmizî, **"İlim",** 5; İbn Mâce, **"Mukaddime",** 8.

297 Bk. Heysemi, **Mecmau'z-zevaid,** 1, 200-202.

(Elâinne zehabe'l-ilmi zehâbü hameletihi!) buyurmuş, ulemanın değerini bilenlerin, ilmin değerini bilmiş olacağını duyurmuştur. Çünkü câhil kimselerin âlim ve önder yerine konulduğu ortamlarda, bu kişilerin yapacağı şey, kendilerine arzedilen meseleler hakkında kişisel kanaat ve düşünceleriyle görüş beyân etmek ve fetvâ vermektir. Allah'ın Kitabı ve Rasûlullah'ın (sav) sünneti yerine kişisel kanılar ikâme edilmeye başlandı mı sonuç bellidir: Hem fetvâ verenin hem de o fetvâ ile amel edenin Kitap ve Sünnet çizgisinden sapması. Bu ağır sonucun sebebi ise, bilmediği konuda konuşmak, ilimsiz fetvâ vermeye kalkışmak, bir başka ifade ile şahsi re'y ile din adına ahkâm kesmektir. Bu sebeple büyük muhaddis Buhâri, dînî hiçbir esasa dayanmayan kişisel arzu ve görüş demek olan re'y'i ve yine Kitap, Sünnet ve İcmâ gibi üç temel prensibe uygun düşmeyen şahsî zanna dayalı kıyası sakıncalı bulmakta, re'y-i mezmûm ve kıyası fâsid (veya mezmûm)'nin kişiyi Kitap ve Sünnet çizgisinden saptırdığını hadisimizle belgelemekte[298] ve olayı tamamen bilimsel ve usûlî bir ortama taşıyıp asıl yerinde ve isabetle değerlendirmektedir.

Tarihi Gelişmeler

Peygamber Efendimizin (sav) eğitiminde kıvamını bulmuş ilk Müslüman nesiller hadisimizin bu uyarısını tam olarak algılamış ve gereğini yerine getirmekte gecikmemişlerdir. Hatta hadisimizin uyarı cümlelerini gerekçe göstererek teşebbüs ve hizmetlerini temellendirmiş ve gerçekleştirmişlerdir. Aşağıda işaret edeceğimiz iki büyük ilmî faaliyetin kahramanları (sahâbiler ve tabiîler), hadisten ne anladıklarını da fiilen ortaya koymuşlardır. Şöyle ki, İslâm kültür tarihinde Kur'ân-ı Kerîm'in cemi (Mushaf haline getirilmesi) ve hadislerin resmen tedvini/ toplanması "ulemanın vefatı ve ilmin ortadan kalkması kuşkusu"na dayandırılmıştır.[299]

298 Bk. Buhâri, **"İ'tisâm",** 7. Hemen işaret edelim ki Buhâri, Kitap, Sünnet ve İcmâ'a dayanan re'ye, yani ictihada ve yine aynı esaslara uygun olarak ortaya konan ve edille-i şer'iyye'nin dördüncüsü sayılan kıyâs'a aslâ karşı çıkıyor değildir. Zira o, konu başlığında ("terceme") "kıyâs" kelimesini mutlak olarak değil, "tekellüf - zorlama" sıfatıyla birlikte zikretmiştir. Böylece, zorla ve zorlanarak yapılan kıyâs-ı fâsidi kasdettiğini ortaya koymuştur.

299 Buhârî, **"İlim",** 34 (konu başlığında); Dârimi, **"Mukaddime",** 43; Kettanî, **er-Risâle,** s. 3.

Hadîsimizdeki uyarı, İslâm tarihinde bu iki büyük hizmetin geciktirilmeden yerine getirilmesine vesile olmuştur. Yani cem'ul-Kur'ân ve tedvinü'l-ehâdis hizmetleri bu hadisin irşadı ve bereketi olarak hayatımızdaki yerini almıştır.

Öte yandan bilindiği gibi iyi yetişmiş âlimlerin yokluğu, yetîm-i ulema toplumları meydana getirir. Bu acı duruma düşüldüğüne dair kuşku ve yakınmalar, Kâdı İyaz'dan (v. 544 /1149) bu yana hemen her dönem ve yörede bir şekilde görülegelmiştir. Aslında Kâdı İyaz'ın, kendisi gibi birçok şöhretli âlimin yaşadığı hicrî altıncı asırda böyle bir yakınmayı dile getirmesini anlamakta güçlük çektiğini itiraf eden Tecrid-i sarîh mütercim ve şârihlerinden Kâmil Miras (ö.1957), neticede, hadiste bildirilen dalâlet/sapıklık zamanının, şerhi yazdığı dönemde (1937-1947) görüldüğünü kabul etmekte ve "Bugün gazete sütunlarına geçen dinî mevzûlara dair yazılar tam bir anarşi hâlindedir." diye bu kanaatini delillendirmektedir.[300] Günümüzde de herhalde, merhum Kâmil Miras'ın bu cümlesine, "Dinî konularda zamana bağlı kaygılarla haberleşme ve iletişim vasıtalarından/medyadan topluma yansıtılan çoğu görüş ve fetvâlar, hadisimizde dile getirilen gerçeğin çağdaş delilleridir." diye eklemede bulunmak mümkündür.

İlim Adamı Yetiştirmek

"Âlimler, peygamberlerin vârisleridir."[301] Binaenaleyh bize göre günümüzün ihtiyacı, en büyük meselesi hatta en kapsamlı cihadı, dünya çapında ilim adamı yetiştirmek noktasında yoğunlaşmaktadır. Ülkemizdeki ilmî ve akademik kurumların önündeki hedef aslında budur. Dini ilimler konusunda bu ihtiyaç, diğer alanlarındakinden daha önceliklidir. Çünkü şimdilerde dünya, İslâm tebliğine, İslâm hakkında doğru bilgilendirilmeye her zamankinden daha açık ve muhtaç durumdadır. Kültürel savaş ortamının sınırı kalmamıştır. Böylesi bir ortamda başarı, İslâm

300 Bk. **Tecrid Tercemesi,** XII, 407-408.

301 Buhârî, **"İlim",** 10 (başlıkta); Ebû Dâvûd, **"İlim",** 1; Tirmizî, **"İlim",** 19; İbn Mâce, **"Mukaddime",** 17; Dârimî, **"Mukaddime",** 32; Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 1, 110, V, 196.

tebliğini üstlenip sürdürebilecek bilinçli, tecrübeli ve yetkin kafa ve gönüllerin yetiştirilmesine bağlıdır. Bu da söz konusu ihtiyacı görüp ona göre rahmetli Hamidullah hoca örneğinde olduğu gibi dünya çapında Müslüman âlimler yetiştirmek için gerekli yatırım ve kurumların devreye konulmasını gerektirmektedir. Bir şekilde dünyayı gören ve tanıyanların artık bu noktadaki ilim adamı ihtiyacını karşılamanın ciddi ve kurumsal gayretine soyunmaları, peygamber varisleri kadrosu yetiştirme borcunun[302] ödenmesi anlamına gelecektir. Merhum hoca, sözünü ettiğimiz bu ihtiyacı, hayatı ve hizmetleriyle gözler önüne sermiş olmak gibi çok farklı bir imtiyazı da temsil etmektedir. "Ölüm vâiz/öğütçü olarak yeter."[303] beyanı, bu çerçevede daha bir derinden ve azametle önümüzdedir şimdi. Bize göre Üstad Hamidullah vefatıyla Müslümanlara işte bu dünya çapında âlimler yani peygamber vârisleri yetiştirme çağrısı yapmaktadır.

Bu sessiz çığlığı duyan var mı dersiniz?

B. Yegâne Endişesi Ümmetiydi[304]/Doç. Dr. Fatih KURT

Rasûlullah (sav) Medine'ye gitmek üzere Mekke'den yola çıkmıştı. Yanında bulunan sahâbenin ileri gelenlerinden Sa'd b. Ebû Vakkâs, seyahat esnasında yaşadığı bir hatırasını şöyle anlatıyordu:

"Azverâ'ya yaklaştığımız zaman Rasûlullah (sav) bineğinden indi. Ellerini kaldırıp Allah'a bir süre dua ettikten sonra secdeye kapandı ve uzun bir süre secdede kaldı. Daha sonra kalktı, ellerini kaldırıp bir süre daha Allah'a dua etti ve sonra tekrar secdeye varıp uzun süre secdede kaldı. Sonra kalktı, ellerini kaldırıp bir süre daha Allah'a dua ettikten sonra yine secdeye kapandı. Resûl-i Ekrem (sav) ardından şöyle buyurdu: 'Ben Rabbimden niyazda bulundum ve ümmetim için şefaat ettim. Bana ümmetimin üçte birini bağışladı. Bunun üzerine Rabbime şükretmek için secdeye vardım. Sonra başımı kaldırıp ümmetim için (tekrar) Rabbimden

302 **Âl-i İmrân,** 3/103.

303 Beyhakî, **Şuabü'l-îmân,** VII, 353; Heysemî, **Mecmau'z-zevâid,** X, 308; İbn Recep, **Câmiu'l-ulûm ve'l-hikem,** s. 290

304 Fatih Kurt, **Onun Gibi Yaşamak,** s. 271-280.

dilekte bulundum. Bana ümmetimin üçte birini (daha) bağışladı. Bunun üzerine Rabbime şükrümün ifadesi olarak (ikinci defa) secdeye vardım. Sonra başımı kaldırıp ümmetim için Rabbimden (üçüncü defa olmak üzere) dilekte bulundum. Bunun üzerine benim için ümmetimin son üçte birini de bağışladı. Rabbime şükrümü eda etmek üzere (üçüncü kez) secdeye vardım."[305]

Böyle bir davranışın sahibi ancak bütün hayatını ümmetinin selâmetine adayan bir peygamber olabilirdi. Ümmetinden bir kişinin bile rahmetten yoksun kalmasına gönlü razı değildi ve sıcak kumlara yüz sürerken bütün çabası ateşten uzak tutmaktı onları. Ve bu çabanın neticesinde, Yüce Allah, Hz. Peygamber'e ümmet olan, tevhide inanan, çeşitli günahlar işlemiş olsa da şirk koşmayan müminlerden dilediğini bağışlayacaktı.[306]

Allah Resûlü (sav), ümmetine olan eşsiz sevgi ve merhametinin neticesinde, dünya ve âhiret saadeti için onlara tavsiyelerde bulunurdu. Kimi zaman verdiği mesajın öneminden dolayı heyecanlanır, gözleri kızarır, sesi yükselir, sanki düşman tehlikesine karşı bir orduyu uyarıyormuşçasına celâllenirdi.[307]

Bir defasında kendisiyle ümmetinin hâlini şöyle anlatmıştı: "Benimle ümmetimin durumu (geceleyin) ateş yakan kimsenin hâline benzer. Böcekler ve kelebekler o ateşe düşmeye başlar. İşte ben de sizler ateşe girerken kuşaklarınızdan tutup engellemeye çalışıyorum."[308] Rahmet Elçisinin ümmetine olan düşkünlüğünü Yüce Rabbimiz şöyle ifade eder:

"Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı Raûf (çok şefkatli) ve Rahîm (merhametli)dir."[309] Allah ümmetine olan bu şefkatinden dolayı onu kendi isimlerinden Raûf ve Rahîm ile isimlendirdi.

305 Ebû Dâvûd, **"Cihâd",** 162.

306 **en-Nisâ,** 4/116.

307 Müslim, **"Cum'a",** 43.

308 Müslim, **"Fedâil",** 17.

309 **et-Tevbe,** 9/128.

Allah, Elçisi'nin merhametine kendi merhameti gibi bir mâna yükledi. Merhametini merhametine kattı, merhametiyle birlikte andı: "Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın!"[310] Allah Resûlü'nün ümmetine olan düşkünlüğü aslında risaletinin ayrılmaz bir vasfıdır, başkası düşünülemez zaten. "Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir."[311] şeklindeki ilahî buyruk, nübüvvet görevinin içine şefkati koyma iradesine işaret etmesinin yanı sıra Allah Resûlü'nün (sav) müminlere karşı himaye edici görevine de vurgu yapmaktadır. Himaye edici ama aynı zamanda mütevazı ve merhamet dolu bir ilişkidir bu. Bu şefkate hiçbir dünyevî menfaat ve kaygı da bulaşmamıştır. "…Müminlere karşı alçak gönüllü ol."[312] şeklindeki emir cümlesi aslında Rasûlullah'ın (sav) ümmetiyle olan ilişkisini tarif etmektedir.

Resûl-i Ekrem'in ümmetine düşkünlüğü onların Allah'a yakınlıkları ölçüsündeydi. Çünkü bunda belirleyici olan ve ilişkilere şekil veren peygamberlik vazifesiydi. Kişisel sevgisi ile risaletinin gerekleri âdeta bütünleşmişti. Olgusal olarak peygamberliği Allah'ın insanlara bir rahmetiydi ve insanlara şefkatinin de ölçüsüydü. "(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah'a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de inananlara."[313] âyeti af ve merhamet ile iman arasındaki ilişkiyi ne kadar güçlü vurgulamaktadır! Buna karşılık inananlar için Rabbinden af dilemek nebevî bir gereklilikti. "Bil ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Hem kendinin hem de mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarının bağışlanmasını dile."[314] Nitekim af dilemede müminleri kendinden ayırmayan Allah Resûlü, âhirette, "Yâ Rabbi, ümmetim, ümmetim!"[315] diyerek ümmetinin affını dileyecekti.

310 **Âl-i İmrân,** 3/159.

311 **eş-Şuarâ,** 26/215.

312 **el-Hicr,** 15/88.

313 **et-Tevbe,** 9/113.

314 **Muhammed,** 47/19.

315 Buhârî, **"Tevhîd",** 36; Müslim, **"Îmân",** 326.

Ebû Hüreyre'nin anlattığına göre Hz. Peygamber (sav) bir gün mezarlığa gitmişti. Orada yatanlara, "Selâm size ey müminler diyarının sakinleri! Biz de inşallah size katılacağız." diyerek selâm verdikten sonra sözlerine şöyle devam etti: "Kardeşlerimizi (dünyada) görmüş olmayı çok arzu ederdim." Sahâbîler, "Biz senin kardeşlerin değil miyiz Yâ Rasûlallah!" dediler. "Siz benim sahâbîlerimsiniz." karşılığını verdi ve devam etti: "Kardeşlerim ise henüz gelmeyenlerdir" buyurdu. Sahâbîler, "Senin ümmetinden olup da henüz dünyaya gelmemiş olanları nasıl tanıyacaksın Yâ Rasûlallah?" diye sordular. Buna karşılık Peygamber Efendimiz, "Ne dersiniz; bir adamın simsiyah bir at sürüsü içinde alınlarında ve ayaklarında beyazlık bulunan atları olsa, kendi atlarını tanımaz mı?" diye sordu. Sahâbîler, "Evet (tanır), Yâ Rasûlallah" dediler. Resûl-i Ekrem (sav), "İşte onlar da kıyamet günü abdestten dolayı alınları ve ayakları nurlu olarak gelirler. Ben havuza onlardan önce varacağım…"[316] buyurdu.

O, Rahmet Peygamberi idi ve yok etmek için değil ihya etmek için vardı. Hayat veren tebliğini canlara dokundurmaktı gayesi. Artık canlar ona yakın, o canlara daha yakın olacaktı. Nitekim müminlere canlarından daha yakındı. "Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır. Onun eşleri de mü'minlerin analarıdır."[317] âyet-i kerîmesi Rasûlullah'ın ümmetiyle arasındaki ilişkiye ilahî bir düzen getirmektedir. Buna göre Peygamber Efendimizin (sav) ümmetine sevgisi soyut bir duygusallıktan ibaret olmadığı gibi uhrevî kurtuluşla da sınırlı değildir. Onları hem maddi hem de manevi bakımdan desteklemektedir. Kutlu Elçi, insanların kalplerine imanı fısıldamış, kökleşen iman muhkem kalelere dönüşmüştü zaten. Peygamber Efendimizin (sav) varlığı başlı başına bir güven kaynağı idi ve duası uhrevî kaygılarını teskin ediyordu. "…ve onlar için dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir. Allah hakkıyla işitendir, bilendir."[318]

316 Müslim, **"Tahâret",** 39.

317 **el-Ahzâb,** 33/6.

318 **et-Tevbe,** 9/103.

Öyle ya onun duası da müminler için bir rahmetti. Ve ümmetini duasının bereketinden mahrum bırakmamak için elinden geleni yapardı. Âlemlere rahmet olan Allah Resûlü,[319] ümmeti için rahmet kaynağı olan duasını onlardan esirgemiyor ve hem dünya hem de âhiret için yaptığı dualarında onlara yer veriyordu.[320] Söz gelimi bir gün Rasûlullah (sav) ashâbıyla yürürken yeni bir kabir gördü. Kabrin kime ait olduğunu sordu. Onlar da "Falan oğullarının azatlısı falan kadınındır." dediler. Rasûlullah (sav) kadını tanımıştı. "Öğle vakti ölmüştü. Siz öğle uykusundaydınız, biz de onun için seni uyandırmak istemedik." dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (sav) oradakilerin arkasında saf tutmalarını sağladı ve dört tekbir alarak kadına cenaze namazı kıldırdı. Sonra da şöyle buyurdu: "Ben aranızda olduğum sürece biri öldüğünde mutlaka onu bana haber verin. Benim o kimseye cenaze namazı kılmam rahmettir."[321] Bir defasında da sahâbeden Cerîr b. Abdullah, at üstünde duramadığından şikâyet etmişti de Allah Resûlü onun göğsüne hafifçe vurmuş ve "Allah'ım, bunu sabit kıl. Onu hem doğru yolu gösteren hem de doğru yolda olan bir kimse eyle!"[322] diye dua etmişti.

Onun ümmetiyle ilişkisinde sosyal statü farklılığının bir geçerliliği yoktu.

Bir kabile reisi ya da bir köle… İstiğfar gibi manevi bir adımda müminleri kendi canından ayrı tutmayan Hz. Peygamber (sav), kurban keserken de ümmetini unutmamış ve boynuzlu bir koçu kurban ettikten sonra şöyle buyurmuştu: "Bu, benden ve ümmetimden kurban kesemeyenler adınadır."[323]

Peygamberimizin, "Yüce Allah'ın kitabında (da bildirildiği üzere) ben, müminlerin herkesten daha öncelikli velisiyim…"[324]

319 **el-Enbiyâ,** 21/107.

320 Buhârî, **"İstiskâ",** 2; Müslim, **"Cihâd",** 129; Ebû Dâvûd, **"Cihâd",** 78.

321 Nesâî, **"Cenâiz",** 94; İbn Mâce, **"Cenâiz",** 32.

322 Müslim, **"Fedâilü's-sahâbe",** 137; Buhârî, **"Cihâd",** 154.

323 İbn Hanbel, **Müsned,** III, 8.

324 Müslim, **"Ferâiz",** 16.

sözünü dinlerken insan, Mudar kabilesinden gelenlerin perişan hâllerini görünce onun nasıl etkilendiğini hatırlıyor. Onların bu zavallı, aç, muhtaç ve yoksul hâllerini görünce yüzünün rengi nasıl da değişivermişti. Basit abalarını başlarına geçirerek yalın ayak çıkıp gelen bu fakir insanlar için ashâbını hemen yardıma seferber etmişti. Yardımlar toplanmaya başladığında sevinci hemen yüzüne yansımıştı. Cerîr'in ifadesiyle altınla yaldızlanmış gibi parlamıştı yüzü.[325]

Hz. Peygamber, "Ben, dünyada ve âhirette her müminin herkesten daha öncelikli velisiyim. Dilerseniz 'Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır.' âyetini okuyun. Geride mal bırakan her mümine, asabesi (baba tarafından akrabaları) olanlar mirasçı olsun. Eğer borç ya da himayeye muhtaç çoluk çocuk bırakırsa bana gelinsin. Zira onun velisi benim."[326] sözüyle toplumunun gerçek hamisi olduğunu ortaya koymuştu. Allah Resûlü (sav) böylece müminlere ne kadar düşkün olduğunu, onlara ne denli sahip çıktığını, onların sadece peygamberi değil aynı zamanda velisi de olduğunu bildiriyordu. Öyle bir veli ki sorumlulukları kendisi üstlenirken, hakları sahiplerine yönlendiriyordu. Bir defasında alacak verecek tartışmasına şahit olmuştu da borcunu ödemede zorlanan Abdullah b. Ebû Hadred'e kıyamadığından alacaklısı Kâ'b b. Malik'e borcun yalnızca yarısını alması için eliyle işaret etmişti.[327] Bu tavrı müminlere olan sevgisinin onların bireysel ve toplumsal problemleri karşısında sorumluluk ve inisiyatif almayı gerektiren bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir.

İnananların küçük büyük bütün sıkıntılarını paylaşabilecekleri bir peygamber vardı aralarında. O, sosyal statüsüne, hür köle, zengin fakir oluşuna bakmaksızın herkesle ilgilenmiş ve davet edenin davetine icabet etmişti.[328] Özellikle fakirlere, yetim ve kimsesizlere değer vermiş, hatta kimi zaman İslâm'ın ilk talebeleri olan fakir Suffe Ehli'nin ihtiyaçlarını kendi çocuklarınınkinden önde tutmuştu.[329] Ashâbı arasında göremediklerini merak ederek sormuş,[330] onların problemlerini dinleyerek çözmeye çalışmıştı. Nitekim Ebû Süfyân'ın karısı, bir gün Rasûlullah'a gelip kocasının cimriliğinden yakınmış ve ondan izin almadan aile fertleri için harcama yapıp yapamayacağını sormuştu. Peygamber Efendimiz ona örfe uygun bir şekilde ailesi için harcama yapmasında bir sakınca olmadığını söyleyerek, sıkıntısını gidermişti.[331]

Allah Resûlü, ümmetinin şikâyetleriyle doğrudan ilgilenirdi. Hasta olanlar da dertlerini Sevgili Peygamberimizle paylaşırdı ve o onlara maddi ve manevi tedaviler önerirdi.[332] Hastaları ziyaret eder ve onlara Yüce Allah'tan şifa dilerdi.[333] Hasta yatağındaki Sa'd b. Ubâde'yi görünce dayanamayıp ağlamıştı bir seferinde.[334] Sa'd'a ağlayan müşfik peygamber, Bi'r-i Maûne şehitlerine nasıl dayansın? Çevre kabilelerden, Müslüman olduklarını söyleyen ve Sevgili Peygamberimizin isteklerini geri çevirmeyeceğini tahmin eden bazı kimseler gelmiş ve ondan muallim istemişlerdi. Allah Resûlü (sav) de ensardan yetmiş kişiyi onların yanına verip göndermişti. Fakat onlar yolda ihanet edip bu sahâbîleri şehid etmişlerdi.[335] Hz. Peygamber (sav) bu olaya öyle üzülmüş ve öfkelenmişti ki otuz sabah bu kabilelere beddua etmişti.[336] Hatta Allah Resûlü'ne on yıl hizmet eden genç sahâbî Enes b. Mâlik "Ben, Rasûlullah'ın (sav) Bi'r-i Maûne günü öldürülen yetmiş sahâbiye üzüldüğü kadar hiçbir askerî gruba üzüldüğünü görmedim."[337] demişti.

325 Müslim, **"Zekât",** 69.
326 Buhârî, **"Tefsîr",** (Ahzâb) 1.
327 Buhârî, **"Sulh",** 10; Müslim, "Müsâkât", 21.
328 Müslim, **"Eşribe",** 142.
329 İbn Hanbel, **Müsned,** I, 107.
330 Müslim, **"Cenâiz",** 71; Buhârî, **"Salât",** 72.
331 Müslim, **"Akdiye",** 8.
332 Buhârî, **"Tıb",** 4; Tirmizî, **"Tıb",** 29.
333 Müslim, **"Selâm",** 47.
334 Buhârî, **"Cenâiz",** 44; Müslim, **"Cenâiz",** 12.
335 Buhârî, **"Cihâd",** 184.
336 Müslim, **"Mesâcid ve mevziu's-salât",** 297; Buhârî, **"Meğâzî",** 29.
337 Müslim, **"Mesâcid ve mevziu's-salât",** 302; Buhârî, **"Deavât",** 58.

Hep anlayışlıydı ümmetine karşı, hiç sert davranmıyordu, kaba ve katı yürekli değildi.[338] Dinlerini öğrenmek üzere köylerinden çıkıp gelen ve Medine'de misafir olarak kalan bir grubun içindeki Mâlik b. el-Huveyris'in şu anısı Peygamber Efendimizin (sav) yüreğindeki şefkati ifşa ediyor: "Rasûlullah'a (sav) gelmiştik, aşağı yukarı aynı yaşta delikanlılardık. Yirmi gece onun yanında kaldık. Rasûlullah (sav) çok merhametli ve yumuşak huyluydu. Bizim ailelerimizi özlediğimizi fark etti ve ailelerimizden kimleri bıraktığımızı sordu. Biz de ona haber verdik. Bunun üzerine, 'Ailelerinizin yanına dönün, onlarla birlikte kalın, (burada öğrendiklerinizi) onlara öğretin ve uygulatın. Namaz vakti gelince biriniz ezan okusun, en büyüğünüz de size imam olsun.' buyurdu."[339]

Hz. Peygamber (sav) ümmetini sıkıntıya sokacak hareketlerden hep kaçındı. Dinî yaşantıda bile onları usandırmayacak kadar hassastı. Nitekim bir defasında şöyle buyurmuştu: "Ben uzatmak niyetiyle namaza dururum da bir çocuğun ağlamasını işitir ve annesine sıkıntı vermek istemediğim için namazımı kısa tutarım."[340] Yatsı namazını daha geç kılmalarını istediği hâlde sırf ümmetine zor geleceğini düşündüğü için bunu emretmemişti.[341] Hz. Âişe onun yapmak istediği bazı hayırlı işlerden, insanlar devamlı amel eder de üzerlerine farz olur korkusuyla vazgeçtiğini söylemişti.[342] Nitekim teravih namazını mescitte cemaatle kıldırmaktan vazgeçmesinin sebebi de buydu.[343] Onun bu düşünceleri kolaylaştırıcı tavrına nasıl da denk düşüyor! Rasûlullah, ümmetinin bütün işlerinde sıkıntılarını paylaşmış, onları hafifletmeye çalışmıştı. Bu nebevî duruşun bir gereğiydi. Kolaylaştırıcı olarak gönderildiğini söylerken[344] kastettiği bu olsa gerekti. O (sav) aynı şehri paylaştığı sahâbîleri için değil kendinden sonra gelecek ümmetiyle ilgili de kaygı taşırdı.[345] Zaman ve mekân sınırı tanımayan uyarıları ümmeti için hep yol gösterici oldu ve olmaya da devam edecek. "Her peygamberin ümmeti için yaptığı bir dua vardır. Ben duamı kıyamet gününde ümmetime şefaat için sakladım."[346] cümlesi, ümmetinin selâmeti için geleceğe uzanan ölümsüz arzusunun ötelere taşınmasıydı. Bu, onun hesap günü ümmetinin kurtuluşu için sakladığı, Allah'ın af ve mağfiretine vesile olmasını dilediği duası idi. Her peygamberin sadece kendi kavmine, kendisinin ise bütün insanlığa gönderildiğini telâffuz ettiğinde buna şefaat hakkını da ekleyivermişti.[347] Sanki bununla bütün insanlığı kucaklamak ister gibiydi. Alnını yakan kumların sıcaklığı, ümmetinin affedildiği müjdesiyle onun kalbinde cennet sularının serinliğine dönüşüyordu.

338 **Âl-i İmrân,** 3/159.

339 Müslim, **"Mesâcid ve mevziu's-salât",** 292; Buhârî, **"Ezân",** 18.

340 Buhârî, **"Ezân",** 65.

341 Buhârî, **"Temennî",** 9; Müslim, **"Mesâcid ve mevziu'ssalât",** 219.

342 Buhârî, **"Teheccüd",** 5; Müslim, **"Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ",** 77.

343 Müslim, **"Salâtü'l-müsâfirîn ve kasruhâ",** 177; Buhârî, **"İ'tisâm",** 3.

344 Müslim, **"Talâk",** 29.

C. Allah'a İnanıp Peygamber Efendimizi (sav) Kabul Etmeyen Kimsenin Durumu

Kelime-i şehâdet, İslâm'ın en özgün ve tanımlayıcı öğesidir. Buna göre kelime-i şehadet, İslâm'ın temelini oluşturur ve iki unsurdan meydana gelir: İlk kısmı olan "Allah'tan başka ilah yoktur." ifadesi ile Allah'ın mutlak varlığı, birliği ve eşsizliği ilan edilir. İkinci kısmı olan "Hz. Muhammed (sav) Allah'ın elçisidir." ifadesiyle, bu eşsiz mesajın Hz. Muhammed (sav) tarafından bize iletildiği tasdik edilir.

Peygamber Efendimiz (sav), peygamberler zincirinin son halkasıdır ve önceki peygamberlerin getirdiği tebliğleri tamamlayan bir mesajla gelmiştir. Dolayısıyla ona iman, aynı zamanda önceki peygamberlere ve onların getirdiği hakikatlere iman anlamına gelir.

Bazı İslâm âlimleri, Hz. Muhammed (sav) hakkında hiçbir bilgisi olmayan fakat içtenlikle "Lâ ilâhe illallah" diyen kişilerin, bu inançları sayesinde kurtuluşa erişebileceklerini ifade etmişlerdir.

345 Buhârî, **"Fiten",** 6; Buhârî, **"Menâkıbü'l-ensâr",** 8.

346 Müslim, **"Îmân",** 341.

347 Buhârî, **"Salât",** 56; Müslim, **"Mesâcid ve mevziu'ssalât",** 3.

Ancak, Peygamber Efendimizi (sav) bilip de onun peygamberliğini inkâr eden ve şehadetin bu ikinci kısmını dile getirmeyen kişilerin kurtuluşa erişmeleri, İslâm'a göre mümkün değildir. Bu, sadece bir peygamberi reddetmek değil, aynı zamanda Allah'ın insanlığa ulaştırdığı mesajı ve rehberliği reddetmek demektir. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "... Bana iman etmeyen kimse Allah'a da iman etmemiştir..."[348]

Dolayısıyla kelime-i şehâdetin tamamını kabul etmek, bir müminin Allah'a olan bağlılığını ifade etmenin yanı sıra, ilahî mesajın bütünlüğünü ve Peygamber Efendimizin (sav) tebliğ ettiği iman hakikatlerinin eşsiz değerini de tasdik etmek anlamına gelir. Bu nedenle, gerçek bir inanç ve kurtuluş arayışı içinde olan herkes, şehadetin bu iki unsuru arasındaki ayrılmaz bağı tamamen kabul etmelidir.

D. Felsefe ile Nübüvvet Yöntemlerinin Farklılığı

Tarih boyunca felsefe ve nübüvvet, birçok fikrin kökeni olarak hizmet etmişlerdir. Ancak zaman zaman öylesine iç içe geçmişlerdir ki birinin diğerinden ayrımı zorlaşmıştır. Bu karışıklık, felsefenin mutlak bir gerçeği olmadığı veya nübüvvetin sorunlu olduğu gibi yanlış anlamalara yol açabilir. Oysa gerçekte, bu iki akımın bakış açıları temelden farklıdır. Buna göre nübüvvet, ilahî bir çerçevede, Allah'ın varlığı, birliği ve ahiret konuları üzerine kuruludur. Felsefe ise daha çok nedensellik ve bunların sonuçları üzerine odaklanır. Bu temel fark, bu iki düşünce tarzının birbirinden büyük ölçüde ayrılmasına yol açar.

Felsefe dünyası, varlığın doğasını ve evrenin işleyişinin nasıllığına bakarken, varoluşun gizemlerini çözmek için uğraşırlar ancak bu süreçte dini değerlerden kopabilirler.

Bazıları bu kavrayış eksikliği nedeniyle, İslâmiyet'in temel meseleleriyle, Allah'ı tanımak ve ahirete çalışmak isteyen kişileri küçümseyebilir ve onları kendilerinden geri görebilir. Ancak, bu

348 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 27/211 (No. 16651).

bakış açılarının farklılığından kaynaklanan bir durumdur ve bir tercih meselesidir. Tamamen maddi bir perspektiften kâinatı anlamaya çalışanlar ve bilimsel bilgi birikimini mükemmellik ölçütü olarak görenlerle manevi gerçeklikleri arayanlar arasında doğal olarak bir bakış açısı farkı olacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki bilim ve teknoloji, Allah'ın iradesi dışında değerlendirildiğinde, Kur'ân'ın ve nübüvvetin sunduğu derin gerçeklere ulaşamaz.

Örneğin bilim dünyası, dünyayı güneşin etrafında dönen bir gezegen olarak tanımlar. Ancak Kur'ân ve nübüvvet perspektifinden bakıldığında, yeryüzü, içinde insanı barındıran ve bu yönüyle kâinatın kalbi olan manevi bir öneme sahiptir. Yeryüzü, Allah'ın sanatının sergilendiği, ilahî isimlerin tanıtıldığı ve varlıklar üzerinden düşünülüp, tefekkür edilerek ahiret hayatının kazanılması için kurulmuş bir sistemdir. Felsefi veya bilimsel bir bakış açısından yeryüzüne olan yaklaşım ile Kur'ân ve nübüvvetin sunduğu bakış açısı arasındaki bu derin farkı anladığımızda, ilahî nazarın bizi ne kadar yüce bir hakikate yönlendirdiğini daha iyi kavrarız.

E. Nübüvvetin Meyveleri

Nübüvvetin meyveleri oldukça fazladır. Şimdiye kadar ele aldığımız, başta Kur'ân-ı Kerîm, Peygamberimizin (sav) yüce ahlakı ve sünneti bizim için en değerli hediye ve meyvelerdir. Yeter ki onlara göre hayatımızı şekillendirelim.

Tekrarı olmayan dünya hayatımız bir imtihandır. Dolaysıyla dünya hayatımızın ebedi ahiret hayatımızı her yönüyle etkileyeceği bilinciyle, en doğru, en istikametli, en huzurlu ve en mutlu hayatı yaşamak arzumuzdur.

Aslında bu durum ne karmaşık ne de imkansız bir durumdur. Çünkü bizden önce yüz binden fazla peygamber ve milyonlarca mükemmel insanlar, bu hayatı en iyi şekilde yaşayarak bizlere örnek olmuşlardır.

Bizler ise bu insanların rehber aldığı Peygamber Efendimizi (sav) rehber almalı ve hayatımızı onun sünnetine uygun bir şekil-

de yaşamayı gaye-i hayal etmeliyiz. Çağımızın ve yetiştiğimiz çevrenin getirdiği zorluklar nedeniyle, sünnetin tamamını hayatımızda yaşayamamayabiliriz. Ancak hayatımızın sonuna kadar Peygamberimizin sünnetine uygun bir yaşama niyetimizi diri tutmalıyız.

Böyle bir hayat bizleri gerçekten iki cihan saadetine ulaştıracaktır. Dünya, bir imtihan mekânıdır ve herkes bir şekilde zorluklar yaşar. En azından kaybetmenin asla söz konusu olmadığı sünnet-i seniyyeye uygun hareket edip yaşayarak kısa ömrümüzü ebedi saadetli bir hayata çevirebiliriz.

Nübüvvetle alakalı meyveleri saymakla bitiremeyiz. Ancak bir tanesine kısaca değinerek bu konuya son veriyoruz. O da hepimizin gündeminde olan veya olması gereken: "Nereye gidiyoruz?" sorusunun cevabıdır.

Âhirete doğru hızla devam eden seyahatimiz, kaçınılmaz bir hakikattir. Ancak çevrenin etkisi ve gafletin artışıyla, ahireti karanlık ve korkutucu bir yer olarak algılamaya başlayabilir ve ölümü, bu karanlık diyara yapılan bir yolculuk olarak düşünebiliriz. Aslında, bize karanlık gibi görünen ahiret âlemi, sevdiklerimizin ebediyete adım attığı ve onlara kavuşacağımız bir yerdir. Bu âlem, Peygamber Efendimiz (sav) başta olmak üzere, tüm dostlarımız ve sevdiklerimizle yeniden bir araya geleceğimiz bir buluşma yeridir.

Şairin "Hiç güzel olmasaydı ölür müydü peygamber?" ifadesiyle vurguladığı gibi güneş gibi parlayan ve etrafında milyonlarca ümmeti bulunan bir peygamberin yanına gidiyoruz. Ayrıca ümmeti içinde yıldızlar gibi parlayan sahâbîler, alim ve evliyaların olduğu yere doğru yol alıyoruz.

İnsanın merak duygusu o derece güçlüdür ki, ay ve diğer gezegenlerde neler olup bittiğini, özellikle geleceğimizle ilgili bilgi verebilecek birini bulsak bize vereceği bilgiler karşısında sahip olduğumuz pek çok şeyi feda etmeyi göze alırız.

Merak duygusu bizlere verilmiş önemli bir özelliktir. Ancak bu duygumuzu sadece günlük olaylar ve dünya ile sınırlı tutmamalıyız. Çünkü bu duygu, Rabbimizi tanımamız, yarattığı kâinatın derinliklerini tefekkür etmemiz ve manevi arayışlarımız için de verilmiştir.

Peygamberler ise bizlere ahiret hayatı, Rabbimizin varlığı ve birliği gibi en büyük gerçekleri açıkça bildirmişlerdir. Bu gerçekleri anlamak ve bu büyük davaya teslim olmak, merak duygumuzun en yüksek ve anlamlı kullanımıdır. Geçici istek ve arzularımız, bu önemli hakikatlere ulaşmamızdaki en büyük engellerdir. Bu nedenle, heva ve heveslerimizi kontrol altına almalı ve bu manevi yolda ilerlemeliyiz.

F. Peygamberlerin Birbirlerine Üstünlüğü

İslâm dünyasında zaman zaman ortaya çıkan, peygamberlerin mertebelerinin eşitliği hakkındaki tartışmalar, hem Kur'ân'ın birtakım âyetlerine dayandırılan argümanlar hem de dini yorumlar açısından değerlendirilmiştir.

Bu tartışmaların merkezinde, peygamberler arasında bir fark gözetilmemesi gerektiğini savunan görüşler ile bazı peygamberlerin diğerlerine göre daha yüksek derecelerde olduğunu ifade eden görüşler yer alır. "Peygamberler arasında bir fark gözetmeyiz."[349] âyeti, bazıları tarafından tüm peygamberlerin eşit olduğu anlamına geldiği şeklinde yorumlanmıştır. Ancak bu yorum, âyetin geniş bağlamı ve diğer ilgili âyetler göz önünde bulundurulduğunda temelsizdir.

Özellikle, "İşte peygamberler! Biz onların bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. İçlerinden, Allah'ın konuştukları vardır. Bir kısmının da derecelerini yükseltmiştir."[350] âyeti, peygamberler arasında derecelendirme olduğunu açıkça ortaya koyar. Bu, Cenâb-ı Hakk'ın, peygamberlere farklı makamlar tayin ettiğini, onların arasında da birbirlerine üstünlük söz konusu olduğunu ifade etmektedir. Özellikle "Ülü'l-Azm" peygamberlerin bu ifadeyle anılmaları da bu farklılığı gösteren delillerdendir.

349 **el-Bakara,** 2/285.

350 **el-Bakara,** 2/253.

Konuya aklın ve mantığın ışığında bakıldığında, peygamberlerin yaşamları, mesajları ve ümmetleriyle olan etkileşimleri incelendiğinde, peygamberler arasında belirgin farklılıklar olduğu anlaşılır. Özellikle Peygamber Efendimizin (sav), hem gerçekleştirdiği icraatlar hem ahlaki üstünlüğü hem de Allah'ın isimlerinin onun üzerindeki berrak tecellileri, onu diğer peygamberlerden ayıran en belirgin özelliklerdendir.

Nübüvvet mertebesine erişmiş bütün peygamberler, kendi mûcizeleri, öğretileri ve yaşantılarıyla, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (sav) insanlık için bir önder ve rehber olduğunu doğrulamışlar, onun nübüvvetinin eşsizliğini ve doğruluğunu onaylamışlardır.

Peygamberlerin hepsinin eşit olduğu iddiası hem Kur'ân'ın âyetleri açısından hem de mantıkî olarak tutarsızdır. Peygamber Efendimiz (sav), sadece kendine has nitelikleriyle değil, aynı zamanda diğer peygamberlerin de onayı ve şahitliğiyle insanlığın önderi ve rehberi olarak kabul edilmektedir.

Peygamber Efendimizin (sav) kendisine verilip diğer peygamberlere verilmediğini ifade ettiği beş özelliğine burada yer vermek gerekmektedir. Peygamber Efendimiz (sav) bu hususu şöyle ifade etmişlerdir:

"Bana, benden önce hiçbir peygambere verilmeyen beş şey verildi. (Bunlar) Bir aylık yoldan düşmanıma korku salmakla yardım olundum. Tüm yeryüzü benim için tertemiz mescit kılındı. Öyle ki ümmetimden bir kimse nerede bir namaz vaktine girse orada namazını kılar. Benden önce hiçbir nebiye helal olmayan ganimet bana helal oldu. Benden önceki peygamberler yalnızca kendi kavimlerine gönderilmişken, ben bütün insanlara gönderildim ve şefaat etme hakkı bana verildi."[351]

Konuyla ilgili sahâbenin de birbirleriyle müzakere etikleri bilinmektedir. Bu hususu İbn Abbas (ra) bize şöyle nakletmektedir:

351 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 15/194 (No. 9337); Buhârî, **"Teyemmüm",** 1.

Sahâbeden bir cemaat oturmuş, Peygamberimizi (sav) bekliyorlardı. Peygamber Efendimiz (sav) odasından çıkıp onlara yaklaştığında aralarında müzakere ettiklerini işitti.

Onların bazısı: "Hayret! Allah kullarından bir dost seçti. İbrahim'i kendisine dost edindi." dediler. Diğer bir kısmı: (Cenâb-ı Hakk'ın İbrahim'i dost edinmesi) "Mûsâ ile konuşmasından daha hayret verici değil. Allah onunla birebir konuşmuştur." dediler. Diğer bir kısmı: "Îsâ da O'nun kelimesi ve ruhudur." dediler. Diğer bir kısmı ise, "Allah, Adem'i (vasıtasız olarak yaratmakla) seçmiştir." dediler. Hasıl-ı kelam peygamberlerin bu vasıfları onların, Peygamberimizden (sav) (daha üstün oldukları düşüncesini vehme) sebep olmuştur.

Bu sırada Peygamberimiz (sav) onların yanına ulaştı ve selam verdi. Sonra şöyle buyurdu: "Sizin konuşmanızı ve hayretinizi ifade ettiğinizi işittim. Allah İbrahim'i dost edinmiştir. O 'halîlullâh'tır. Evet, bu böyledir. Mûsâ 'kelîmullah'tır. Evet, bu böyledir. Îsâ 'rûhullah'tır. Evet, bu böyledir. Allah Âdem'i (bizâtihi yaratmada) seçmiştir. Evet, bu böyledir. Dikkat edin, ben Habîbullâh'ım, Allah'ın sevgilisiyim ve övünmüyorum. İlk şefaat edecek ve şefaati kabul edilecek olan benim ve yine övünmüyorum. Cennetin kapısının halkasını ilk çalacak benim. Allah benim için (o kapıyı) açacak ve beni müminlerin fakirleri ile cennete sokacaktır. Övünmüyorum. Ben evvelkilerin ve sonrakilerin en keremlisiyim. Övünmüyorum."

Sonuç olarak, peygamberler arasında farklı mertebelerin olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Onun getirdiği mesaj, sadece bir döneme veya topluluğa hitap etmekle kalmamış, tüm insanlık için evrensel bir rehberlik sunmuştur. Bu sebeple, her ne kadar tüm peygamberler saygıyı hak etseler de Hz. Muhammed (sav), kendisine bahşedilen özel nitelikler ve ümmetine getirdiği sonsuz rahmetle, İslâm'ın son peygamberi olarak eşsiz bir konuma sahiptir.

OKUMA PARÇASI

Ebû Bekir b. Fevrek, Hz. İbrahim'in 'halîl' (dost) ve Peygamber Efendimizin (sav) 'habîb' (sevgili) makamlarının farklılığını şöyle açıklar:

Dost, vasıtayla ulaşır. Nitekim âyet-i kerîmede "İşte böylece İbrahim'e göklerdeki ve yerdeki hükümranlığı ve nizamı gösteriyorduk ki kesin ilme erenlerden olsun."[352] buyrulur. 'Sevgili' ise sevgilisine vasıtasız ulaşır. Konuyla ilgili âyet-i kerîmede "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu." ifadesi geçer.[353]

Dostun affedilmesi ümit seviyesinde olur. Zira dost, "O, hesap gününde, hatalarımı bağışlayacağını umduğumdur." demiştir.[354] Sevgilinin affedilmesi ise, yakîn (kesin bilgi) derecesinde şüphesizdir. "Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın, seni doğru yola iletsin ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin."[355] buyrulmuştur.

Dost, "(İnsanların) diriltilecekleri gün beni utandırma."[356] derken; sevgili içinse "Peygamberi ve onunla iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar."[357] denilerek istekten önce müjde verilmiştir.

Dost sıkıntı zamanında "Allah bana yeter." derken[358]; sevgili içinse "Ey Peygamber! Sana ve sana tabi olan mü'minlere Allah yeter."[359] denilmiştir.

Dost, "Sonra gelecekler arasında beni doğrulukla anılanlardan kıl."[360] derken; sevgili içinse "Senin şânını ve ününü yüceltmedik

352 **el-En'âm,** 6/75.

353 **en-Necm,** 53/9.

354 **eş-Şuarâ,** 26/82.

355 **el-Fetih,** 48/2,3.

356 **eş-Suarâ,** 26/87.

357 **et-Tahrim,** 66/8.

358 **ez-Zümer,** 39/38.

359 **el-Enfâl,** 8/64.

360 **eş-Şuarâ,** 26/84.

mi?"[361] buyrulmuştur. Yine dost, "Rabbim! Bu şehri güvenli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut."[362] derken; sevgili içinse "Ey Peygamberin ev halkı! Allah sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."[363] buyrulmuştur.[364]

G. Peygamber Efendimize (sav) Salavât Getirmek

Peygamber Efendimize (sav) salavat getirmenin önemi, en başta âyet ile sabittir. Nitekim Rabbimiz: "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber Efendimize (sav) salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât ve selâm edin."[365] buyurmuştur. Salavâtın manası ise yapana göre değişir. Zira meleklerin salâtı istiğfar, müminlerin salâtı dua, Allah'ın salâtı ise rahmet anlamına gelir.

Salavât getirmeye teşvik hususunda birçok hadis mevcuttur. Birkaç tanesi ise şunlardır:

"Kim bana sabah on ve akşam on salât ederse, kıyamet günü şefâatim ona ulaşır."[366]

"İnsanların kıyamet günü bana en yakını, onların bana en çok salât edenidir."[367]

"Kim bana bir salât ederse, Allah ona on salât eder ve kendisinden on hata silinir."[368]

Peygamber Efendimize (sav) okunan her bir salavât, aslında o yüksek makama, yani "Makâm-ı Mahmûd"a yapılan davete icabet etmek anlamına gelir. Çünkü Peygamber Efendimize (sav) makam olarak verilen "Makâm-ı Mahmûd" ilahî bir sofra hükmündedir. Peygamber Efendimizden (sav) bize gelen feyizler, o sofradan ula-

361 **el-İnşirâh,** 94/4.

362 **İbrâhîm,** 14/35.

363 **el-Ahzâp,** 33/33.

364 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/215.

365 **el-Ahzâb,** 33/56

366 Münzirî, **et-Terğîb** ve't-Terhîb, 1/261; Heysemî, **Mecmau'z-Zevâid,** 10/120 (No. 17022).

367 Tirmizî, **"Vitr",** 21.

368 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** 3/102.

şır. Peygamber Efendimize (sav) okunan salavâtlar ise o sofraya yapılan davete icabettir. Dolayısıyla salavât-ı şerîfeyi okuduğumuzda Peygamber Efendimizi (sav) nasıl bir sıfatla vasıflandırdığımıza dikkat etmeli ve bunun nereye kadar ulaşacağını düşünmeliyiz ki tekrar tekrar salavât getirmeye bizlere bir şevk olsun.

Ne Kadar Salavât-ı Şerif Getirmeli? [369]/M. Yaşar KANDEMİR

Übey b. Ka'b (ra) şöyle diyor:

Bir defasında gecenin üçte biri geçince, Peygamber Efendimiz (sav) uyanıp kalktı ve şöyle buyurdu: "İnsanlar! Allah'ı zikrediniz! Yeri yerinden oynatan birinci sûr üflenecek. Ardından ikinci sûr üflenecek. Ölüm bütün şiddetiyle gelip çatacak. Evet, ölüm bütün şiddetiyle gelip çatacak."

Übey şöyle diyor: Resûl-i Ekrem'e:

"Ya Rasûlallah! dedim. Ben sana çok salavât-i şerîfe getiriyorum. Acaba ne kadar salavât-ı şerîfe getirmem gerekir?"

"Dilediğin kadar."

"Dualarımın dörtte birini salavât-i şerîfeye ayırsam uygun olur mu?"

"Dilediğin kadarını ayır. Ama daha fazla zaman ayırırsan senin için iyi olur."

"Öyleyse duamın yarısını salavat-i şerîfeye ayırayım."

"Dilediğin kadar yap. Ama daha çok yaparsan senin için hayırlı olur."

"Şu halde üçte ikisi yeter mi?"

"İstediğin kadar. Ama artırırsan senin için hayırlı olur."

"Öyleyse duaya ayırdığım zamanın tamamında sana salavât-ı şerîfe getirsem nasıl olur?"

"O takdirde Allah bütün sıkıntılarını giderir ve günahlarını bağışlar."[370]

369 M. Yaşar KANDEMİR, **Peygamberimizden 101 Hatıra,** s. 141-142.

370 Tirmizî, **"Kıyâmet",** 23; Abd b. Humeyd, **Müsned,** 1, 89.

OKUMA PARÇASI

Haşr Meydanı ve Peygamberimiz (sav)

Haşr meydanında hesap günü, insanlık için en çetin zaman olacaktır. Güneşin yakıcı sıcaklığı altında, insanlık önceki hiçbir günün benzeri olmayan bir sıkıntı ve korku içinde olacaklardır. Bu kritik vakitte, insanlık, yaşadıkları çaresizlik içinde şefaat arayışına girecek ve ilahî bir kurtuluş umuduyla peygamberlere müracaat edeceklerdir.

Bu yolculuk, insanlığın babası ve ilk insan olan Hz. Âdem (as) ile başlayacaktır. İnsanlar, ona "Sen Âdem'sin, insanlığın babasısın. Allah seni eliyle yarattı. Sana ruhundan üfürdü. Seni cennetine yerleştirdi. Melekleri sana secde ettirdi. Sana her şeyin ismini öğretti. Rabbin katında bize şefaat et de bizim yerimizi rahatlatsın." derler.

Âdem (as), "Bugün Rabbim öyle bir gazap etti ki bugüne kadar öyle bir gazap etmemiştir, bundan sonra da öyle gazap etmeyecektir. Üstelik benim o ağaca yaklaşmamı yasakladı da ben ona âsi oldum. Nefsim, nefsim. Başka birisine gidin deyip insanları Hz. Nuh'a (as) yönlendirecektir.

Hz. Nuh (as), tufanın peygamberi olarak bilinir, ancak o da bu zorlu günde şefaat edemeyeceğini söyleyecek, "Benim kabul edilecek bir duam vardı. Onda da kavmim üzerine beddua ettim. Başka birisine gidin. İbrahim'e gidin. Zira o 'Halîlullâh'tır. Allah'ın dostudur." der.

Hz. İbrahim, kendisine "Halîlullâh" yani Allah'ın dostu ünvanı verilmiş bir peygamberdir. Hz. İbrahim (as), "Rabbim bugün öyle gazap etti ki bundan önce böyle gazap etmedi. Bundan sonra da böyle gazap etmeyecektir. Nefsim, nefsim. Ben şefaat edecek kişi değilim. Ancak siz Mûsâ'ya gidin. Zira o 'Kelîmullâh'tır" der. Bunun üzerine, insanlar bir sonraki peygambere, Mûsâ'ya yöneleceklerdir.

Hz. Mûsâ (as), kendisine Tevrat indirilen ve Allah ile doğru-

dan konuşan bir peygamber olarak büyük bir saygınlığa sahiptir. O da kendisine gelenlere, insan öldürmekten dolayı işlediği hatayı anlatır ve onları Hz. Îsâ'ya yönlendirir.

Hz. Îsâ (as) hem "Rûhullâh" hem de refetli bir peygamberdir. Fakat o da kıyamet günü insanlık için şefaat etme konumunda olmadığını belirtecek ve bütün umutlar son peygambere, Hz. Muhammed'e (sav) bağlanacaktır. Sevgili Peygamberimiz (sav) geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmış olan son peygamber, şefaat yetkisinin onda olduğunu ifade edecektir. Rabbinden şefaat için izin isteyecek ve insanlık adına af dileyecektir. Bu süreçte, Allah, Peygamber Efendimize (sav) eşi benzeri görülmemiş dua ve tesbihler ikram edecek ve o, Allah'ın huzurunda secde ederken, bu hamd ve senalarla Allah'ın merhametini dileyecektir. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) bu övgüler için şöyle demiştir: "Allah bana, O'na olan övgülerden ve senâlardan öyle kapılar açacak ki benden önce kimseye onu açmamıştır."[371]

Bunun üzerine Rabbimiz: 'Ey Muhammed, kaldır başını! Dileğini dile, arzuladığın ne varsa iste, dileğin yerine getirilecek. Şefaat et, şefaatin kabul edilecek!' buyurmuştur. Sonrasında Peygamber Efendimiz (sav): 'Ey Rabbim, ümmetimi, ümmetimi istiyorum!' demesi üzerine Rabbimiz: 'Onların yanına git! Kalbinde buğday tanesi kadar imanı olanı ateşten çıkar!' buyurduğunda Peygamber Efendimiz (sav): 'Ben de gidip bunu yapacağım.' demiştir."[372]

EK-1: Peygamber Efendimizin (sav) Kısaca Hayatı

İslam tarihi boyunca hakkında en çok yazı yazılan zat Peygamber Efendimizdir (sav). Özellikle onu övmek için yazılan şiirlerin çoğunu bu necip milletin yazdığı ifade edilir. Bu sebeple Peygamber Efendimizin (sav) hayatını siyer kitaplarına havale ederek burada önemli bir hususa dikkat çekerek, Peygamber Efendimizin (sav) hayatına sadece kronolojik olarak yer vereceğiz. Zira şimdiye kadar daha çok onun manevi şahsiyetine değindik.

371 Buhârî, **"Tevhîd",** 24, 36; Buhârî, **"Tefsîr",** 17/5.

372 Buhari, **"Tevhid",** 36.

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (sav) hayatını ele alırken göz ardı edemeyeceğimiz, son derece önemli bir husus bulunmaktadır. O da Peygamberimizin (sav) sıradan bir insan olarak yaşadığı beşeri varlığı ile peygamberlik makamının yüceliğini temsil eden manevi şahsiyeti arasındaki keskin ayrımı anlamaktır. Bu, aslında her Müslüman için geçerli olan bir ayrımdır, fakat Peygamber Efendimizde (sav) bu ayrım, eşsiz ve göz kamaştırıcı bir nitelik kazanır.

Meseleyi aydınlatmak adına, incir çekirdeği örneğini ele alalım: Bir incir çekirdeği, kendi başına mütevazı bir varlıktır. Ancak, doğru şartlar altında, bu mütevazı çekirdek, dalları, yaprakları ve meyveleri ile muazzam bir ağaca dönüşebilir. İşte incir, çekirdeğinden elde edilen yüzlerce kilo meyve, çekirdeğin potansiyel gücünün bir tezahürüdür, ancak bu gücün tam anlamıyla farkında olmadan sadece çekirdeği ele alıp küçük görmek, büyük bir eksikliği ifade eder. Aynı şekilde, Peygamber Efendimizin (sav) hayatını incelerken, eğer sadece onun beşeri yönüne odaklanırsak, yani sadece onun beşeri yönünü, sevdiği yemekleri, günlük yaşantısını, yaşadığı zorlukları vs. göz önünde bulundurursak, onun eşsiz manevi büyüklüğünü gözden kaçırma riskiyle karşı karşıya kalırız. Bu yaklaşım, onun hürmet göstermemiz gereken manevi makamına haksızlık etmek olur.

Onun manevi yüceliğini tam anlamıyla kavrayabilmek için, onun ümmetine olan ziyade şefkatini, dua ve merhametinin her an ümmetiyle olduğunu ve ümmetinin amellerinin bir katının sürekli olarak onun defterine yazıldığını bilmemiz gerekir. Böylece, onun sadece beşeri yönünü değil, aynı zamanda Allah'ın elçisi olarak muazzam manevi bir derinliğe sahip olduğunu görmeliyiz. Bütün bunlar göz önüne alındığında, Peygamber Efendimizin (sav) hayatını, sadece onun beşeri yönlerini değil, aynı zamanda onun büyük manevi makamını da göz önünde bulundurarak okumamız ve anlamamız esastır. Böylece, Peygamber Efendimizin (sav) eşsiz ve yüce şahsiyetine layık olan derin bir anlayış ve saygıyla yaklaşır ve onun hayatını daha doğru bir biçimde kavrayabiliriz.

Hz. PEYGAMBER Kronolojisi*

PEYGAMBERLİK ÖNCESİ

570
- Doğumu (10 Rebiülevvel/ 30 Haziran 570)
- Sütannesi Halîme'ye verilmesi

574
- Sütannesi tarafından Mekke'ye getirilmesi

577-578
- Annesi Âmine'nin vefatı

578
- Dedesi Abdülmuttalib'in vefatı

590-593
- Ficâr savaşlarından birine katılması

594
- Hz. Hatice'nin kervanının başında Hubâşe'ye (Mekkenin güneyinde altı günlük mesafede bulunan bir yer) gitmesi
- Hz. Hatice ile evlenmesi
- Muşakkar ve Debâ'da (günümüzde Suudi Arabistan'ın Hufuf Şehri) kurulan panayırlara katılması
- Ticaret maksadıyla Şam taraflarına gitmesi

605
- Hacerül-esved'in Kâbe'deki yerine konulması olayında hakemlik yapması

PEYGAMBERLİK SONRASI

MEKKE DÖNEMİ

611
- İlk Vahiy (17 Ramazan/ 11 Mart 611) ve gizli davet dönemi

612
- Yakın akrabalarına açıktan davete başlaması

615
- Bazı sâhâbîlerin Hâbeşistan'a hicret etmesi
- Hz. Hamza'nın Müslüman olması
- Hz. Ömer'in Müslüman olması
- Hâşimoğulları ve Mutaliboğulları'na boykotun başlaması (1 Muharrem/ 3 Haziran 615[?])

616
- Boykotun sona ermesi (Receb/Kasım-Aralık 616)

617
- Hz. Hatice'nin vefatı (10 Ramazan/23 Ocak 617[?]),
- Ebû Tâlib'in vefatı (15 Şevval/27 Şubat 617[?])
- Zeyd b. Hârise ile Tâif'e yolculuk

618
- Medineli Hazreç kabilesinden bir grupla Akabe'de ilk görüşme

619
- Hz. Peygamber'in Sevde bint Zem'a ile evlenmesi

621
- İsrâ ve miraç, beş vakit namazın farz kılınması,
- Birinci Akabe Biatı (Zilhicce/ Mart-Nisan 621)
- Mus'ab b. Umeyr'in Yesrib'e (Medine) muallim olarak gönderilmesi

622
- İkinci Akabe Biatı (Zilhicce/ Mart-Nisan 622)

MEDİNE DÖNEMİ

1/622
- Müslümanların Medine'ye hicrete başlaması (10 Muharrem/ 26 Mayıs 622[?])
- Hz. Peygamber'in Hz. Ebû Bekir'le birlikte hicret etmesi(Ser mağarasına varış:1 Rebiülevvel/ 15 Temmuz 622; Sevr mağarasından hareket: 5 Rebiülevvel/19 Temmuz 622)
- Kubâ köyüne varış (12 Rebiülevvel/26 Temmuz 622)
- Hz. Ali'nin Kubâ'ya varışı (12-16 Rebiülevvel/ 26-30 Temmuz 622)
- Hz.Peygamber'in Kubâ'dan ayrılıp Medine'ye girişi (16 Rebiülevvel/ 30 Temmuz 622)

1/623
- Mescid-i Nebevî'nin inşasının tamamlanması(Şevval 1/ Şubat-Mart 623)
- Ensar ile muhacir arasında kardeşlik tesisi(muâhât) (Ramazan 1/Ocak 623'ten itibaren)

2/623
- Sîfülbahr (Hamza b. Abdülmuttalib) Seriyyesi (Safer 2/ Haziran-Temmuz 623)
- Kıblenin değişmesi (15 Receb 2/14 Kasım 623)

2/624
- Bedir Gazvesi (17 Ramazan 2/13 Ocak 624)
- Hz. Peygamber'in kızı Rukıyye'nin vefatı (19 Ramazan 2/15 Ocak 624)
- Hz. Peygamber'in Hz. Âişe ile evlenmesi (Şevval 2/ Ocak-Şubat 624)
- Benî Kaynuka Gazvesi (Zilkade-Zilhicce 2/ Mart-Nisan 624)
- İlk kurban bayramı (10 Zilhicce 2/4 Nisan 624)
- Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın evlenmesi (Zilhicce 2/Mart-Nisan 624)

3/624
- Hz. Osman'ın Resûl-i Ekrem'in kızı Ümmü Külsûm ile evlenmesi (Cemâziyelevvel 3/Eylül-Ekim 624)
- Hz. Peygamber'in Hz. Hafsa ile evlenmesi (Şâban 3/ Kasım-Aralık 624)
- Muhacirlerden Osman b. Maz'ûn'un vefatı(Şâban 3/Kasım-Aralık 624[?])

3/625
- Hz. Hasan'ın doğumu (16 Ramazan 3/1 Ocak 625[?])
- Uhud Gazvesi (11 Şevval 3/26 Ocak 625)
- Recî vakası (Mersed b. Ebû Mersed Seriyyesi)(Zilkade 3/Şubat-Mart 625)
- Hz. Peygamber'in Zeyneb bint Vahş ile evlenmesi ve evlat edinmenin hükmüyle ilgili âyetlerin (el-Ahzâb 33/4-5) nâzil olması(Zilkade 3/ Şubat-Mart 625[?])

4/625
- Medine vesikasının yazılması (Muharrem-Safer 4/Nisan-Haziran 625)
- Bi'rimaûne Vakası (Safer 4/Mayıs-Haziran 625)
- İçkinin haram kılınması (Rebiülevvel 4/Haziran 625)
- Beni Nadîr Gazvesi (Rebiülâhir 4/Temmuz 625)

4/626
- Hz. Peygamberi'in Ümmü Seleme ile evlenmesi (Şevval 4/Ocak-Şubat 626)

5/626
- Hz. Hüseyin'in doğumu (5 Şâban 4/30 Ekim 626[?])
- Müzeyne heyetinin Medine'ye gelmesi (Receb 5/Eylül-Ekim 626)

5/627
- Hendek Gazvesi (muhasaranın başlangıcı: 12 Şevval 5/6 Ocak 627; muhasaranın bitişi: 1 Zilkade 5/24 Ocak 627)
- Benî Kurayza Gazvesi (Zilkade 5/ Ocak-Şubat 627)

6/627
- Dûmetülcendel Gazvesi (Rebiülevvel 6/Haziran-Temmuz 627)
- Benî Mustalik Gazvesi (Şâban 6/Kasım-Aralık 627)
- İfk hadisesi

6/628
- Hudeybiye Gazvesi (Medine'den çıkış: 4 Zilkade 6/15 Şubat 628; Medine'ye dönüş: Zilhicce 6/Mart-Nisan 628)

7/628
- Hz. Peygamber'in Doğu Roma ve Sâsâni imparatorlarıyla diğer ülke yöneticilerine ve kabile reislerine İslam'a davet mektupları göndermesi (1 Muharrem 7/11 Nisan 628[?])
- Hayber Gazvesi (Medine'den çıkış: 11 Muharrem 7/21 Nisan 628; Medine'ye dönüş: 1 Rebiülevvel 7/9 Haziran 628)

7/629
- Umretü'l-kazâ (Medine'den çıkış: Zilkade 7/Şubat 629; Medine'ye dönüş: Zilhicce 7/ Mart 629)
- Hz. Peygamber'in Meymûne bint Hâris ile evlenmesi (Zilkade 7/Ocak-Mart 629)

8/629
- Hz. Peygamber'in kızı Zeyneb'in vefatı (Muharrem 8/Nisan 629)
- Hâlid b. Velîd, Amr b. Âs, ve Osman b. Talha'nın Müslüman olması (Safer 8/30 Nisan 629)
- Mûte Savaşı (Cemâziyelevvel 8/Temmuz-Ağustos 629)
- Mekke'nin fethi (Medine'den çıkış: 6 Ramazan 8/27 Kasım 629; Mekke'ye giriş: 13 Ramazan 8/4 Aralık 629)

8/630
- Uzzâ putunun yıkılması (25-26 Ramazan 8/18-19 Aralık 629)
- Huneyn Gazvesi (Şevval 8/Aralık 629)
- Medine'ye dönüş (Mekke'den çıkış: 20 Zilkade 8/8 Şubat 630; Medine'ye giriş: 28 Zilkade 8/16 Şubat 630)

9/630
- Hz. Peygamber'in bazı şehir ve kabilelere zekât memurları göndermesi (1 Muharrem 9/21 Mart 630)
- Hz. Peygamber'in kızı Ümmü Külsûm'ün vefatı (Şâban 9/ Ekim-Kasım 630)
- Tebük Gazvesi (Medine'den hareket: 1 Receb 9/13 Eylül 630; Medine'ye dönüş: Ramazan 9/Kasım-Aralık 630)

9/631
- Hz. Ebû Bekir'in hac emîri tayin edilmesi (Zilkade-Zilhicce 9/ Ocak-Mart 631)
- Münafıkların reisi Abdullah b. Übeyy'in ölümü (Zilkade 9/ Ocak-Şubat 631)
- Necran heyetinin Medine'ye gelmesi
- Tevbe sûresinin hükümlerini bildirmek üzere Hz. Ali'nin Mekke'ye gönderilmesi (Zilhicce 9/Mart 631)
- Haccın farz kılınması
- Hz. Peygamber'le görüşmek için Medine'ye birçok heyetin gelmesi (Heyetlerin çokluğundan dolayı bu yıla Senetü'l-vüfûd [heyetler yılı] denilmiştir)

10/631
- Hâlid b. Velîd'in Hâris b. Kâ'b kabilesini İslâm'a davet etmek üzere Necrân'a gitmesi (Rebiülevvel 10/Haziran-Temmuz 631)
- Hz. Ali'nin Yemen'e kadı olarak görevlendirilmesi (Ramazan 10/Kasım-Aralık 631)

10/632
- Vedâ Haccı (Medine'den yola çıkış: 26 Zilkade 10/22 Şubat 632; Mekke'ye varış: 4 Zilhicce 10/1 Mart 632; Arefe günü Vedâ hutbesi: 9 Zilhicce 10/6 Mart 632; Medine'ye hareket: 14 Zilhicce/11 Mart 632; Medine'ye varış: Zilhicce 10/Mart 632)
- Hz. Peygamber'in oğlu İbrâhim'in vefatı (29 Şevval 10/27 Ocak 632)

11/632
- Üsâme b. Zeyd'in Şam bölgesine gidecek orduya kumandan tayin edilmesi (3 Rebiülevvel 11/28 Mayıs 632)
- Hz. Peygamberin vefatı (14 Rebiülevvel 11/ 8 Haziran 632)
- Zekât memurlarının gönderilmesi (1 Muharrem 11/28 Mart 632)
- Medine'ye en son gelen Benî-Neha'dan bir heyetin Müslüman olması (Muharrem 11/Nisan 632)

* Mustafa Fayda vd., "Muhammed", **Temel İslam Ansiklopedisi,** 6/106,107.

EK-2: Peygamber Efendimizin (sav) İsimleri

Peygamber Efendimizin (sav) bir kısım özelliklerine temas eden isimleri vardır. Bunların bazılarından bizzat kendisi bahsetmiş, bir kısmını ise İslâm âlimleri Kur'ân-ı Kerîm'den, önceki peygamberlere inen kitaplardan ve bir kısım rivâyetlerden istifade ederek sıralamışlardır. Örnek bir sıralama şöyledir:

1. Muhammed,
2. Mustafa,
3. Ahmed,
4. Yâsîn,
5. Tâhâ,
6. Müzzemmil,
7. Müddessir,
8. Abdullah,
9. Mâhî,
10. Hâşir
11. Âkıb,
12. Müctebâ,
13. Ebûl-Kâsım,
14. Habîb,
15. Resûlü Rabbi'l-âlemin,
16. Şâfî,
17. Müttekî,
18. Muslih,
19. Tâhir,
20. Müheymin,
21. Sâdık,
22. Mesdûk,
23. Hâdî,
24. Seyyidi Veledi Âdem,

25. Seyyidü'l-Mürselin,
26. İmâmü'l-Müttekîn,
27. Kâid el-Gurril-Muhaccelin,
28. Habîbullah,
29. Halîlu'r-Rahmân,
30. Sahibü'l-Havzil-Mevrûd,
31. Sahibü'ş-Şefâat,
32. Sahibü'l-Makâmi'l-Mahmûd,
33. Sahibü'l-Vesîle,
34. Sahibü'l-Fazîle,
35. Sahibü'd-Derrâce er-Rafî'a,
36. Sahibü't-Tâc,
37. Sahibü'l-Mi'rac,
38. Sahibü'l-Livâ,
39. Râkibü'l-Burak,
40. Râkibü'n-Nâka,
41. Râkibü'n-Necîb,
42. Sahibü'l-Hucce
43. Sahibü's-Sultan,
44. Sahibü'l-Hâtem,
45. Sahibü'l-Alâme,
46. Sahibü'l-Hirave,
47. Sahibü'n-Na'leyn,
48. el-Mütevekkil,
49. el-Muhtâr,
50. Mukîmü's-Sünne,
51. el-Mukaddis,
52. Rûhul-Kudüs,
53. Rûhul-Hak.[373]

373 İsimler bir kısım eklemelerle birlikte: Kâdî İyâz, **Şifâ-i Şerif,** 1/233-234'ten alınmıştır.

Konuyla ilgili iki hadis şöyledir:

Cübeyr b. Mut'im, Peygamber Efendimizden (sav) şöyle rivayet etmektedir: "Benim beş ismim vardır. Ben Muhammed'im. Ben Ahmed'im. Ben Mâhi'yim ki Allah benimle küfrü yok etmiştir. Ben Hâşir'im ki insanlar benim izimde toplanacaklardır. Ben Âkıb'ım, benden sonra peygamber yoktur."[374]

Nakkaş da şöyle rivâyet eder: "Benim Kur'ân'da yedi ismim vardır: "Muhammed, Ahmed, Yâsîn, Tâhâ, Müddessir, Müzzemmil ve Abdullah".[375]

374 Buhârî, **"Menâkıb",** 17; Müslim, **"Fedâil",** 124.

375 Kâdî İyâz, **Şifâ,** 1/232.

EK-3: Hilye-i Şerif: Ay Yüzlü Gül Kokulu Peygamber[376]/ Doç. Dr. Fatih Kurt

Peygamber Efendimizin (sav) şekli, fizyonomisi, karakter yapısı, beşerî özellikleri hakkında hadis ve siyer kaynaklarımızda çok geniş bir malûmat yer almaktadır. Bu husus, klasik literatürde daha çok "Sıfatün'n-Nebî", "Sıfatü Resûlillah", "Menâkıb", "Fedâil" gibi başlıklar altında yer almakla birlikte, "Şeml" kelimesinin çoğulu olan ve "tabiat, huy, mîzaç ve karakter" anlamlarına da gelen[377] "Şemâil", Peygamber Efendimizin (sav) beşerî yönünü, yaşama üslubunu ve şahsî hayatını anlatan bir kavram olarak yaygınlık kazanmıştır.[378] Peygamber Efendimizin (sav) beşerî ve fizîki özellikleri İslâm literatüründe "Şemâil"in yansıra "hilye" başlığı altında da zikredilmiştir. Hilye, "Süs ve zînet" anlamlarının yanı sıra "hilkat, sıfat ve suret, bir zâtı fizikî yönleriyle nitelemek" anlamlarına da gelir.[379] Bilhassa Peygamber Efendimizin (sav) fizikî özellikleri, bunları anlatan edebî eserler ve aynı konuda hüsnühatla yazılmış levhalar için kullanılan "hilye" kelimesi, Osmanlı kültüründe Rasûlullah'ın vasıflarını, bu vasıflardan bahseden kitap ve levhaları ifade etmek için kullanılmıştır.[380]

Tevhid inancının temel ilkelerine halel getirebileceği düşünülerek Hz. Peygamber'in resmini çizmek İslâm toplumlarında hiçbir zaman tasvip edilmemiştir. Bunun yerine hadis ve siyer kaynaklarındaki Rasûlullah'ı tavsif ve tasvir eden rivayet metinlerinden hareketle Kâinatın Efendisi'ni tanımak ve tanıtmak cihetine gidilmiştir. Yukarıdaki detaylı anlatımlar dışında hadis kaynaklarımızda başta Enes b. Mâlik olmak üzere Hz. Ali, Ebû Hüreyre ve Berâ' b. Âzib gibi sahâbîler vasıtasıyla nakledilen Rasûlullah'ın fizikî vasıfları ve kişiliğine ilişkin tasvirleri genel hatlarıyla burada zikretmekte yarar görüyoruz:

376 Fatih Kurt, **Onun Gibi Yaşamak,** s. 19-34.

377 İbn Manzûr, **Lisânü'l-Arab, VII,** 199.

378 Yardım, **Peygamberimizin Şemâili,** s. 29

379 İbn Manzûr, **Lisânü'l-Arab,** III, 311.

380 Mustafa İsmet Uzun, "Hilye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** 18/44.

Rasûlullah Efendimizin Adı

Muhammed, Ahmed, Mahî, Hâşir ve Âkib/Mukaffî; Nebiyyü't-tevbe ve Nebiyyü'r-rahme.[381]

Yüzü

Yüzü çok güzel, güleç yüzlü, sevecen çehreli.[382]

Boyu

Boyu ne uzun ne de kısa.[383]

Saçı

Saçları kıvırcık değil, düz de değil, dalgalı; bazen kulak memelerini geçer, kimi zaman omuzlarına kadar uzanır.[384] Saçlarını bazen dağınık bırakır, bazen ikiye ayırarak toplar.[385] Saçında ve sakalında çok az beyaz kıl var.[386]

Elleri

Elleri ipek gibi yumuşak ve çok hoş kokulu; yolda rastladığı çocukların yanaklarına dokunarak sever, kokusu günlerce sürer.[387]

Gülüşü

Kahkaha şeklinde güldüğü asla görülmemiştir. Abdullah b. Hâris, "Rasûlullah'ın (sav) gülüşü sadece tebessümdü." demiştir.[388] Sadaka olarak nitelendirdiği tebessüm[389] yüzünden hiç eksik olmamıştır. Nitekim Cerîr b. Abdullah, "Müslüman olduğum andan itibaren, Allah Resûlü (sav), beni hiçbir isteğimden mahrum etmemiş ve beni nerede görseler gülümsemişlerdir." demiştir.[390]

381 Müslim, **"Fedâil",** 124-126.

382 Müslim, **"Fedâil",** 98.

383 Müslim, **"Fedâil",** 93; Tirmizî, **Şemâil,** 17.

384 Müslim, **"Fedâil",** 94-96.

385 Müslim, **"Fedâil",** 90.

386 Buhârî, **"Menâkıb",** 23; Müslim, 43, **"Fedâil",** 100-108.

387 Müslim, **"Fedâil",** 80.

388 Tirmizî, **"Menâkıb",** 10; Tirmizî, **Şemâil,** 99.

389 Tirmizî, **"Birr ve sıla",** 36.

390 Tirmizî, **Şemâil,** 100.

Oturuşu

Oturduğu zaman bazen kalçaları üzerine oturarak dizlerini dikip ellerini önden bağlar,[391] bazen de bağdaş kurarak otururdu.[392] Mescidde istirahat ederken, ayaklarından birini diğeri üzerine koyarak sırt üstü uzandığı görülmüştür.[393]

Yürüyüşü

Hızlı yürürdü; öyle ki arkasından gelenler ona yetişmekte zorlanırdı. Yürüyüşü, çarşıda işi olan bir insanınki (sûqî) gibiydi; tembelce değildi. Yürürken arkasına bakmazdı.[394] Âdeta yokuş aşağı iniyormuş gibi adımlarını sertçe kaldırırdı. Kibirli bir eda ile göğüs kabartarak ve sağına soluna meylederek değil bir yokuştan iner gibi hafifçe önüne eğilerek yürürdü.[395]

Giyimi

En sevdiği giysi kamîs (gömlek) idi.[396] Gömleklerinin kol uçları bileklerine kadardı.[397] Berâ' b. Âzib, en çok kırmızı desenli elbisenin ona yakıştığını söylemiştir.[398]

O, sıradan bir insan gibi davranırdı; söz gelimi kıyafetlerinin bakımını gözden geçirir, koyunun sütünü sağar ve kendi işini kendisi görürdü.[399] Giyim kuşamında sadeydi.

Konuşması

O, sözlerin en latifini, en veciz ve en anlaşılır biçimde söylerdi. Anlatırken dinleyenler rahat kavrasın diye tane tane konuşurdu.[400]

391 Ebû Dâvûd, **"Edeb",** 22.

392 Ebû Dâvûd, **"Edeb",** 26.

393 Buhârî, **el-Edebü'l-müfred,** 405.

394 İbn Sa'd, **Tabakât,** I, 379.

395 Tirmizî, **Şemâil,** 55.

396 Tirmizî, **Şemâil,** 29; İbn Mâce, **"Libâs",** 8.

397 Tirmizî, **Şemâil,** 30.

398 Tirmizî, **Şemâil,** 32.

399 Tirmizî, **Şemâil,** 154.

400 Tirmizî, **"Menâkıb",** 9; Tirmizî, **Şemâil,** 97.

Sözlerinin anlamı geniş; yapmacıklıktan uzak ve zorlamadan berîdir. O, ağzını doldura doldura konuşmayı kınar, avurtlarını şişire şişire laf edenlerden uzak durur. Uzun konuşulması gereken yerde uzun; kısa olması gereken yerde ise kısa konuşur. Bilinmeyen ve yadırganan ifadelerden kaçınır; heyecanlandırıp galeyana getiren üsluptan özenle sakınır. Hikmetle konuşur; ilahî lütufla korunmuş, desteklenmiş, anlaşılması kolay sözler sarf etmiştir. Onun sözlerine Allah sevgi lütfetmiş; kabulle kuşatmış; hem kolay anlaşılır kılmış hem de tatlılık ve heybet bahşetmiştir. Tekrarlamaya gerek olmadığı gibi dinleyenlerin tekrarını istemesine de hacet yoktur. Ne bir sözcük eksiktir ne de onu dillendiren bir ayak sürçmüştür. Ne tekide ihtiyacı vardır ve ne de ona karşı durmak olanaklıdır.

Hiçbir söz ustası onu mahcup edememiştir. O, son derece kısa cümleciklerle uzun ifadeler irad etmiş; muhaliflerini ancak onların tanıyıp, itiraf edeceği bir üslupla mağlup etmiş, sadece doğruyu delil getirmiş ve yalnızca hakikati dillendirerek öne çıkmıştır. Hileden medet ummamış; kandırmaya yeltenmemiş, kaş göz oyununa asla meyletmemiştir. Konuşurken ne ağır kalmış ne de acele etmiştir ne uzatmış ne de kısa kesmiştir. İnsanlık onun sözlerinden daha yararlı, daha düzgün, daha tertipli, daha akıcı, daha heyecanlandırıcı, daha tesirli, daha selis, daha anlaşılır ve daha açık söz duymamıştır.[401]

Yemesi İçmesi

Yemek yerken bir yere yaslanmazdı, (hiç kalkmayacakmış gibi) iyice yerleşmezdi.[402] O (sav), şöyle derdi: "Ben, sıradan bir kulun yediği gibi yer, sıradan bir kulun oturduğu gibi otururum."[403] Zemzem suyunu ayakta içerdi.[404] Normal suyu hem ayakta hem de oturarak içtiği görülmüştür.[405] Su içerken üç kez nefes alır[406] ve

401 Câhız, **el-Beyân ve't-tebyîn,** II, 17-18.

402 Ebû Dâvûd, **"Et'ıme",** 16; Abdürrezzâk, **Musannef,** III, 184.

403 Abdürrezzâk, **Musannef,** X, 415.

404 Buhârî, **"Hac",** 76; Müslim, **"Eşribe",** 117.

405 Tirmizî, **"Eşribe",** 12; Tirmizî, **Şemâil,** 90; İbn Hanbel, **Müsned,** I, 136

406 Buhârî, **"Eşribe",** 26.

şöyle derdi: "Suyu bu şekilde dinlenerek yavaş yavaş içmek, hem hazmı kolaylaştırır hem de susuzluğu çabuk keser."[407]

Ahlakı

Rasûlullah (sav) ahlakı en güzel insandı.[408] Hanımlara karşı son derece kibar ve nazik,[409] aile fertlerine karşı çok şefkatliydi. Oğlu İbrahim Medine'nin yaylasında bir sütanneye verilmişti. Rasûlullah (sav) da zaman zaman o eve giderdi. Ev tüterdi, İbrahim'in sütbabası demirci idi. Allah Resûlü oğlunu alır, öper, sonra dönerdi.[410] Çocuklarını öpüp okşamayanların kalplerinden rahmet duygusunun sökülüp atıldığını söyler; insanlara merhamet etmeyene Allah'ın merhamet etmeyeceğini hatırlatırdı.[411] Örtüsüne bürünmüş bakire bir kızdan daha çekingen, hayâlı ve utangaçtı.[412] Kaba ve kötü sözlü değildi.[413]

Allah yolunda cihad hariç ne bir hizmetçiye ne bir kadına ne de herhangi birisine vurmuştur.[414] Kolay olanı seçer, günahtan alabildiğine uzak durur, kendisi için asla intikam almazdı.[415] İnsanların en güzeli, en cömerdi ve en yüreklisiydi.[416] Kendisinden yapılan hiçbir talebe "hayır" demezdi.[417]

Kavmini, baskın yemek üzere olan bir orduya karşı uyaran bir komutan misali, apaçık bir uyarıcıydı.[418] Ateşten pervane böceklerini korumaya çalışan adam misali insanlığı dehşetli günün

407 Müslim, **"Eşribe",** 123; Tirmizî, **Şemâil,** 91.

408 Müslim, **"Fedâil",** 55; Buhârî, **"Edeb",** 112.

409 Müslim, **"Fedâil",** 70.

410 Müslim, **"Fedâil",** 63.

411 Müslim, **"Fedâil",** 64, 65.

412 Müslim, **"Fedâil",** 67.

413 Müslim, **"Fedâil",** 68.

414 Müslim, **"Fedâil",** 79.

415 Müslim, **"Fedâil",** 77.

416 Müslim, **"Fedâil",** 48.

417 Müslim, **"Fedâil",** 56.

418 Müslim, **"Fedâil",** 16.

tehlikelerinden korumaya adanan bir uyarıcı gibi,[419] Nübüvvet binasının ikmal taşı misali,[420] Bereket veren yağmur misali insanlara faydalı idi.[421]

Eğer hoşgörü ve alçak gönüllülüğüne ilişkin sadece Mekke'nin Fethi günü takındığı tutuma bakılsa bile bu, onun mükemmel şahsiyetinin ve nübüvvetinin en açık göstergesi olarak yeter. Zira o, Mekke'ye büyük bir güçle girmişti ve bir vakitler Mekkeliler onları Mekke'nin sokaklarında abluka altında tuttuktan sonra amcalarını, amca çocuklarını, dostlarını ve kendisine arka çıkanları öldürmüş, arkadaşlarına işkencenin her türünü reva görmüşlerdi. Kendisini yaralamış, türlü baskıları tattırmış; hakaretler yağdırmış, suikast için iş birliği yapmışlardı. İstekleri hilâfına Mekke'ye girdiği; onlar zelil vaziyette aşağılanırken oraya egemen olduğu vakit, onlara bir konuşma yapmış ve Allah'a şükredip onu övdükten sonra şöyle demişti: "Kardeşim Yusuf'un dediği gibi diyorum; bugün sizi kınamak yok. Allah sizi affetsin; çünkü O, rahmet edenlerin en merhametlisidir."[422]

419 Müslim, **"Fedâil",** 17.

420 Müslim, **"Fedâil",** 20.

421 Müslim, **"Fedâil",** 15.

422 Câhız, **el-Beyân ve't-tebyîn,** II, 30.

EK-4: Fethin Nişânesi Fatih'in Emaneti[423]/Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Aziz ve Muhterem Müslümanlar!

Allah'ın lütfu ve inayeti, cumanın huzuru ve bereketi üzerinize olsun.

Bu mübarek vakitte, bu mukaddes mekânda hep birlikte tarihi bir ana şahitlik ediyoruz. Ayasofya Cami-i Şerifi, Kurban Bayramı'nın gölgesinin üzerimize düştüğü, hac aylarından mübarek Zilhicce'nin 3. günü olan bugün yeniden cemaatine kavuşuyor. Milletimizin derin bir yürek yarasına dönüşen hasreti sona eriyor elhamdülillah. Hamdüsenalar olsun Allah'a.

Bugün, Ayasofya'nın kubbelerinde yeniden tekbir, tehlil ve salavatların yankılandığı, minarelerinden ezan ve salaların yükseldiği gündür. Bugün, bundan 70 sene önce hemen karşımızdaki Sultanahmet Camii'nin minarelerinin 16 şerefesinden 16 müezzinin Allahu ekber sadalarıyla yeri göğü inlettiği, 18 yıl ayrılıktan sonra minarelerimizin ezanlara kavuştuğu anın bir benzerini yaşadığınız gündür. Bugün, müminlerin sevinç gözyaşları içinde kıyama durduğu, huşuyla rükûya vardığı ve şükürle secdeye kapandığı gündür.

Bugün, şeref ve tevazu günüdür. Bizleri böyle onurlu bir güne kavuşturan, yeryüzünün en mukaddes mekânları olan camilerde buluşturan ve Ulu Mabet Ayasofya'da huzuruna kabul eden Cenab-ı Hakk'a sonsuz hamdüsenalar olsun.

"Konstantiniyye mutlaka fetholunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutandır! Ve o asker, ne güzel askerdir!"[424] buyurarak fethi müjdeleyen Habib-i Kibriya Muhammed Mustafa'ya salat ve selam olsun.

Bu müjdeye nail olma aşkıyla yollara düşen, İstanbul'un ma-

423 Ali Erbaş, **Ayasofya Fethin Nişanesi Fatih'in Emaneti,** s. 11-16.

424 Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** IV, 335.

nevi mimarı Ebû Eyyüb el-Ensâri Hazretleri başta olmak üzere ashab-ı kirama ve onların kutlu izinden gidenlere selam olsun.

Fetih, tasallut değil ihyadır; yıkım değil imardır inancıyla Anadolu kapılarını milletimize açan Sultan Alparslan'a ve bu toprakları vatan kılarak bize emanet eden şehitlerimize, gazilerimize, coğrafyamızı imanla yoğuran tüm gönül sultanlarına selam olsun.

Fetih sevdasını Sultan Mehmed'in gönlüne nakış nakış işleyen, 1 Haziran 1453 Cuma günü Ayasofya'da ilk cuma namazını kıldıran ilim ve hikmet tabibi Akşemseddin Hazretlerine selam olsun.

"*Artık bir işe karar verdin mi Allah'a güven. Doğrusu Allah, tevekkül edenleri sever*."[425] âyet-i celilesine gönülden bağlanan o genç ve dirayetli padişaha: tarih, edebiyat, bilim ve sanat dehasına, çağının en gelişmiş teknolojisini üreten, gemilerini karadan yürüten, Allah'ın izni ve inayetiyle İstanbul'u fethe mazhar olan, sonra da bu aziz şehrin tek bir taşına bile zarar gelmesine izin vermeyen, cennetmekân Fatih Sultan Mehmed Han'a selam olsun.

Ayasofya'yı minarelerle süsleyen, asırlarca ayakta kalmasını sağlayan güçlendirmeleri yapan, mimarların piri, büyük sanatkâr Mimar Sinan'a selam olsun.

Dünyanın yedi iklim dört bucağında Ayasofya'nın yeniden ibadete açılmasını özlemle bekleyen ve sevinçle kutlayan bütün mümin kardeşlerimize selam olsun.

Ayasofya'nın ezanına, kametine, vaazına, hutbesine, duasına, tilavetine, ilmi faaliyetlerine, saf saf dizilmiş muazzez, şerefli cemaatine kavuşması için dünden bugüne canla başla emek veren büyüklerimize selam olsun.

Ayasofya'yı "kendi öz evimizde ruh ve mukaddesat odamız" diye tarif eden ve "Ayasofya mutlaka açılacak! Bekleyin gençler! Biraz daha rahmet yağsın. Her yağmurun arkasında bir sel vardır. O selin üzerinde bir saman çöpü olsam, daha ne isterim! O,

425 **Âl-i İmrân,** 3/159.

aziz bir kitap gibi açılacak." diyerek umut ve sabır aşılayan ilim ve fikir insanlarımıza, irfan ve ihsan öncülerimize selam olsun. Rahmet olsun cümlesine.

Aziz Müminler!

Ayasofya, on beş asrı aşan ömrüyle, insanlık tarihinin en kıymetli ilim, hikmet ve ibadet mekânlarından birisidir. Bu kadim mabed, Alemlerin Rabbi olan Allah'a kulluğun ve teslimiyetin muhteşem bir ifadesidir.

Fatih Sultan Mehmed Han, göz bebeği olan bu muhteşem mabedi kıyamete kadar cami olmak kaydıyla vakfedip müminlere emanet bırakmıştır.

Bizim inancımızda vakıf malı, dokunulmazdır, dokunanı yakar; vakfedenin şartı vazgeçilmezdir, çiğneyen lanete uğrar.

Dolayısıyla o günden bugüne Ayasofya, sadece ülkemizin değil, aynı zamanda ümmet-i Muhammed'in harîm-i ismetidir.

Ayasofya, İslâm'ın engin merhametinin bir kez daha dünyaya ilan edildiği yerdir. Fetihten sonra Ayasofya'ya sığınıp, haklarında verilecek hükmü endişe içinde bekleyen ahaliye Fatih Sultan Mehmet: "Bu andan itibaren özgürlüğünüz ve hayatınız hakkında korkmayınız! Kimsenin malı yağma edilmeyecek. Kimse zulme uğramayacak, hiç kimse dininden dolayı cezalandırılmayacaktır." demiştir ve öyle de yapmıştır. İşte bu vesileyle Ayasofya, inanca saygının ve birlikte yaşamanın en büyük tecrübesinin gösterildiği, yaşandığı yerdir.

Aziz Kardeşlerim!

Ayasofya'nın ibadete açılması, tarihi müktesebatına vefanın gereği olarak beş asır boyunca müminleri bağrına basan mukaddes bir caminin, asli vasfına dönüştürülmesidir.

Ayasofya'nın ibadete açılması, temeli tevhit, tuğlası ilim, harcı erdem olan İslâm medeniyetinin bütün zorluklara rağmen yükselmeye devam edişinin ispatıdır.

Ayasofya'nın ibadete açılması, başta Mescid-i Aksa olmak üzere yeryüzünün bütün mahzun mescitlerinin ve mazlum müminlerinin can suyuna kavuşmasıdır.

Ayasofya'nın ibadete açılması, iman ve vatan sevdasını her şeyin üstünde tutan aziz milletimizin, köklerinden aldığı manevi güçle sağlam bir istikbali inşa etme azmidir.

Kardeşlerim!

Bizim medeniyetimizde, camilerimiz, birliğimizin, vahdetimizin, dirliğimizin, kardeşliğimizin, inanç ve sükûnetimizin kaynağıdır. Yüce Rabbimiz, cami ve mescitleri imar edenler hakkında şöyle buyurmaktadır: "*Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yolda oldukları umulanlar bunlardır*."[426]

Aziz Müslümanlar!

Minareleri suskun, minberi yalnız, kubbesi sessiz, bahçesi ıssız bir camiden daha mahzun ne olabilir? Bugün, tehlikeli bir şekilde tırmanan İslâm düşmanlığı sebebiyle dünyanın çeşitli bölgelerinde saldırıya uğrayan, kapılarına kilit vurulan, hatta bombalanıp yıkılan camiler vardır.

Mazlum ve mahzun yüz milyonlarca Müslüman zulme uğramaktadır.

Günümüz dünyasına Fatih Sultan Mehmet'in beş asır önce Ayasofya'da sergilediği bu muhteşem davranışı örnek gösteriyor, tüm insanlığı İslâm karşıtı söylem ve eylemler başta olmak üzere her türlü zulme "Dur!" demeye davet ediyorum.

Kardeşlerim!

Ayasofya'nın ifade ettiği manayı, yüce bir gaye ve mukaddes bir emanet bilen müminler olarak bugün bize düşen en büyük

426 **et-Tevbe,** 9/18.

görev, tüm yeryüzünde merhamet ve müsamahanın, barış, huzur ve iyiliğin egemen olması için gayret göstermektir.

İslâm: barış, kurtuluş, selam anlamına gelmektedir. Hem son Peygamberin ve hem de tüm enbiya-i kiramın gönderiliş amacı da zaten yeryüzünde iyiliği, barışı sağlamaktır. Allah'ın emirlerini yerine getirmeye ve nehyettiği şeylerden insanları uzaklaştırmaya davet etmektir.

O zaman bize düşen, yeryüzünde daima iyilik, hak ve adalet egemen olsun diye gece gündüz çalışmaktır. Devasa sorunların girdabında çaresizliği yaşayan insanlığın, kurtuluş umudu olmaktır. Zulüm ve haksızlığın, gözyaşı ve çaresizliğin kuşattığı coğrafyalarda adaletin teminatı olmaktır. "Ey Müslüman! İslâm'ı öyle güzel, öyle sahih anla, yaşa ve anlat ki seni öldürmeye gelen sende dirilsin." çağrısına uyarak yeni bir diriliş başlatmalıyız.

Biz inanıyoruz ki Hz. Ali'nin ifadesiyle, "İnsanlar ya dinde kardeş ya da yaratılışta eştir." Biz inanıyoruz ki yeryüzü hepimizin ortak evidir. Biz inanıyoruz ki inancı, ırkı, rengi, toprağı ne olursa olsun, bu evin bir ferdi olan herkes, güven içerisinde, evrensel değerler ve ahlaki ilkeler çerçevesinde özgür ve insanca yaşama hakkına sahiptir.

Ayasofya'nın kubbesi altında bu duruşumuzla tüm insanlığı adalete, barışa, merhamete, hakkaniyete davet ediyoruz. İnsan olma şerefini koruyan, bizi eşref-i mahlukat yapan evrensel değerleri ve ahlaki ilkeleri ayakta tutmaya çağırıyoruz. Kadın-erkek, çocuk-genç-yaşlı her canın dokunulmaz olduğunu ilan eden son ve hak dinin müntesibi olarak, insanlığı can, din, akıl, mal ve neslin muhafazası için yardımlaşmaya ve dayanışmaya çağırıyoruz. Zira bugün, kalbimizle fıtratımızı, aklımızla vicdanımızı bütünleştirmeye, insanı insanla buluşturmaya, insanı tabiatla barıştırmaya her zamankinden daha çok ihyacımız var. Hutbemin sonunda bu şerefli mekândan bütün dünyaya seslenmek istiyorum:

Ey İnsanlar!

Ayasofya Camimizin kapıları, tıpkı Süleymaniye, Selimiye, Sultanahmet ve diğer camilerimiz gibi hiçbir ayrım gözetmeksizin Allah'ın bütün kullarına açık olacaktır. Ayasofya Camii'nin manevi atmosferinde inanca, ibadete, tarihe ve tefekküre uzanan yolculuk inşallah kesintisiz hep devam edecektir.

Cenab-ı Hak, şanlı tarihimizde mümtaz bir yeri, gönüllerimizde müstesna bir değeri olan Ayasofya Camimize hakkıyla hizmet etmeyi bizlere nasip eylesin. Ayasofya gibi serapa ihtişam olan bir cami-i şerife hakkıyla ihtiram göstermeyi bizlere lütfeylesin. Kültürümüzün ve kimliğimizin korunmasında, Ayasofya Camimizin yeniden ibadete açılmasında başta zât-ı devletleri olmak üzere emeği geçen bütün devlet büyüklerimizi, dua eden, sevincimizi paylaşan herkesi, sevdiği ve razı olduğu kullar zümresine ilhak eylesin.[427]

Videonun linkine ulaşmak için karekodu taratınız.

427 24.07.2024 Cuma günü Ayasofya Camii'nde i'rad edilen hutbenin video için bk. https://www.youtube.com/watch?v=yBYeKIkPK6c (Erişim Tarihi: 13.03.2024); https://www.youtube.com/watch?v=5H-wAt9MSqU&t=2s (Erişim Tarihi: 13.03.2024).

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. **el-Müsned**. thk. Şuayb el-Arnaûd, Âdil Mürşid. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 1421/2001.

Alî el-Kârî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kārî el-Herevî. **Şerhu'ş-Şifâ**. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2 Cilt, 1. Basım, 1421/2000.

Aruçi, Muhammed. "Ülü'l-Azm". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 30/348-351. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Aydın, Mehmet. "Faraklit". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 12/165-166. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Begavî, Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ'. **Şerhu's-Sünne**. thk. Şuayb el-Arnaût-Muhammed Züheyr eş-Şâvîş. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 2. Basım, 15 Cilt, 1403/1983.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyin. **Delâilü'n-Nübüvve**. thk. Abdülmûtî el-Kal'acî. Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut: Dârü'r-Reyyân, 1. Basım, 1408/1988.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyin. **es-Sünenü'l-Kübrâ**. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 3. Basım, 11 Cilt, 1423/2003.

Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâliḳ el-Bezzâr el-Basrî. **Müsnedü'l-Bezzâr - el-Bahrü'z-Zehhâr**. thk. Mahfûzurrahman, Âdil b. Sa'd, Sabrî Abdülhâlık eş-Şâfiî. Medine: Mektebetü'l-Ulûmi ve'l-Hikem, 18 Cilt, 1. Basım, 1408-1430/1988-2009.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cûfî el-Buhârî. **Edebü'l-Müfred**. thk. Semîr b. Emîn ez-Züheyrî. Riyad: Mektebetü'l-Meârif, 1. Basım, 1419/1998.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil: **Sahîhü'l-Buhârî**. I-III. İstanbul: Çağrı Yayınları. 1413-1992.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cûfî el-Buhârî. **et-Târîhu'l-Kebîr**. thk. Muhammed Abdülmuîd Hân. Haydarâbâd/Dekken: Dâiretü'l-Meârifi'l-Osmâniyye, 8 Cilt.

Bulut, Halil İbrahim. "Mûcize". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 30/348-351. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Cisrî, Hüseyin. **Risâle-i Hamîdiyye**. çev. Manastırlı İsmail Hakkı. yay. haz. Muhammet Sait Konar. İstanbul: Sufi Kitap, 1. Basım, 2008.

Cürcânî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Alî es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî el-Hanefî. **et-Ta'rîfât**. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1403/1983.

Çakan, İsmail Lütfi. **Seçme Hadisler 33 Hadis 33 Yorum**. İstanbul: İFAV Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 7. Basım, 2021.

Çelebi, İlyas. "er-Risâletü'l- Hamîdiyye". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 35/128-129. İstanbul: TDV Yayınları: 2008.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî. **es-Sünen**. thk. Hüseyin Selim Esed. Dârü'l-Muğnî, 1. Basım, 4 Cilt, 1412/2000.

Demir, Mahmut. Özafşar, Mehmet Emin. "Vehb b. Münebbih". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 42/608-610. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Deylemî, Ebû Şüc' Şîrûye b. Şehredar b. Şîrûye. **Firdevsü'l-Ahbâr**. thk. Saîd b. Besyûnî Zağlûl. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 5 Cilt, 1406/1986.

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. **Kur'ân-ı Kerîm Meâli**. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. **es-Sünen**. thk. Şuayb el-Arnaût, Muhammed Kâmil Karabelli. Beyrut: Dârü'r-Risâletil-Âlemiyye, 1. Basım, 7 Cilt, 1430/2009.

Ebû Dâvûd Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd. **el-Müsned**. thk. Muhammed b. Abdilmuhsin et-Türkî. Mısır: Dâru Hecer, 1. Basım, 4 Cilt, 1419/1999.

Ebû Hayyân el-Endelüsî, Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî. **el-Bahrü'l-Muhît fi't-Tefsîr**. thk. Sıtkî Muhammed Cemîl. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 10 Cilt, 1420/1999.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî. **Delâilü'n-nübüvve**. thk. Dr. Muhammed Ravvâs Kal'acî - Abdülber Abbâs. Beyrut: Dârü'n-Nefâis, 2. Basım, 1406/1986.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî. **Hilyetü'l-Evliyâ**. Mısır: Matbaatü's-Saâde, 1394/1974.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Alî b. Müsennâ b. Yahyâ b. Îsâ b. Hilâl et-Temîmî el-Mevsılî. **Müsnedü Ebî Ya'lâ**. thk. Hüseyin Selîm Esed. Dımaşk: Dârü'l-Me'mûn li't-Türâs, 1. Basım, 1404/1984.

Erbaş, Ali. **Ayasofya Fethin Nişanesi Fatih'in Emaneti**. Genel Koordinatör. Huriye Martı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Basım, 2021.

Erul, Bünyamin. "Varaka b. Nevfel". **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**. 42/517, 518. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Fâkihî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Abbâs el-Fâkihî. **Ahbâru Mekke**. thk. Abdülmelik b. Abdullah. Mekke: Mektebetü'l-Esedî, 6 Cilt, 4. Basım, 1424/2003.

Fayda, Mustafa vd. "Muhammed". **Temel İslam Ansiklopedisi**. 6/106, 107. İstanbul: TDV Yayınları, 2020.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. **İhyâ'ü Ulûmi'd-Dîn**. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 4 Cilt, tarihsiz.

Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nisâbûrî. **el-Müstedrek**. thk. Mustafâ Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1411/1990.

Harâitî, Ebû Bekr Muhammed b. Ca'fer b. Muhammed es-Sâmerrî el-Harâitî. **Mekârimü'l-Ahlak**. thk. Eymen Abdülcâbir el-Buheyrî. Kahire: Dârü'l-Âfâkı'l-Arabiyye, 1. Basım, 1419/1999.

Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit. **Târîhu Bağdâd**. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1. Basım, 16 Cilt, 1422/2002.

Heysemî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî. **Mecmau'z-Zevâid**. thk. Hüsâmeddîn el-Kudsî. Kahire: Mektebetü'l-Kudsî, 10 Cilt, 1414/1994.

İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed et-Tâhir et-Tûnisî. **et-Tahrîr ve't-Tenvîr**. Tunus: ed-Dârü't-Tûnusiyye li'n-Neşr, 30 Cilt, 1404/1984.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullāh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî. **el-Musannef**. tkd. Kemâl Yûsuf el-Hût. Medine: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hıkem, 1.Basım, 7 Cilt, 1409/1989.

İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. **Fethu'l-Bârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî**. thk. Muhammed Fuâd Abdü'l-Bâkî, Muhibbüddîn el-Hatîb. Mısır: el-Mektebetü's-Selefiyye, 13 Cilt, 1380-1390/1960-1970.

İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. **el-İsâbe**. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd, Alî Muhammed Muavvız. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 8 Cilt, 1. Basım, 1415/1994.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî. **Sahîhü İbni Hibbân**. thk. Muhammed Ali Sönmez, Halis Aydemir. Beyrut: Dârü İbn Hazm, 8 Cilt, 1. Baskı, 1433/2012.

İbn Hişâm, Cemâlüddin Abdülmelik el-Meʿâfirî. **es-Sîretü'n-Nebeviyye**. thk. Mustafa es-Sekâ. Mısır: Şirketü Mektebeti Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 2. Basım, 1375/1955.

İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî en-Nîsâbûrî. **es-Sahîh**. thk. Doktor Muhammed Mustafâ el-A'zamî. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 4 Cilt, tarihsiz.

İbn İshâk, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Medenî. **Kitâbü's-Siyer ve'l-Meğâzî-Sîretü İbn İshâk**. thk. Süheyl Zekkâr. Beyrut: Dârü'l-Fikir, 1. Basım, 1398/1978.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkī. **el-Bidâye ve'n-Nihâye**. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin Türkî. Mısır: Dâru Hecr, 1. Basım, 20 Cilt, 1424/2003.

İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullāh b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî. **A'lâmü Rasûlillâh**. thk. Muhammed b. Düleym b. Sa'd el-Kahtânî. Riyaz: Dârü's-Samîî li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1. Basım, 1441/2020.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî. **es-Sünen**. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 2 Cilt, 1373/1953.

İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfiî. **Lisânü'l-Arab**. Beyrut: Dâru Sâdir, 15 Cilt, 3. Basım, 1414/1993.

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Münî' ez-Zührî. **Tabakâtu'l-Kebîr**. tkd. İhsan Abbas. Beyrut: Dâru Sâdir, 9 Cilt, 1. Basım, 1388/1968.

İbnü'l-Vezîr, Ebû Abdillâh İzzüddîn Muhammed b. İbrâhîm b. Alî el-Yemânî. **Îsârü'l-Hak**. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. Basım, 1407/1987.

Kâdî İyâz, Ebü'l-Fazl İyâz b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsubî. **eş-Şifâ**. thş. Ahmed b. Muhammed b. Muhammed eş-Şümünnî. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1409/1988.

Kandemir, Mehmet Yaşar. **Peygamberimizden 101 Hatıra**. İstanbul: Tahlil Yayınları, 8. Basım, 2022.

Kapar, Mehmet Ali. "Safvân b. Ümeyye". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, 35/486-487. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Kastallânî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr el-Kastallânî. **el-Mevâhibü'l-Ledünniyye**. Kahire/Mısır: el-Mektebetü't-Tevfîkiyye, 3 Cilt.

Koçyiğit, Talat. **Hadis Istılahları**. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1980.

Kudâʿî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme. **Müsnedü'ş-Şihâb**. thk. Hamdî Abdülmecid es-Silefî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1407/1986.

Kurt, Fatih. **O'nun Gibi Yaşamak**. Edit. Huriye Martı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. Basım, 2022.

Küçük, Raşit. "İsnad". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 23/154-159. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Küçük, Raşit vd. **Peygamberimizden Hayat Ölçüleri -Kırk Hadis-**. dan. Nazif Yılmaz. yay. haz. M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfi Çakan, Raşit Küçük. Ankara: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, 2016.

Mahmud et-Tahhân. **Teysiru Mustalahi'l-Hadis**. Riyad: Mektebetü'l-Maarif, 10. Basım, 2004.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî. **el-Muvatta'**. Beyrut-Lübnan: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1406/1985.

Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî. **A'lâmü'n-nübüvve**. Beyrut: Dârü'l ve Mektebetü'l-Hilâl, 1. Basım, 1409/1988.

Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî. **Tefsîrü'l-Mâverdî**. thk. Seyyid b. Abdülmaksûd b. Abdürrahîm. Beyrut/Lübnan: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 6 Cilt.

Ma'mer b. Râşid, Ebû Urve Ma'mer b. Râşid el-Basrî es-San'ânî. **el-Câmi'**. thk. Habîbü'r-Rahman el-A'zamî. Beyrut: Tevzîu'l-Mektebeti'l-İslâmî, Hindistan: el-Meclisü'l-İlmî, 2 Cilt, 2. Basım, 1403/1983.

Makdisî, Ebû Nasr el-Mutahhar b. Tâhir. **el-Bed' ve't-târîh**. Paris: Cl. Huart, 6 Cilt, 1899/1919.

Mukâtil b. Süleymân, Ebü'l-Hasen b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî. **et-Tefsîr**. thk. Abdullâh Mahmûd Şehhâte. Beyrut: Dâru İhyâü't-Türâs, 1. Basım, 5 Cilt, 1423/2002.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. **el-Câmiʿu's-Sahîh**. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: Matbaatü Îsâ el-Bâbî el-Halebî ve Şürekâuhû, 5 Cilt, 1384/1955.

Müttakî el-Hindî, Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân. **Kenzü'l-Ummâl Fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl**. thk. Bekrî Hayyânî, Safvetü's-Sekâ. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 5. Basım, 1401/1981.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî. **es-Sünen**. thk. Hasan Abdü'l-Münim Şelbî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 12 Cilt, 1421/2001.

Önkal, Ahmet. "Ahnes b. Şerîk". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 2/174-175. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Râzî, Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin et-Taberistânî. **Mefâtîhu'l-Gayb-et-Tefsîrü'l-Kebîr**. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 3. Basım, 1420/1999.

Semhûdî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Abdillâh b. Ahmed b. Alî el-Hasenî es-Semhûdî. **Vefâü'l-Vefâ**. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 4 Cilt, 1. Basım, 1419/1998.

Sinanoğlu, Mustafa. **Peygamberlere İman**. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. Basım, 2018.

Suyûtî, Abdürrahmân b. Ebî Bekir Celaleddin. **el-Hasâisü'l-Kübrâ**. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2 Cilt, tarihsiz.

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb. **el-Mu'cemü'l-Evsat**. thk. Târık b. Ivazıllâh b. Muhammed. Kahire: Dâru'l-Haremeyn, 1415/1995.

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb. **el-Muʿcemü'l-Kebîr**. thk. Hamdî Abdülmecîd es-Silefî. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiye, 2. Basım, 1428/2007.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî el-Bağdâdî. **et-Tefsîr-Câmiu'l-Beyân**. thk. Ahmed – Mahmud Muhammed Şâkir. Mekke: Dârü't-Terbiye ve't-Türâs, 24 Cilt.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî el-Bağdâdî. **Târîhü't-Taberî - Târîhü'r-Rusül ve'l-Mülûk**. thk. Ebü'l-Fazl İbrâhîm. Mısır: Dârü'l-Meârif, 2. Basım, 11 Cilt, 1387/1967.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre et-Tirmizî. **es-Sünen**. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1. Basım, 6 Cilt, 1417/1996.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre et-Tirmizî. **eş-Şemâil**. thk. Seyyid b. Abbâs el-Cüleymî. Mekke: el-Mektebetü't-Ticâriyye, 1. Basım, 1413/1993.

Topaloğlu, Bekir-Çelebi, İlyas. **Kelâm Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: İSAM Yayınları, 4. Basım, Nisan 2015.

Uludağ, Süleyman. "Sidretü'l-Müntehâ". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 37/151-153. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Uzun, Mustafa İsmet. "Hilye". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 18/44-47. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Vâhidî, Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nîsâbûrî. **Esbâbü'n-Nüzûl**. thk. Kemâl Besyûnî Zağlûl. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1411/1990.

Vâkıdî, Muhammed b. Amr b. Vâkıd es-Sehmi'l-Eslemî el-Medenî Ebû Abdillâh. **Meğâzi'l-Vâkıdî**. thk. Marsden Jones. Beyrut: Dârü'l-A'lemî, 3. Basım, 1409/1989.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Nübüvvet". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 33/279-285. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Peygamber". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 34/257-262. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Vahiy". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 42/440-443. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Yavuz, Salih Sabri. "Mi'rac". **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 30/132-135. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

NOTLAR:

NOTLAR:

NOTLAR: